

Bidrag til Geheimeraad Frederik Moltkes Levnetsbeskrivelse.

Af

Ludv. J. F. Moltke.

Den indflydelsesrige Stilling, som Frederik den 5tes Yndling Adam Gottlob Moltke indtog, bevægede hans ældste Broder Johan Georg, gift med Elisabeth Jeanette, født Baronesse Wolzogen, til at forlade Tydskland og nedsætte sig i Danmark, hvor han døde 1764 som Generalloitenant og Kommandant paa Kronborg. Han havde medbragt to Sønner, af hvilke den ældste Carl Christoph August vendte tilbage til sit Fødeland, medens den næstældste Adam Ludvig her i Landet naaede de høieste militære Poster, benaadedes med Elefantordenen og endte 1810 et virksomt og hæderligt Liv¹.

General Johan Georg Moltkes tredie og yngste Son Frederik blev født i Odense den 18de Januar 1754. Om hans Barndom og første Ungdomsaar savnes nærmere Efterretninger; dog er det bekjendt, at Digteren Ewald i nogen Tid, medens han fra Efteraaret 1762 til Efteraaret 1767 laae som Alumnus paa Walkendorffs Kollegium, var M.'s Lærer. Allerede som tiaarig Dreng mistede M. sin Fader, der ikke efterlod Formue; men han beholdt længe sin Moder, og

hans Familieforhold maatte lette og støtte hans første Skridt i Livet. Han blev Page hos Enkedronning Juliane Marie, Officeer af Kavalleriet, Student og 1773 Kammerjunker hos Enkedronningen. Forskjellige Livsbaner laae saaledes aabne for den unge M.; men hans videnskabelige Sands og tidlig vaagnede Længsel efter frugtbringende Virksomhed ledede Ynglingen til at vælge den civile Embedsvei. Han fortsatte sine Studeringer, og den 19de August 1775 blev han Kandidat i Lovkyndigheden med bedste Karakter². Det er rimeligt, at han i Mellemtiden efter Embedsexamen, indtil han opnaaede Embedsansættelse, har søgt, saavidt hans Stilling ved Hoffet tillod det, at gjøre sig bekjendt med Forretninger, maaskee som Auskultant i et Kollegium, og navnlig i disse Aar uddannet sig ikke alene ved at følge den skjøne Literatur, men ogsaa ved at samle sig videnskabelige Kundskaber. Bekjendtskabet med Ewald maatte nære hans Begeistring for Digtekunsten, og som ivrig Ewaldianer blev han Medlem af det i 1775 stiftede danske Literaturselskab «det Ewaldske Parties Hovedquarteer», hvorved han efter Selskabets Love paadrog sig en Forpligtelse til at prøve sine Kræfter som æsthetisk Forfatter og lade sine Forsøg bedømme af Selskabsbrødrene³. Endnu i en meget senere Alder vedblev M. at skrive Vers, men det var ikke ved sine egne Digte, at han vandt en Plads i den danske Literaturhistorie. Det var den gjennem hele hans Liv bevarede Kjærlighed til Kunst og Videnskab og til deres Dyrkere og navnlig hans Forhold til Ewald, som han skylder denne Ære.

Da Ewald havde fuldendt Fiskerne, nedskrev han sin sidste Villie, hvori han for det Tilfælde, at han skulde døe, førend Stykket kunde blive bekjendtgjort eller opført, bad Konferentsraad Carstens, Kammerjunker Moltke og Pastor

Dr. Schönheyder drage Omsorg for, at samtlige Indkomster deraf maatte komme hans Værtinde Mad. Schouw tilgode⁴. I Ewalds Sindsstemning ved denne Leilighed maatte hans Tanker uvilkaarlig ledes hen paa disse tre Mænd, uden hvis Bistand han maaskee aldrig havde formaaet at fuldende sit sidste store Digterværk, og der alle, uagtet deres Forhold til Digteren bar et meget forskjelligt Præg, indtog Høisædet blandt hans Venner. Hos Schönheyder traadte Digteren i Baggrunden for det hjælpeløse, ofte vildfarende Menneske, medens det var Agtelse for Digtergeniet, der havde knyttet Carstens til den beskedne Ewald; men begge stode ved hans Side, skjøndt Ewald kun var et Aar yngre end Schönheyder, som ældre erfarne og ansete Venner, der hver paa sit Omraade gjorde en stærk Indflydelse gjeldende. Ewalds Forhold til M. var næsten det omvendte af det til hine to Mænd. Han var over 10 Aar ældre end M. og havde som Læremester begyndt sit Bekjendtskab med denne; Drengen elskede sin Lærer, og Ynglingen holdt fast ved denne Kjærlighed og føiede dertil sin Begeistring for Digterens Muse. Der gik nu Aar, i hvilke M.s Navn tabte sig blandt Ewalds øvrige yngre Venner og Beundrere, og først i Digterens sørgeligste Periode hæver det sig over de andres. Da Ewald forladt vaandede sig i Søbækshuset, knuget af Sygdom og Mangel blandt udeeltagende Mennesker, da han havde været truet med at gjøres umyndig, og netop som han havde Udsigt til, at hans Nærmeste vilde ansøge Kongen om at faae ham indlagt som Hospitalslem, da høre vi igjen om M., og det berettes, at al denne Elendighed, «nær havde dræbt» Ewald, hvis ikke «Moltke havde reddet ham». Om det var af en Hændelse, at M. erfarede, til hvilken Yderlighed det var kommet med Ewald, eller denne selv henvendte sig til ham, er uvist; men den 22aarige M. «ilede til ham, lin-

drede hans Elendighed og bragte det ved Carstens og Schonheyders Hjelp snart dertil, at den Ulykkelige kom tilbage til Kjøbenhavn i Høst 1777°, hvor hans Aand trods legemlige Lidelser gjenvandt Frihed og Kraft til digterisk Virksomhed, hvis fornemste Frugt var hiint Syngestykke med dets herlige Sange⁵. — Disse Hovedtræk, der alt findes hos Ewalds tidligste Biograph, ere efterhaanden blevne berigede med flere Enkeltheder om M.s Virksomhed for Ewald, saavel da denne var i Søbækshuset, som senere i Kjøbenhavn, og især oplyse et Par endnu opbevarede Breve, som M. skrev til Ewald, da han efter sine egne Ord til Schonheyder troede sig forladt af alle sine øvrige Venner, hvad M. dengang har været for Digteren⁶.

Som en ung uformuende Mand maatte M. nærmest være henviist til at virke for Digteren gennem Andre. Saaledes var han Ewalds varme Talsmand hos Enkedronningen og Arveprindsen, hos formaaende og ansete Mænd som Guldberg, Warnstedt og Jacobi og, naar det behøvedes, hos Carstens og Schonheyder. M. understøttede ogsaa selv Digteren efter Evne, og man kan heller ikke tvivle om, at han har søgt at vække Deeltagelse for ham hos sin Familie. Af Oden i Anledning af Adam Ludvig M.s Fødselsdag den 6te December 1778 sees, at Ewald har kjendt og elsket M.s Broder og Adam Hauch († i 1838 som Overkammerherre), hvis Søster Sophie først var gift med Adam Ludvig og efter hans Død ægtede Frederik M. Ligeledes omtales, at M.s Søster Henriette, gift med Oberst Frederik v. d. Maase til Krogerup († 1778) og hendes Omgivelse toge virksom Deel i Ewalds sorgelige Forfatning, da han opholdt sig i Søbækshuset, og til den Tid kunne de fire Sange henføres, som han digtede til hende og hendes Moder, Elisabeth Moltke, der som Enke opholdt sig hos Datteren⁷.

Men havde M. bidraget til at mildne og maaskee forlænge den haardt prøvede Digters korte Jordeliv, har Ewald til Gjengjæld givet ham Deel i sit straalende Eftermæle, og Oden til Moltke vil ikke forglemmes førend med Ewalds eget Navn. Som en Laurbærkrands smykker den M.s Pande, og endnu er dens Blade friske, som da Ewald rakte ham den for et Aarhundrede siden og kaldte ham «min Moltke», «smilende Dyders og frugtbar Viisdoms flammende Ven» og i sin Begeistring greb det allerrigeste Udtryk for hvad M. var og blev i sit hele Liv: «Jordens Elsker» *).

I 1781 saae M., der i det foregaaende Aar var bleven Kammerherre, sit Ønske om at komme i Embedsvirksomhed opfyldt ved sin Udnævnelse til Amtmand over Bradsberg Amt. Ligesom Kammerherre F. G. Adelaer havde været hans Formand i dette Embede, saaledes blev M. den 9de Januar 1788 hans Efterfølger som Stiftamtmand over Christianshuus Stift og Amtmand over Nedenæs Amt, da Adelaer paa Grund af nogle Uroligheder blandt Bønderne beholdt sin Afsked, og et Par Aar senere opnaaede han Norges anseligste Øvrighedspost, i det han i 1790 blev beskikket til Stiftamtmand og Amtmand over Agerhuus Stift og Amt efter J. Scheel, der nedkaldtes til Danmark som Statsminister og Chef for Toldkammeret⁹.

*) Denne Ode «der i uforlignelige Toner», som N. M. Petersen siger, «skildrer hvorfor just Moltke maatte fylde Skaldens Bryst og Harpe», og som Oehlenschläger «saavel fra Indholdets og Begeistringens, som Versifikationens Side» regner «blandt de fornemste af Ewalds og altsaa af den danske Literaturs», antages digtet i 1777 eller 1779⁸. — I de indledende Vers til Oden til Enkedronningens Fødselsfest d. 4de September 1777 og i Oden i Anledning af Adam Ludvig Moltkes Fødselsdag d. 6te Decbr. 1778 er Frederik M. ogsaa Gjenstand for Digterens Sang.

I 14 Aar og det i sin kraftigste Alder fra sit 27de til 41de Aar var M. Embedsmand i Norge og hævdede i de forskjellige Overøvrighedsposter sit Ry, som en nidkjær, særdeles dygtig og samvittighedsfuld Embedsmand, der ved omfattende Interesse ogsaa udenfor Embedets Omraade havde en ansporende og oplivende Indflydelse¹⁰. Han var saaledes Stifter af det i 1791 oprettede topographiske Selskab i Norge, hvis Hensigt var at ordne og udgive topographiske Beskrivelser af norske Egne, Byer og Bygder, og som virkede en Tid med meget Held. «Mange herlige Topographier skyldes dette Selskabs Medlemmer, og det havde vistnok tjent til at udbrede Kundskab om Fædrelandet, dersom Selskabets Virksomhed i ovennævnte Retning var fortsat til vor Tid»; men dets Kræfter svækkedes af forskjellige Aarsager, og i Slutningen af 1809 forenede Medlemmerne af dette Selskab og af det patriotiske Selskab for Agerhuus Stift sig i en Forening, det bekjendte Selskab for Norges Vel¹¹.

Under de daværende Forhold maatte Regjeringen i Kjøbenhavn væsenligst fra Embedsmændenes Indberetninger hente sin Kundskab saavel om Norges indre politiske Stemning og Tilstand, som om hvad man der umiddelbart kunde have Leilighed til at erfare om Sverrigs Sindelag og Planer. Med det administrative Embedes Betydning voxede det politiske Ansvar ligeoverfor Regjeringen, og M.s Stilling var i saa Henseende ikke uden Vanskeligheder. Skjøndt Danmark efter det korte Felttog i 1788 havde Fred med Sverrig, herskede der dog stor Mistro paa begge Sider. Gustav den 3die ansaaes for upaalidelig og uberegnelig, og det gjaldt derfor at sikre sig Efterretninger om, hvad der paatænkte og foretoges i Sverrig. Det Erfarede maatte bringes til Regjeringens Kundskab, og Bernstorff modtog jevnlig Indberetninger fra M., medens denne troede at have Grund til at

beklage sig over, at man lod ham i Uvidenhed om Danmarks Politik¹². Men hans Virksomhed var ikke indskrænket til at passe paa og rapportere; han gav sine Raad om, hvad der kunde tjene til at sikre Norge mod Overrumpling, og traf, hvor Instrux fra den fjerne Hovedstad ikke kunde afventes, paa eget Ansvar saadanne Foranstaltninger, som han ansaae for nødvendige i den faretruende Tid. I Foraaret 1791 herskede der især levende Mistanke og Frygt for Sverrig. «Jeg har skreven Grev Bernstorff til», siger M. i et Brev af Marts 1791 til sin Ven Marskal Bülow, «at saa vel Generalitetet, som de indsigtfuldeste Mænd ere med mig av de Tanker, at Skiærbaades Construction bor være det første der er at tenke paa; de Svenske løbe ellers ind langs Kysterne, ruinerer Byerne og odelægger Landet. Naar man vilde opsende nogle satte, kyndige og habile Officerer, der forstaaer sig paa Baadernes Indretninger, saa skal jeg forbinde mig til at reise til hver Bye, opmuntre dem til Baadenes Bygning mod en forholdsmæssig Godtgjørelse av Regieringen og drive saaledes paa den Expedition, at vist ingen Forhaling skal skee. Men jeg tør sige, hvad der end og bliver giort, lad os tage en ferm og hastig Resolution; jeg skal for min Deel og i min Cirkel intet forsørme; men kuns ikke for langsøm Betænkelighed, ey heller en Sparsommelighed, som vi til største Tab og med fordoblede Omkostninger siden fortryde»¹³. Og i Begyndelsen af April derefter skrev han til Bülow. «Jeg modtager endnu bestandig Efterretninger fra Sverrig og paalidelige . . . Jeg er imidlertid med mange flere av de Tanker, at intet vilde være uforsigtigere end at antage denne tilsyneladende Roelighed for Betyggelse og Sikkerhed. Med en Herre som G . . . kan den beste Politik og alle Raisonnemens, der ere bygte paa den, dog slaa fejl. Jeg haaber derfor, at den Bevaa-

genhed (Aarvaagenhed), de Foranstaltninger der ere fœiede, og som sigte til egen Sikkerhed og den Forsigtighed at forsyne **Magazinerne**, som her er brugt, maae bifaldes. Den Hast hvormed Opkjøbet af Kornvarer til sidstnævnte Foranstaltning var skeet, blev dog ikke bifaldt af General-Kommissariats Kommissionen. «Vi troede at blive roest, men man siger det har forvoldt Opsigt — men kiere Ven! Hvorfor sk(al) vi være saa roelige og see Kongen av Sverrig, som har alle sine Magaziner vel forsynet, preparere sig til tilig og sildig at udføre sine *desseins*; En Udgivt til rette Tid er vel sand Economie, og Kongen vinder vist ikke ved at sælge for noget ubetydeligt de Kornvare og Beholdninger, som man siden til en *excessif* Priis maa kjøbe ind igjen»¹⁴.

Den svenske General-Konsul i Christiania, Martineau, var Kong Gustavs politiske Agent, uden at han dog havde nogen diplomatisk Karakter. Ligeoverfor denne Mand, der efter M.s Vidnesbyrd ikke manglede Forstand og Føinhed, maatte der vises Forsigtighed. Han spionerede og blev igjen udspioneret; men han viste den danske Regjering udvortes Opmærksomhed, og den maatte ei heller sættes tilside mod ham. Det var ikke undgaaet Martineau, at M. i 1790 holdt Møde i Moss med nogle Mænd i ansete Stillinger for at overveie, hvilke Forholdsregler der, indtil videre Ordre indløb, kunde tages for det Tilfælde, at Sverrig skulde vende sig mod Norge. Da nu Konferentsraad Anker i Efteraaret 1791 havde samlet en Deel af Christianias bedste Selskab paa Moss Værket, formodede Martineau, der var urolig over nogle nylig truffne militære Foranstaltninger, at denne Sammenkomst ikke var blot til Lyst, men i samme Hensigt som den forrige, hvori Flere af Ankers Gjester havde deltaget. Han besluttede derfor at reise til Strømstad for paa

Grændsen at være Vidne til, hvad man foretog sig, men lagde Veien om af Moss, hvor Anker modtog ham hofflig, og hos hvem han blev et Par Dage, forend han af M. begjærte Pas til Stromstad. Martineaus Uro og Mistanke tiltog paa Moss, da M. og Oberst Mannsbach modtog Breve fra Frederiksstad angaaende militære Transporter og Forlæggelser; han vidste ikke, om han var mellem Venner eller Fjender, og hvert Brev, der indløb, antog han for et alvorligt Tegn paa Fjendtligheder. Muligviis fandt de unge Officerer, der vare blandt Ankers Gjester, Fornoielse i at forøge Martineaus Frygt, ligesom man tidligere i Selskaber idelig havde spøgt om den svenske Konges Higen efter Krig for at vinde et uødeligt Navn, hvortil Martineau altid havde vidst at give passende Svar; men ikke engang saadan Spøg havde M. hørt af Nogen paa Moss. Ikke destomindre gik det Rygte i Kjøbenhavn, at det hos Anker samlede Selskab havde været i høi Grad ubesindigt og uforsigtigt ligeoverfor Martineau og planmæssigen fortrædiget og fornærmet ham. Da dette kom til M.s Kundskab blev han yderst urolig og forbitret. «Hvad maatte Bülow og Kronprinzen og Grev Bernstorff troe om mig, naar det ringeste derav er sandt og det troe de dog!» skriver han i den Beretning om det aldeles Ugrundede i Rygtet, som han sendte Bülow. «Forudsat, at Du nu tror din Ven, tror, at han uforbeholdent har sagt Sandhed, hvad dømmer Du da selv om dem, der har udspreddt saa infame Efterretninger for at sværte mig paa en saa fin og lumsk Maade?» — I Stromstad gav den ængstede Konsul Anledning til, at der i Sverrig udbredte sig Rygter om, at den danske Hær, som i 1788, vilde gjøre Indfald i Sverrig. Svenske Emissærer sendtes til Norge for at udforske Sagerne sande Stilling, og da En af disse, Ritmester Adlersparre, var kommen til Christiania, skrev Mar-

tineau et fransk Brev til M., hvori han udbad sig Forklaring om Hensigten med forskjellige militære Foranstaltninger, der «under den dybeste Fred og medens Sverrig var i den bedste Forstaaelse med sine Naboer» maatte vække Forundring, og tilføiede, at Svaret vilde blive tilstillet det svenske Hof. M. ansaae det for mest passende skriftlig at henvise Martineau til at passe sit Handelskontor, da denne i saa Fald var nødt at holde sig til Sandheden, og meente, at den svenske Konge kunde udtyde det urigtig, naar Konsulen blev mundtlig affærdiget. Han sendte derfor Martineau en fransk Svarnote i diplomatisk Stil. *«C'est au sein de la paix, Monsieur. qu'un gouvernement éclairé fait les arrangements nécessaires ; c'est sous ce point de vue, Monsieur, que vous pouvez envisager les arrangements militaires dont vous parlez dans la lettre que vous m'avez fait l'honneur d'écrire et qu'a sans doute dicté votre zèle et attention à tout ce qui peut regarder, meme loin le commerce entre les états voisins.* Uagtet M. indflettede denne Snert, fandt man dog, at han havde gjort vel meget af Konsulen, og Bernstorff var af den Mening, at han slet ikke skriftlig skulde have svaret ham¹⁵.

Men det gjaldt ikke alene om at være aarvaagen ligeoverfor den mistænkelige Nabo; Frankrig udsendte Fjender, som hverken Skjærbaade eller Troppekordoner formaaede at holde ude: de frygtede revolutionære Ideer. Intetsteds i Europa foraarsagede de dog mindre Gjæring end i Norge. De Samfundsonder, der havde avlet Revolutionen, trivedes ikke paa norsk Jordbund; der fandtes intet Aristokrati, og i intet Land var Standsforskjellen mere udjevnet, den borgerlige Lighed og Frihed større. Da derhos i Slutningen af forrige Aarhundrede Handelen blomstrede, Velstanden tiltog og Skattebyrden var let at bære, følte

Folket sig i det Hele tilfreds og attraaede ingen Forandring¹⁶. Men om Stemningen stiller sig saaledes for den historiske Betragtning, var det ikke saa let for Samtiden i Revolutionsaarene at frigjøre sig for enhver Frygt og med Freidighed see Fremtiden imode. Den Deeltagelse, hvormed de store Omvæltninger fulgtes, satte Folket i en forventningsfuld Spænding, som om ogsaa i Norge ikke Alt kunde blive ved det Gamle, og vakte større Modtagelighed for en friere Forfatning. Der var ingen Borgen for, at det Pust af Tidens Aand, der krusede Overfladen, vilde hendoe; det kunde maaskee voxe til en Storm og hæve Bølgerne hoit. «Forgieves tør man gjøre Regning paa den tilkommende Tid» — skriver M. i Foraaret 1790 — «og Spørgsmaalet bliver kuns, hvor nær vi ere en Revolution. At Norges kjække Sonner ere opmerksomme paa Frihedens Fremvest i Europa og passer paa Øieblikke, hvor de kunde erhverve sig nye Fordele, og at de ere nu mere end nogen Tid stemte dertil, det synes mig klart»¹⁷. Denne Frygt for at det norske Folk kunde blive misfornøiet og fordre Forandring aftog, som den franske Revolution voxede. Nationen kom ikke i Bevægelse; kun i Byerne blandt Embedsmænd og Borgere fandtes ægte og uægte Enthousiaster, der i selskabelige Sammenkomster og Klubber forte det nymodens Frihedssprog. Der var rygende Lunter, men intet fængbart Tønder. Efter M.s Aandsretning og Iver for de borgerlige Forholds frie Udvikling, kunde man ledes til at antage, at han følte sig tiltrukket af en friere Statsforfatning. Men Spørgsmaalet om en Forandring af Regjeringsformen var ikke fremtrædende i den Periode, hvori M.s Virksomhed falder, og da det kom paa Bane i 1810 i Anledning af det svenske Tronfølgervalg, blev det trængt frem af ydre politiske Hensyn. Om M. derfor, som man har anført, skulde

have taget Ordet for en moderat Forfatning i Danmark, som en Betingelse for de nordiske Rigers tilsigtede Forening, hvorom dog vistnok Intet er bekjendt, turde man i al Fald ikke drage nogen Slutning deraf om hans politiske Frisind, da en Forandring i Danmarks Statsforfatning maatte stille sig som noget Uundgaaeligt, naar det store Maal skulde naaes. Ligesaa Lidet lader sig slutte af den levende Deeltagelse, hvormed han i 1814 fulgte den norske Reising; thi Selvstændighed var Kampens Losen og uden den frie Forfatning kunde den ikke gjenneføres. Derimod har han følt Nødvendigheden af, at den uindskrænkede Kongemagt støttede sig til Institutioner, der kunde sikre mod en blind og vilkaarlig Styrelse, og han var en Fjende af Kabinetsregjering. Det maa ogsaa, som vi senere skulle paavise, antages, at han i 1814 indtrængende har tilraadet Kongen at gjenindføre Statsraadet, og i sin hoi Alderdom hilste han med Glæde Indførelsen af raadgivende Stænder*). Videregaaende Ønsker har M. vist ikke næret, og det vakte i al Fald i hiin Tid hans stærkeste Uvillie, naar man i Norge forte Tale om en Forandring i Rigets Forfatning. Han var fremfor Alt sin suveræne Konges Embedsmand, bunden ved sin Eed til at vaage over at Enevoldsmagten intet Afbræk led, og hans Overbeviisning stemmede i det Mindste dengang med hvad Pligten foreskrev ham. Under Indtrykket af den franske Revolution, som han skuffet og dybt oprørt over dens Rædsler afskyede og fordomte, forekom det ham en Daarskab, at nogen Nordmand kunde ønske en Regje-

*) •Det har fornøjet mig meget, at De deeler min Anskuelse om Provincialstænders Gavnlighed som Nationens lovlige Organer. skriver Prinds Christian til M. i et Brev af 22. Marts 1831, og i et Brev af 31 Mai 1834, hvormed han sender M. Provindsialstænder-Forordningerne •i det jeg fuld vel veed, at De levende interesserer Dem for denne vigtige Sag•.

ringsform forandret, der, uden at der var Fare for Magtens Misbrug, kun virkede gennem en mild, faderlig Styrelse, og under hvilken Folket følte sig lykkeligt. «Vi leve i en slem Epoque», skriver M. i Slutningen af 1792, «og Himlen give, hver vilde skjonne paa vor Lykke, men her er Folk, som overalt, der troer sig saa kloge og snakke, hvad de vil, dog er det vist ikke saa galt, som i Kjøbenhavn», og i Begyndelsen af 1793 lyder atter hans Klage: «Vee den, som ikke skjonner paa Lyksaligheden, vi nyde, og som i vild, sværmerisk, rasende Anstød af denne Frihedssyge torde enda nære Tanker, at vi trænge til Forandring i Statssystemet»¹⁸.

Skjøndt der blandt Demokraterne i Christiania taltes baade ansete Borgere og Embedsmænd i betroede Stillinger, som Generalauditoren, den rige Wessel, Byfogden Justitsraad Hagerup og Medlemmer af Domstolene, ansaaes de under den herskende Stemning for lidet farlige og afmægtige til at vove noget Foretagende. Disse Frihedsvenner gjorde dog et Skaar i den gamle rolige Tilstand, bragte nogen Forstyrrelse i Byens selskabelige Forholde og forvoldte M. som Embedsmand en Deel Uro og Besvær. Der maatte holdes Udkig med dem og deres Færd noie iagttages; Regjeringen kunde ikke lades i Uvidenhed om den politiske Stemning, og om det var mindre behageligt at udpege mistænkelige Personligheder og indberette forefaldne Demonstrationer, var det værre, naar Krønprindsen fra anden Haand erfarede Noget. Taushed kunde let antages for Ligegyldighed, og hvor officiel Indberetning ikke syntes passende, maatte M. dog vise, at han havde været paa Post og underhaanden forsyne Marskal Bülow med Efterretninger. Denne kunde da gjøre, hvad Brug han vilde af det Meddeelte, og raade, hvorledes der burde trædes op, eller afæske

Kronprindsens Mening*). Under disse Forhold var det behageligt og nyttigt for M., at han stod paa en fortrolig, venskabelig Fod med Præsidenten i Christianias Magistrat, Kaas, der havde den bedste Leilighed til at kjende Stemningen i Staden, og ligesom M. stod i Brevvexling med Marskal Bülow. M. søgte at undgaae saadant Selskab, hvor han kunde udsættes for at blive Vidne til liberale Ytringer og Demonstrationer, og besøgte næsten aldrig Klubben, skjøndt han dog ikke ganske kunde holde sig borte derfra, da alle Embedsmænd, selv Biskoppen, kom der, og det i Christiania vilde udlægges «som den største Stolthed»¹⁹. Kaas maatte allerede ved sin Embedsstilling komme i hyppigere og mere umiddelbar Berøring med Byens Borgere og var desuden efter sin omgængelige Natur og med sit gode Lune en Ven af muntert Selskab og Klublivet. «Ved mine *liaisons*», — skriver Kaas til Bülow — «*mon air de bon-homme* og den Fortroelighed med hvilken Jeg bestandig har og endnu omgaaes de ringere Classer af Borgere tør Jeg siige at have erhvervet mig Deres Tillid og Venskab — der kan altsaa intet passere, som Jeg jo maae faae at vide». Han havde desuden til yderligere Sikkerhed «en forsigtig klog Spion midt iblandt dem»²⁰. — Den fornemmere, mere som Stormand optrædende M. kunde i Begyndelsen af 1793 sige, at i hans Selskab havde endnu ikke en Mand turdet udlade

*) -Jeg vilde for alting ikke, at man skulde troe, jeg var uopmærksom og forsømmelig, nei, beste Bülow, intet skal mig undgaae; men en Frygt — i mit Brev har jeg skildret Folkene saaledes som de ere, er jeg nu saa ulykkelig at et saadant Brev bliver bekjendt, har jeg tabt al Tillid her. Forestil det Grev [Bernstorff] Hvor meget ønskede jeg, at Kr(on) Pr(indsen) vilde lade mig vide, hvorledes han vil, man skal tage det, naar nogen skulde ytre sig enten med Ligegyldighed eller *fermeté*.
•Af Ghmrd. J. v. Bülow's Papirer• af et Brev fra M. til Bülow af 19 Jaanr 1793 S. 98-99.

sig med et anstødeligt Ord og «det taaler jeg heller ikke i min Post, om saameget mindre, da jeg veed, at Svaghed kuns opmuntrer til Kaadhed»²¹. Kaas havde derimod prøvet den vanskelige Rolle som indbuden Gildegjest at maatte høre Skaaler for Lighed, Frihed og Enighed, for Dumouriez, for de franske Vaabens Fremgang og for National-Konventet, og i en af ham selv stiftet Klub, for hvilken han var Direktør, gjorde man ham den Streg at forandre et Direktionsopslag angaaende de Dandsendes Fordeling «saaledes at begge Quadriller herefter bleve Egale» til «at der maatte blive samme Egalité som i Frankrige». Han bifaldt ikke «de voldsomme Giendrivelser af Democratisk Sludder uagtet mange tale høyt derfor. Tie og foragte disse Herrer og Deres Snak er efter mine Tanker det fornuftigste og mest passende for een Embedsmand»²². Om M. end, efter hans anførte Ytring, har anseet det rigtigst med Alvor at afvise demokratiske Udtalelser, som maatte fremkomme i hans Nærværelse, og har været uroligere for Stemningen end Kaas, synes han dog, da den liberale Sygdom ikke antog Karakteren af en Epidemi, at have deelt Sidstnævntes Mening om, at man burde «tie og foragte»²³.

Den Tid, som M. tilbragte i Norge, kunde han som Embeds- og Privatmand regne for et af de lykkeligste Afsnit i sit Liv. Skjøndt Stiftamtmand Scheel havde været saa høit agtet og elsket, at man troede at maatte beklage den, der blev hans Efterfølger²⁴, vandt M. baade Anseelse og Yndest og holdt «ingen Lykke i Verden større end at blive og ansees den vigtige Post værdig»²⁵. At han under sin Embedsførelse mødte saadanne mindre Ubehageligheder og Klager, som den nidkjære Embedsmand netop er mest udsat for, at hans Lykke fandt enkelte Misundere, og at han kom i spændt Forhold til nogle Embedsmænd, som Justitia-

rius, Etatsraad Koss og Konferentsraad Colbjørnsen²⁶, kunde, uagtet han var tilboielig til at tage sig Sligt nærmere end han havde Grund til, kun kaste forbigaaende Skygger paa hans Tilfredshed. M.s tvende Embedsforfremmelser i Norge tyde paa, at han, som havde hørt til Enkedronning Julianes Hof og skyldte det Guldbergske Ministerium sin første Ansættelse, ogsaa efter at Kronprindsen havde Magten i Hænde, stod vel anskreven hos Regjeringen og navnlig hos sin nærmeste Foresatte Grev Christian Ditlev Reventlow. I Anledning af Kronprindsens Formæling blev han hvid Ridder, en Ære som han for Bülow havde udtalt, at han ønskede, da han var den første Stiftamtmand over Agerhuus Stift, som ikke havde det hvide Baand. Ikke desto mindre følte han sig ikke sikker paa at være yndet af Kronprindsen, og han troede under et af sine Besøg i Danmark at have bemærket, at hans Ansigt var Prindsen imod, og at denne havde taget kold Afsked med ham²⁷. Denne Mistillid, som oftere kan spores hos M., var vist kun et Foster af hans Frygt for ikke at tækkes Prindsen, og denne viste siden i Gjærningen noksom, at han var M. naadig og satte Priis paa ham. — Omtrent i sit 34te Aar ægtede M. den unge Margarethe Lovenskjold, en Datter af Kammerherre Herman Lovenskjold, Eier af Fossum Jernværk²⁸. Hun var bekjendt for sin Skjønhed, som endnu kan beundres i flere Portrætter af Juel, og vilde med Tiden bringe sin Ægtefælle en efter daværende Forhold anseelig Formue. M. derimod var selv ikke alene uformuende, men manglede ogsaa det rette Greb paa at styre og ordne sine Pengesager, og da Christiania allerede dengang var et meget dyrt Opholdssted, — han kaldte det en Afgrund, — kunde han ikke faae sin Gage til at slaae til, uagtet han indskrænkede sig paa alle Maa'ler og meente, at han Intet i saa Henseende havde at bebreide

sig. Hans Embedsindkomster forøgedes maaskee, men hans Forlegenhed vedblev²⁹; dog er det rimeligt, at en betydelig Pengeforstrækning, snarere en Gave end et Laan, som han erholdt af Kammerherre Anker³⁰), maa have lettet Trykket.

Det tyngede i al Fald ikke stærkere end at M. kunde see sig istand til i 1794 at foretage en Udenlandsreise med sin Familie, maaskee nærmest for at besøge sin ældre Broder Carl Christoph August, der levede i Kurhessen († 1813 som Overhofmester og Geheimeraad, Storkors af Dbg.). Den unge Pastor Frederik Schmidt³¹) fra Christiania fulgte dem

*) Anker forstrakte M. med 12,000 Rd. Førstnævnte skal i levende Live have besluttet, at alle som »uvisse Debitorer« i hans Bøger opførte Personer aldeles skulde udslettes af disse og ingensinde kræves; men hans kort efter paafølgende Død hindrede Udførelsen deraf. Da Administrationen i hans efterladte Fideikommis anholdt om Tilladelse til at udslette af Bøgerne hele den uvisse Gjeld, blev det kun bevilget for omtr. 125,000 Rd., hvorimod det med Hensyn til Resten, omtr. 376,000 Rd., paalagdes Administrationen at indkomme med speciel Forklaring over de enkelte Gjeldsposter. Denne indsendte derefter i 1809 en saadan Forklaring; men en Kgl. Resol. af 17. Januar 1810 fastholdt desuagtet, at ingen videre Eftergivelse af disse Fordringer skulde finde Sted. Den hele resterende uvisse Gjeld vedblev paa Grund deraf at figurere til ingen Nytte i Bøgerne indtil Fideikommissets Opbud i 1819. Om de 12,000 Rd., for hvilke M. stod opført, hedder det i Administrationens ovennævnte Forklaring: »hvilken Summa det aldrig var Ankerts Hensigt nogensinde at fordrø, og var han Geheimeraadens intime Ven i mange Aar til sin Dødsdag, og tog han ingen Rigtighed for denne betydelige Summa, men opførte den paa uvisse Debitorer.« B. Moes Tidsskrift I. 338-39.

**) Provst Frederik Schmidts haandskrevne Dagbøger findes i det Kgl. Bibliothek (Aarsberetninger og Meddelelser fra det St. Kgl. Bibliothek 3die Hefte 1867 S. XL); nogle af dem ere i 1868 udgivne i Uddrag af N. Hancke; men Dagbøgerne for den her omhandlede Reise ere ikke deriblandt. — Schmidt var født i 1771 og blev allerede i 1792 beskikket til Præst ved Tugt- og Manufakturhuset i Christiania.

til Göttingen, og af hans Dagbøger kan man høre lidt om M. paa den første Deel af Reisen. Da M. paa sine Udflugter i Holsten og under sit Ophold i Kiel — hvor de Fleste af Studenterne færdedes i «fransk Nationaldragt» — vilde undgaae at uleiliges af Bekjendte, gav han sig der ud for en Kancelliraad og Schmidt for en Student; men forend sin Afreise «vendte M. igjen tilbage til sin Ophoielsesstand, tog Stjernen og Nøgle paa og var» — tilføier Schmitt — «saa vidt jeg kunde mærke ret glad ved atter at kunne *ostendere gloriam suam damnatis*». De besøgte flere holstenske Godser med seeværdige Parkanlæg, som de da vare i Moden, og især beundrede Selskabet et saadant paa Heeschenberg, der var anlagt af Geheimeraad C. v. Saldern, og her lod M. paa et af de skjønneste Steder indskrive «Udødelig er Sjelen — thi kan vel den store Aand forsvinde, som skabte dette Alt». I Hamborg, hvor de traf sammen med mange franske Emigranter, opholdt de sig et Par Uger og besøgte derefter forskjellige Byer i Nordtydskland, inden de kom til Göttingen, hvor Schmidt slog sig til Ro for længere Tid, medens M. fortsatte sin Reise videre*). Det sees af Dagbogen, at M. gjorde sig bekjendt med offentlige Indretninger, som Straffeanstalter, Skoler og Sygehuse og besøgte berømte Mænd, saaledes i Hamborg den udmærkede Skuespiller Schroeder, Klaudius og Klopstock, i Lüneborg Prof. Gebhardi, i Hannover Zimmermann m. Fl. M. nød ogsaa selskabelige Adspredelser, og medens han blev forhindret fra at lade sig forestille for Hoffet i Brunsvig, kom han, som Schmidt ud-

*) Det var ikke M.s eneste Udenlandsreise; han besøgte saaledes en eller to Gange Frankrig i 1802, i hvilket Aar hans Hustru fødte ham en Son i Montpellier. Paa en af sine Reiser gjorde han Pestalozzis Bekjendtskab, men iøvrigt haves ingen Efterretninger om dem.

trykker sig, «til sin store Glæde i Sleng med det kasselske Hof». — Schmidt folte sig ikke ret tilpas i M.s Reiseselskab, og Politiken førte allerede i Reisens Begyndelse til et lille Sammenstød i Segeberg. «Til min Ulykke» skriver Schmidt «fik vi der fat paa de hamborgske Aviser, og jeg røg ved den Leilighed ind med M. i den franske Revolution som han efter sin sædvanlige Maade med den heftigste Intolerance stormede løs paa, ikke forglemmende, at der er ingen saa intolerant som Demokrater». Schmidt holdt sig koldblodig ligeoverfor M. ved denne Leilighed og lod sig nøie med at forsikre, at han ikke bekjendte sig til noget Parti, da han folte sig inkompetent til at bedømme Tingen, men troede og haabede, saavist der var en Gud til, at Revolutionen vilde blive til Vinding for Menneskeheden, og at den som et rædsomt Uveir var et Onde, hvori laae Sæden til et fremspirende Gode. Den unge Præst var dog dengang — i sit 23de Aar — en saadan Lighedsdemokrat, at han med Gru modtog Efterretningen om Robespierres Undergang, og hans politiske Tro var derhos parret med en ungdommelig Fordringsfuldhed og Mistænksomhed mod den høiere Stillede, der kunde friste ham til at tage Venlighed for Nedlædighed og Falskhed, og Tjenstvillighed for Protegeren. Schmidt foretog fra Göttingen en Udflugt til Pymont, Datidens Baden-Baden, og gjorde der Bekjendtskab med et Par Danske «der vare saare demokratiske og ærgrede sig bestialske over M., som i den Tid, han opholdt sig i Pymont, skal have givet sig forbandet aristokratisk *Airs*». Et Brev fra M., som Schmidt forefandt ved sin Tilbagekomst fra Pymont, huede ham ikke: «Brevet var i en Tone, at det virkelig kan gjøre mig tvivlsom, om jeg bør følge med ham. Han har ret følt sin Superioritet, i det Øieblik han skrev det. Det er snurrligt med disse Aristokrater, jo mere de nærme sig Enden, jo

mere Umage gjøre de sig for at holde gode Miner og ret vise sin Myndighed». Et senere Brev fra M. «i samme stive protegerende Tone, som det forrige», gjorde kun Ondt værre, og i sin Skuffelse over at maatte opgive en tidligere aftalt Reiserute, som han skulde have fulgt i M.s Selskab, udtaler han sig med stor Bitterhed om M. — Denne Schmidts uvenlige Bedømmelse af M. var dog kun forbigaaende. Da M., forend han forlod Norge i Slutningen af det følgende Aar, gjorde en Afskedsreise, paa hvilken han blev stærkt feiret, finde vi Schmidt igjen i hans Selskab³⁰, og da han i 1811 besøgte M. i Kjøbenhavn, omtaler han denne paa heel anden Viis end i sin gamle Dagbog og giver ham en smuk Opreisning. «I Formiddags» — skriver han den 18de Februar i sin Dagbog over denne Kjøbenhavnsreise — «var jeg hos M., der modtog mig som i gamle Dage, taledede meget om disse og var den Gamle. I Sandhed et sjældent Syn i disse Tider og især i den Stand; men han hører da ikke blot til Rangforordningens første Klasse af Mennesker og ved at see ham saaledes igjen, kunde jeg ikke andet end mindes Klingers Ord, naar han taler om En, der under Livets og især Hofflivets Provelser har bevaret sine bedre Følelser «das nenne ich den Kern im Menschen bewahren»³¹.

M. vilde saare nodig forflyttes fra Norge, og naar der gik Rygter om, at han skulde nedkaldes til Danmark, satte de ham i største Uro og Bekymring. I 1790 blev han i hoieste Grad mismodig, da han troede, at der var Udsigt til at han skulde ansættes i General-Toldkammeret. «Hvormed har jeg da fortient denne Unaade; thi jeg anseer det for Unaade at komme i et Collegium, hvor jeg ikke har den fornødne Indsigt til at arbeide med Nytte». Ligeledes frygtede han for, at han skulde blive udnævnt til Stiftamtmand

over Fyens Stift og bad Gud bevare sig derfor, hvor godt og rigt et Stift det end kunde være, og endnu i 1792 ønskede han «intet Andet end Betryggelse i sin Post». Man maa derfor antage, med mindre han senere er bleven af andre Tanker, at det ikke saa lige var efter Onske, at han i 1795 efter Statsminister Scheels Død blev under Navn af 1ste Deputeret beskikket til Chef for General-Toldkammeret og saaledes maatte forlade det kjære Norge, hvor han havde tjent i 14 Aar og tjent med saa megen Fornoielse, hvor han efterlod saa mange Venner og havde samlet Kundskaber, som andetsteds vilde blive unyttige³². — Kaas blev hans Eftermand i Stiftamtmandsposten, ligesom han senere afløste M. som Kancellipræsident.

Da M. traadte ind i Toldkammeret og paa Embeds Vegne blev Medlem af den under 2den Mai 1787 nedsatte Kommission for at raadslaae om adskillige vigtige Gjenstande for Finantserne og Handelen, forelaae allerede som Frugter af dens Virksomhed flere Love, der deels skulde bane Veien for de tilsigtede Reformer, deels tjene som Forsøg med saadanne Regler, som Kommissionen formeente siden kunde gennemfores som almindelige. Den 19de Mai 1796 nedlagde den sin omfattende, ogsaa af M. underskrevne Forestilling om et friere Handels- og Toldsystem, og da denne paa det Nøieste knytter sig til de af Kommissionen tidligere fulgte Grundsætninger og anstillede Prover, kan M., hvad der allerede fremgaaer af den korte Tid, i hvilken han havde været Medlem af den, neppe have øvet nogen væsentlig Indflydelse paa dette Arbeide. Men han havde dog Deel i de høist velgjørende Reformer, som Toldvæsenet modtog, og om de just ikke vare gaaede ud fra ham, satte han sig

upaatvivlelig med levende Interesse ind i samme³³. Udarbeidelsen af selve Forordningen af 1ste Februar 1797 fandt Sted, medens M. forestod Toldkammeret, og uden at tilvende ham Andres Fortjenester (Malling og Tønder-Lund) er det rimeligt, at han deler Æren af denne Lovs Fuldførelse. Det var saaledes et interessant Tidspunkt, i hvilket M. begyndte sin Virksomhed i Toldvæsenet og, om han tidligere havde savnet særlig Indsigt i dette Fag, velegnet til at sætte ham ind i de Forhold, der maatte forstaaes og overskues for at have en oplyst Mening om Toldens Ordning. Som umiddelbar Følge af sin Udnævnelse til Chef for Toldkammeret indtraadte M. som 3die Deputeret i Finantskollegiet og blev igjen som saadan Medlem af Overdirektionen for den slesvigholstenske Speciesbank og af Direktionen for det Kgl. dansk-vestindiske Handelsselskab. Ligeledes blev han i Lobet af de Par følgende Aar Medlem af Postkasse - Pensionsdirektionen, af den bestandige Qvægsygekommission, af Overdirektionen for Banken og Formand for den ved Forordn. af 16. August 1786 oprettede Kreditkasse³⁴). Fra Bestillingernes Mængde kan ikke slutes til det Arbeide, som de udkrævede, eller til den Indflydelse, som M. i høiere eller mindre Grad har gjort gjeldende i disse; men den viser i al Fald en Anerkjendelse af hans Dygtighed og Virkelyst, som ydedes ham af Regjeringen, og snart kaldtes han til en vanskeligere og betydningsfuldere Virkekreds, i det han den 19de Oktober 1799 udnævntes til Præsident i det danske Kancelli³⁵.

Det var et Uheld for M., at dette Kollegiums mest udmærkede Medlem, Generalprokurøren Christian Colbjørnsen følte sig tilsidesat ved denne Udnævnelse, i det han antog, at hvad andre Grunde der end kunde have medvirket til, at han blev forbigaaet, det dog var M.s Adel, der havde

givet ham Fortrinet. De kom nærmest som Følge heraf til at staae i et meget spændt Forhold til hinanden; men da «iøvrigt neppe nogen personlig Grundforskjellighed adskilte M. og Colbjørnsen, der begge vare Mænd af levende Aand, Venner af liberale Reformere i de borgerlige Forhold og tilbøielige til disses raske Gjennemførelse», kunde det lykkes i flere Aar at holde denne Misstemning saaledes tilbage, at den ikke blev en Hindring for deres Samvirken i Kollegiet. Et af de første Skridt, som M. foretog i sin nye Stilling, var Udvirkelsen af den Kgl. Resol. af 20de Novbr. 1799, hvorefter Kancelliet skulde bestaae af en Præsident og 5 Deputerede, medens de Sidstes Antal hidtil kun havde været tre. — De tre Deputerede, som alt havde Sæde i Kollegiet, beholdt deres tidligere Pladser, nemlig Konferentsraaderne Schow og Colbjørnsen — hvilken Sidste som Generalprokurør ikke havde noget særegent Departement — og Etatsraad Reiersen; til 4de og 5te Deputeret udnævntes Hoiesteretsassessor Feddersen og Professor Cold, og man antog, at M. havde bevirket disse to ansete Lovkyndiges Ansættelse for i dem at finde en kraftig Stotte imod Colbjørnsen.

Man var berettiget til at vente, at Kollegiet under en saa kraftig og livfuld Formand som M. vilde udfolde stor Virksomhed, og Forventningen blev heller ikke skuffet, skjøndt det ikke forundtes M. at beklæde denne Post længere end lidt over fire Aar, af hvilke han derhos i det sidste Aar led meget ved Forholdet til Colbjørnsen. M. havde selv foranlediget den i hans Instrux optagne Bestemmelse om, at Præsidenten havde «at henvende sin Opmærksomhed paa de almindelige Indretninger og Foranstaltninger i Staten», som vare Kancelliet underlagte, og han søgte personlig paa Stedet at gjøre sig bekendt med deres Tilstand.

Ligeledes udvirkede han den kgl. Resol. af 20de Mai 1803³⁶, hvorefter et af Kollegiets Medlemmer aarlig skulde foretage en Reise for' at undersøge de «til Justitien, Politiet og god Ordens Vedligeholdelse sigtende Foranstaltninger». Der udgik i dette korte Tidsrum fra Kancelliet flere vigtige Love, hvoriblandt særlig kan fremhæves de omfattende Anordninger, hvorved Fattigvæsenet blev ordnet, nemlig Planen af 15de Juni 1802 for Landdistrikterne i Sjælland og de provisoriske Reglementer af 5te Juli 1802 for Kjøbstederne, og Landdistrikterne i de øvrige Provindser i Danmark. Skolevæsenet var en af de Gjenstande, som laa M. mest paa Hjerte, og skjøndt dets endelige Ordning først senere fandt Sted, blev der, medens han var Kancelliets Præsident, truffen vigtige forberedende Foranstaltninger, og flere Skolelærer-Seminarier bleve oprettede. M. interesserede sig ogsaa levende for den pestalozziske Læremethode, og Pestalozzi anerkjendte, at han i Særdeleshed skyldte M., at den var bleven Gjenstand for hele Europas Opmærksomhed^{*)}. —

*) I et Brev til M. af 22de September 1803 skriver Pestalozzi: «Es hatte für mich Folge, dass ein Mann von Ihrem Auge schon damals meine Bemühungen als eine wesentliche Staatsangelegenheit erkaunte; es waren Ihre Schritte, die Europa auf mich aufmerksam machte, das ohne Sie, vielleicht noch lange keine Kunde von meinen Versuchen genommen hätte» og i et andet Brev hedder det: «Ich erkenne die glückliche Stunde, die Sie in mein Haus führte, bestimmt als die vorzüglichste Ursache der öffentlichen Aufmerksamkeit, die besonders Norden für mein Unternehmen zeigte, und werde Ihnen bis an mein Grab für diese Stunde und ihre Folgen danken. Ich schätze die Achtung und Liebe, die Sie mir in dieser Stunde und seither zeigten, für die glücklichsten Geniessungen, durch welche mein Alter wie einen frohen Ersatz für tausend Leiden meines Lebens gewähret». P. sigter ved disse Ytringer nærmest til, at Danmark var det første Land, der paa offentlig Bekostning sendte Pædagoger (Strøm og Tørlitz) til Burgdorf for at gjøre sig bekjendt med Methoden, hvilket Skridt tildrog sig Opmærksomhed og blev efterfulgt af andre Regje-

Blandt adskillige i disse Aar forberedte men ikke gennemførte Reformers, maa fremhæves tvende, som skulle være satte i Bevægelse fornemlig af M., men i hvilke dog ogsaa Colbjørnsen var en virksom Deeltager, nemlig en ny Straffelov og Straffeanstaltens Forbedring, navnlig Slaveriets Afskaffelse. Ved Kgl. Resolution af 26. September 1800³⁷ nedsattes en Kommission til at gjøre Udkast til Grundsatninger for en ny Kriminallov, som kunde tjene en senere Lovkommission til Ledetraad ved dens Arbeide. Denne Kommission bestod af M., som Formand, Brodrene Colbjørnsen — af hvilke dog J. E. Colbjørnsen afgik ved

ringer. — Ogsaa efter sin Udtrædelse af Kancelliet vedligeholdt M. sin levende Interesse for Skolesagen og den pestalozziske Methode; endnu i 1810 bad han Doktor Plum at sætte ham istand til at kunne i kronologisk Orden gjenneengaae dens Literatur, og da denne samme Aar holdt Forelæsninger over Methodens ved Pastoralseminariet, laa det M. paa Sinde, at de bleve tilgængelige for et større Publikum. — M.s Forhold til den nævnte bekjendte Skolemand og Geistlige, senere Biskop, Frederik Plum fortjener her en kort Omtale. Maaskee kom de først i personlig Berøring, da M. i Cancelliet fik med Kirkens og Skolens Sager at gjøre, men de havde flere fælleds aandelige Interesser, og deres Bekjendskab blev til et gjensidigt Venskab, som de vedligeholdt endnu i Oldingsaarene. Hvorledes Plum følte sig paavirket af M.s Personlighed, fremgaaer af de efterfølgende Linier, som han tilskrev M. i 1803: »Den Dag, jeg sidst tilbragde i D. Hvlbhs Selskab, var en af mit Livs behageligste Dage. Jeg har ofte siden nydt den igjen i Tankerne, og hver Gang takket Dem inderlig for denne Nydelse. Ethvert Vink, De gav mig — enhver Opmuntring til Virksomhed, jeg bragte hjem med fra Deres fortryllende Rørlighed — al denne Følelse for det Gode, som Deres ædle varme Hjerte opflammede hos mig, skal, haaber jeg, ikke være tabt. I en Glædes Raus forlod jeg dette deilige Landsted med Ønsker for dets Beboere Og at M. satte Plum høit sees deraf, at denne, da han s. A. søgte om at blive Sognepræst ved Frue Kirke og Stiftsprovst, kunde skrive til M. »Skulde det end ikke ligefrem være det Maal, Deres gunstige Mening bestemte mig, er det dog den nærmeste Vei dertil«. Han opnaede denne Befordring, og i 1811 blev han Biskop over Fyens Stift.

Døden, inden Kommissionen fik sit Arbeide sluttet, og under 19de Novbr. 1802 blev erstattet ved Justitiarius Kmhre Kaas — Generalauditor Nørregaard og Etatsraad Schlegel. Allerede i Commissionens første Møde den 17de Novbr. 1800 indgav Christian Colbjørnsen det værdifulde Bidrag til dens Arbeide, som er blevet offentliggjort af Ørsted, og senere besluttedes, at hvert af Kommissionens Medlemmer skulde skriftlig opsætte sine Tanker om den kriminelle Lovgivnings almindelige Grundsætninger. M. forberedte sig ved et Studium af retsphilosophiske og kriminalistiske Forfattere, der maa have kostet ham megen Tid og vidner om, at han

Ved Siden af deres fælleds Interesse for Oplysningens Udbredelse og for Skolevæsenet i Almindelighed, havde de et særligt Tilknyningspunkt i Pestalozzianismen, i hvilken M.s Bistand maatte være Plum saa meget kjærere, som den havde mange Modstandere. De nærrede ogsaa begge stor Kjærlighed til den gamle klassiske Literatur, og begge have efterladt sig Vidnesbyrd om deres Stræben for at udbrede Kundskaber i Stiftsbibliotekerne i Odense og i Aalborg. Af deres Brevvexling er der opbevaret en Deel Breve fra Plum, og deriblandt nogle fra Aaret 1803, hvoraf det følgende Brudstykke indeholder en Udtalelse om M.s Virksomhed i Kancelliet: •D. Hvlbhd's Brev af 1ste d. M. — skriver Plum under 8de September — •opvakte de meest forskellige Følelser hos mig: megen Glæde over Deres Deeltagelse i mit Haab om Oliviers Methode, over den Opmuntring, De giver mig, til at skrive om Pestalozzi, over al Deres varme Iver for det Sande og Gode, som dette Brev var mig et nyt Beviis paa — men ogsaa megen Bekymring. De Ord deri: •Jeg er meget uvis, om jeg nogen Tid sættes istand til at virke fælleds med Dem og flere — (•værdige Mænd• havde M. skrevet) til Skolevæsenets og gavnlige Oplysnings Fremme i Danmark, (•Imidlertid skal jeg virke, saalænge Kongen lader mig blive i min Post• havde M tilføjet i sit Brev) have i alle disse Dage ikke kundet gaae mig af Tankerne. Skulde mødende Ubahageligheder gjøre Dem keed af en Bane, hvorpaa De er gaaet frem med saa faste Skridt, og har stiftet saa megen Nytte — saa vilde man vistnok sige, at De ikke har været paa Deres Plads forgæves, men enhver Oplysningens Ven vilde sikkerlig beklage Deres Bortgang. Enhver almindelig Præsident maatte med Rolighed kunne nedlægge sit

tillidsfuldt haabede, at Arbeidet vilde blive fuldført til Gavn for Samfundet, medens Colbjørnsen ikke skal have ventet sig stort Udbytte af Kommissionen. Det er næsten en Selvfølge, at Kommissærene ikke stemmede overeens i alle Punkter, men den 27. Oktober 1803 kunde Kommissionen dog nedlægge en Forestilling, som et Mindretals afvigende Meninger om enkelte Spørgsmaal ikke berøvede Karakteren af et samlet Forslag, hvorpaa der kunde bygges videre. Vi kjende ikke M.s særskilte Betænkning, som han efter Kommissionens ovenfor nævnte Beslutning havde at opsætte og indleverede den 6te Juli 1802; men af Commissionens Forestilling erfares, i hvilke Punkter han fastholdt en fra Fler-

Hoved i Graven, naar hans Samvittighed sagde ham, at han havde stiftet halv saa meget Got, som De i dette sidste Par Aar har virket blot for Fattigvæsenet: men De bør endnu ikke gaae til Rolighed. Her er meget at giøre i alle Statsbestyrelsens Greene. Det seer man af alt det, De har gjort. Vi kiende ikke vore egne Mangler, førend De baade har opdaget og afhjulpet dem. Hvor meget vil De ikke endnu kunne opdage, blot i det geistlige Fag! Jeg begyndte hos mig selv at frygte for en skadelig Følge af de mange resid. Capellaniers raske Nedlæggelse: at der skulde mangle Embeder til theologiske Candidater. Den i sig selv rigtige Grundsætning, at Embedet ikke bør være til for Mandens Skyld, og at et unyttigt Embede bør afskaffes, kunde derfor mistydes; og strax seer jeg af Collegialtidenden, at der aabnes Vei til nye Præste-Embeder ved de vidtløftige Sognekalds Adskillelse; at altsaa endog accidental Skade af een Uskiks Ophævelse viselig afhjelpes ved at afskaffe en anden Misbrug*. Efter det Forhold, hvori M. og Plum stode til hinanden, kan man ikke feile ved at antage, at de begge dengang opfattede Geistlighedens Kald paa en næsten samstemmende Maade. *Rygtet om Bispestolenes Besættelse* — skriver Plum i December 1803 fra Slagelse — *beskæftiger nu denne Byes Geistlighed meget Det er glædeligt at oversee i Tankerne den Masse af Oplysning og Moralitet, som ved en saadan Befordring udbredes i Fædrenelandet. D. Hs. Embede er i Sandhed kraftfuldt, som Pestalozzi skrev Dem; og Held vort Land, at Kraften er i saa værdige Hænder*.

tallets afvigende Mening. Han antog saaledes, at Morderen og Mordbrænderen ei skulde ansees med Dødsstraf, og at den alene var nødvendig, naar Forbrydelsen indeholdt *crimen perduellionis* eller *crimen læsæ majestatis primi gradus*. Fremdeles meente M. — heri støttet af Etatsraad Schlegel — at Brændemærke skulde afskaffes og ingen Æresstraf overgaae den, der begik Mord for selv at komme til at miste Livet. Endelig fastholdt han (og Schlegel) imod de øvrige Kommissionsmedlemmer, at Landsforviisning aldrig burde paalægges indfødte Undersaatter for saadanne Forbrydelser (de groveste Forbrydelser mod Sædeligheden), der efter deres Natur ere skjændige og lade formode, at Forbryderen vil blive en ligesaa slet Borger i en fremmed Stat, som i sit eget Fædreland. Om Dødsstraffens Anvendelse staae i vor Tid Meningerne mod hinanden; men netop den af M. antagne Mening kom dog endnu under Rigsdagens Forhandlinger om Straffeloven af 1866 til Orde fra ansete Juristers Side, og alle Stemmer have forlængst, skjøndt M. som Jurist ikke tør nævnes ved Siden af Colbjørnsen, sluttet sig til hans øvrige Mindretalsvota. Med denne Forestilling standsede Sagen, og der blev ikke, saavidt bekjendt, foretaget videre Skridt til Udarbeidelsen af en Straffelov efter de foreslaaede Grundsætninger. Da netop i Slutningen af 1803 Spændingen mellem M. og Colbjørnsen var paa sit Høieste og snart forte til begges Udtrædelse af Kollegiet, har dette vistnok væsentlig bidraget til at Arbeidet lagdes til Side. — Ligeledes blev i hiint Tidsrum i Kancelliet en Plan udarbeidet til forbedrede Straffeanstalter. Den approberedes ved Kgl. Resol. af 18. Juni 1802³⁸, hvorefter det saakaldte Slaveri eller Fæstningsarbeide skulde afskaffes, saasnaart de Tvangs- eller Forbedringshuse, som ifølge Planen skulde oprettes, kunde komme istand.

Skjøndt Planen, siger Ørsted, om den var bleven gennemført, ikke vilde have tilfredsstillet en senere Tids Fordringer til Straffeanstalter, indeholdt den dog meget Sandt og Godt, og i den korte Tid, i hvilken M. og Colbjørnsen endnu vedbleve at arbejde samme, viste der sig en vedvarende Virksomhed for at faae den gennemført; men derefter blev Sagen ikke fortsat med samme Iver og opgaves efter Krigens Udbrud i 1807. Det var forbeholdt en meget senere Tid, da M. alt laae i sin Gráv, at gjenoptage Straffeanstalternes Reform, og først i Nutiden saae en ny Straffelov Dagen; men det fortjener at erindres, at M. saa tidlig havde Øie for Reformers Nødvendighed i disse Retninger og anstrengte sig for at faae dem iværksatte³⁹.

I Februar 1802 døde Justitiarius i Høiesteret J. Edv. Colbjørnsen, og i ham tabte hans Broder Generalprokuroren og M. en Ven, hvis Indflydelse det for en stor Deel maatte tilskrives, at den Misstemning, der fjernede dem fra hinanden, ikke leilighedsvis kom til Udbrud. Deres indbyrdes Forhold*) vedblev dog ogsaa efter hans Død endnu at holde sig uforandret, indtil i Begyndelsen af det følgende Aar den nedenstaaende Sag oprippede bittere Følelser og førte dem ind i aaben Strid.

Den 26de Januar 1803 indgav Generaladjutant Lindholm en Ansegning, hvori han anholdt om Dispensation for sine Døttre med Hensyn til at blive indskrevne i Vemmetofte Kloster, og da den blev foretaget i Kollegiet, skulde,

*) J. Kragh-Høst fortæller i sine Erindringer (S. 66), at M. i 1801 af Edv. Colbjørnsen lod sig omstemme til at indstille ham til en Assessorpost i Hof- og Stadsretten. Derimod har T. Baden en Beretning, formodentlig fra et senere Aar, om hvorledes Chr. Colbjørnsen for at skade M., hindrede ham, der ved denne Leilighed synes at have handlet noget overilet, i at skaffe Baden en ham tiltænkt Revisorpost. Østs Materialier 1836 Nr. 77.

efter hvad Colbjørnsen paastod, M. have negtet Tilladelse til at gennemgaae den og gjentaget denne Negtelse forskjellige Gange. Efter at der var indhentet Erklæring fra Kuratorerne for bemeldte Kloster, hvilke ikke kunde anbefale Ansøgningen, paa Grund af at Klosterets Fundats fordrede, at de Damer, som indskreves i samme, skulde være fødte af Adel, og Lindholm ikke var Adelsmand, formeente Etatsraaderne Reiersen, Feddersen og Cold tilligemed M., at det Ansøgte ikke kunde bevilges; Etatsraaderne Knudsen og Monrad ansaae Spørgsmaalet for tvivlsomt, og Conferentsraad Colbjørnsen*) fastholdt den Mening, som han allerede skal have udtalt, forinden Kuratorernes Svar var indløbet, at Generaladjutant Lindholm ingen Dispensation behovede, eftersom hans Born ifølge Embedsmændenes Privilegier af 11. Februar 1679 § 1 havde Adelsrettigheder. Kollegiet besluttede nu at lade Sagen cirkulere, og Colbjørnsen udvikle derefter i en omfangsrig Afhandling, som han udtrykkelig begjærte maatte blive Kongen forelagt, naar Sagen blev samme forestillet, Betydningen af Embedsmændenes Privilegier, og hvorledes vore Enevoldskonger netop ved at indføre Rang for visse Embeder og dermed forbinde Adelsrettigheder, skjøndt kun — som han antog — for den første Generation, havde viseligen søgt at udjevne den Forskjel, der var bleven til-

*) Efter at Kfsrd. Schow var afskediget i April 1801, oprykkede ifølge kgl. Resol. af 11. Mai s. A. Colbjørnsen, Reiersen, Feddersen og Cold til 1ste, 2den, 3die og 4de Deputeret; Justitsraad Knudsen blev 5te Deputeret, og til 6te Deputeret udnævntes Etatsraad Schlegel, som skulde forestaae det første Departement, men, saavidt vides, tiltraadte han aldrig dette Embede. Ligeledes udnævntes dav. Justitsraad Monrad til Chef for det ved samme Resolution oprettede Pupildepartement, saaledes at han vedblev, som i sin tidligere Stilling som Assessor i Kancelliet, at deeltage i Kollegiets Forretninger og underskrive i lige Linie med de Deputerede.

bage mellem Fødselsadelen og det øvrige Borgersamfund, og skildrede med stærke Farver den fordærlige Indflydelse, som Fødselsadelen tidligere havde udøvet. M. holdt sig i sin Modbetænkning derimod til den da gængse Fortolkning, der ikke erkjendte, at Børn af Embedsmænd i Rangen havde adelige Rettigheder, og kom til det Resultat, at da Embedsmændenes Privilegier hverken vare evidente, ei heller vigtige og velgjørende, og ingen Anke over disses Tilsidesættelse var ført, kunde han ikke finde, at Kancelliet havde noget Kald til i saa Henseende at gjøre Forslag om Forandring paa en heel Klasses Vegne, som slet ikke dertil havde givet det Fuldmagt, og formeente, at Lindholms Døttre ifølge Vemmetofte-Klosters Fundats ikke kunde indskrives i samme, eftersom deres Fader ikke var af Adel.

Denne Betænkning imødegik Generalprokurøren i en den 20de September i Kollegiet oplæst Replik, der var affattet i en saa bitter Tone og indeholdt saa fornærmelige Yttringer mod M., at denne nødsagedes til at tage til Gjemme. Colbjørnsen havde blandt Andet yttret «dersom Hans Majestæt finder, at min Instruction, saavel som den 7 § i det Kgl. Reglement for Kancelliets Indretning bør forandres, og dersom Hans Majestæt vil dispensere mig fra at bringe min Tankeyttring frem til sin Trones Fod, naar den ikke stemmer overens med Hr. Præsidentens, da adlyder jeg viligen. Det er muligt, at jeg kan have gjort mig et urigtigt Begreb om Hr. Præsidentens Embedsmyndighed i Forhold til mine Embedspligter. Jeg har betragtet ham som Kollegiets Formand, men ikke som dets Ovrighed især forsaavidt Tanke-Yttring betræffer; thi dersom Meningsfrihed skulde kues i Kollegiet, blev dette Hr. Præsidentens Kollegium og ikke Kongens». M. indhentede derfor en Erklæring fra de Deputerede, hvori de benægtede, at Præsidenten nogen-

sinde havde søgt at betage dem Adgangen til at yttre deres Mening, og saaledes udrustet oplæste M. i Kollegiet sit Forsvar, hvoraf her meddeles et Par Prover: «..... naar han (Colbjørnsen) beskylder mig for, at jeg kritiserer visse af Christian den 5te antagne Statsklogskabs-Grundsætninger, fordi de ikke stemme overeens med min Politik og med den, som antoges under Christian den 6tes Regjering, saa opfordrer jeg ham til at forklare, hvad han vil, der skal forstaaes ved disse Udtryk? og af hvad Aarsag naar sætter Grundsætninger, som antoges under sidstnævnte Konge i Forbindelse med mine? Retskafne Mænd, troe Undersaatter, gode **Borgere**, **øplyste** Embedsmænd forenes ved samme Grundsætninger, naar det gjelder om Pligt og Fædreland og Konge. Det af Generalprokurøren brugte tvetydige Udtryk, Politik, kan ikke anvendes, naar det gjelder om retskafne, skyldfrie Mænd, som med rene Hensigter søge kun at fortjene Agtelse og Tillid, allermindst naar man paa samme Tid peger paa Princip, som ikke kunde fremme Almeenvel eller vidne om velgjørende Statsbestyrelse. Til disse regnes de, som i Christian den 6tes Tid vare herskende, da Adels Indflydelse maaskee var ligesaa skadelig som fornærmelig for **de andre Stænder**. Men hvad foranlediger Generalprokurøren til at tiltroe mig Grundsætninger, der ere overeensstemmende med hine? hvilket Sted i min Betænkning? hvilket Skridt i mit Forhold? hvilken Handling i mit Liv kan retfærdiggjøre Generalprokurørens Fremgangsmaade og berettige ham til at beskylde mig for nedværdigende Fordomme?» o. s. v. Naar Colbjørnsen havde sagt, at det var ham uventet, at M. havde kunnet udlede af hans Tankeyttringer Brevidelser imod Regjeringen og Beskyldninger mod Adelen, at han havde fremstillet Colbjørnsen, som den der havde søgt «at before den første Klasse af Statens Borgere» m. v.,

maatte M. spørge, hvor de Steder vare i hans Betænkning, som gave Generalprokurøren Anledning til slig Mistanke. «Er det maaskee de Steder, hvor jeg standser ved Aristokratiets Skilderi og Adelen's Vælde? Jeg skylder Sandheden den Tilstaaelse: Naar den oplyste og tænkende Mand søger med Veltalenhedens Kraft at fængsle vor Opmærksomhed og fæste den paa visse Gjenstande, saa bør vi troe, at han ogsaa anseer dem for særdeles vigtige og anvendelige paa nærværende Tidspunkt, og at han finder det nødvendigt til sit Oiemeds Opnaaelse at fremstille dem i det klareste Lys; — dette maatte jeg følgelig ogsaa troe ved at finde samlet paa 9 Sider af hans Betænkning forskjellige mere og mindre stærke Træk, Alt for at skildre hine Tider, som Historien allerede tilstrækkeligen har mærket med Fordommens og Vankundighedens og slet Bestyrelses kjendelige Mærker. Forundret over disse tilbagekaldte Scener, sammenholdt jeg hine med vore Tider, som uden at være fuldkomne, dog ere i det Mindste saa gode, at vi ikke for Oieblikket have at frygte for Lehnsaaget og Aristokratiet og Adelen. Da jeg imidlertid saae, at disse vare Gjenstande for en stor Deel af Generalprokurørens Afhandling, maatte jeg troe, at han ved at gjentage, hvad hver Mand allerede veed af Historien, sigtede til den mulige Fare, som Adelen kunde, Gud veed hvorledes? paafore Staten. Dette synes at blive bestyrket ved det af Generalprokurøren anførte: som endnu skjule sig blandt Ruinerne og lure paa Fremtidens Muligheder. Og hvad? Naar dette havde været hans Hensigt, naar han nu havde søgt at vise Nødvendigheden af et kraftigt Mid- del til at standse Aristokrati og Adel, kunde denne Fremgangsmaade ikke bestaae med ubrodelig Retskaffenhed, ædel Karakter og god Borgers Fremgangsmaade? Naar først Mistanke og Lidenskaber blande sig ind i vore Me-

ninger, saa lede de os letteligen langt fra vort Maal. Disse ere det formodentligen, som have fremkaldt hos Generalprokurøren den Yttring: at Forsædet i det Kollegio, hvis Medlem han har været i 16 Aar, ikke kan berettige mig til at paabyrde ham slige Beskyldninger. Nei, vistnok hverken Forsæde eller Fortrin berettige os til at fornærme Nogen; men i Sandhed hverken Talenter eller Geni berettige Dem, Hr. Generalprokurør, til at tilskrive mig den Hensigt at ville i en til Kongen afgiven Betænkning paabyrde Dem Beskyldninger, at ville angribe Deres moralske Karakter og det paa en Tid, da jeg villigen og med Glæde nævner Deres Fortjenester, Deres Patriotisme og Redelighed. De maae vide, at det er Feighed under slig Maske at ville saare, og derfor forvisser jeg mig, at De ikke et Øieblik længere troer Sligt om mig». — Generalprokurørens Yttringer om, at M. skulde kue Meningsfriheden i Kollegiet, imodegaaer han saaledes: «Ved Siden af saa vigtige Beskyldninger skulde man vente strenge Beviser; thi det gjelder om intet Mindre end at fremstille Embedsmanden, Kongen har betroet en vigtig Post i Staten, som den der misbruger samme, som hindrer Tankeyttringerne, at de ikke kunne naae Tronens Fod, som endeligen gjør Generalprokurørens Stilling med Hensyn til hans Pligt at vaage over Lovens Overholdelse slibrig. — Generalprokurøren har uden Tvivl anført forestaaende Beretning om Maaden, paa hvilken den Lindholmske Sag i Kancelliet er bleven foretagen, som et Beviis paa den Tvang, jeg beskyldes for at paalægge Tankeyttringen i Kollegio; men da det er tilstrækkeligt oplyst, at, om jeg end skulde have paaskyndt Sagens Afgjørelse, den dog ikke alene strax kom i Cirkulation, men ogsaa nu i 8 Maaneder er bleven deri, følgerigen al Anledning til at fremkomme med Betænkninger og Meninger rigeligen er levnet, saa indseer jeg

ikke, hvorledes dette Exempel kan tjene til at rimeliggjøre Beskyldningen imod mig. Og hvad? Kunde et Kollegium taale Tanken, at Meningsfriheden blev af Nogen kuet i samme? Var den ikke en Fornærmelse for det? og saa meget mere urimelig i et Land, hvor Statsbestyreren saa villigen modtager hvert Forslag, der sigter til det Gode og Gavnlig; hvor Undersaatten saa frimodigen kan fremkomme med hver Klage, mod hvem det er. At det Kollegii Lemmer, hvor jeg har den Ære at være Præsident, ikke have mærket, at jeg nogensinde har søgt at betage dem den Adgang til at sige deres bestemte Mening, som i sig selv er uadskillelig fra deres Embeder, det viser vedlagte deres Brev. Rolig» — saaledes slutter M. sit Forsvar — «ved Bevidstheden om de Hensigters Reenhed, der stedse have veiledet mig i de Embeder, mig have været betroede, overbeviist om, at ingen Bebreidelse, der vilde gjøre mig uværdig til samme, kan nogen Tid ramme mig, glad ved det Gode, som i dette Kollegio ogsaa i den Tid, jeg har tjent deri, er foranlediget og fremmet, overlader jeg det til min Konges Retfærdighed at bedømme de Angreb, Generalprokurøren, som jeg aldrig har villet fornærme, har fundet for Godt her i Kollegio et gjøre mig, og den Maade, paa hvilken jeg har gaaet dem i Møde».

For M. og Collbjørnsen blev denne Strid af følgeriig Betydning. Det var under den blevet klart, at Forholdet mellem Modstanderne var saaledes, at de umulig kunde vedblive at have Sæde i samme Kollegium. En Forandring maatte skee, og Kronprindsen forberedte den i al Stilhed. Den 3die Januar 1804 var det afgjort, at M. skulde træde tilbage til sin forrige Plads som Chef for Toldkammeret med Prædikat af Præsident, og da det med særdeles Hensyn til Maaden, hvorpaa Striden var fort, vilde have været en alt-

for stor Seier for Colbjørnsen og en uforskyldt Ydmygelse for M., naar Forstnævnte havde faaet Præsidentstolen i Kancelliet, blev den given til Justitiarius i Høiesteret Kaas, hvis Embede blev besat med Colbjørnsen. Denne Forandring vakte megen Opsigt og kom ganske uventet; endog Ministrene Schimmelmänn og Reventlov skulle ikke have havt Kjendskab til den, og selv Kaas, med hvem Kronprindsen havde talt meget om denne Sag og endnu den 1ste Januar, skal ikke have havt Formodning om, at han var udseet til M.s Eftermand. Kronprindsen lod Colbjørnsen kalde til sig om Aftenen den 3die Januar, meddeelte ham Kundskab om sin Villie og tilkjendegav, at han ønskede Alting glemt og bilagt mellem ham og M., og for at lade denne Forandring paa den skaansomste Maade komme til M.s Kundskab, sendte Kronprindsen hans Ven Generalmajor Haxthausen til ham med det Hverv at forberede ham paa og forkynde ham hans Afgang fra Kancelliet¹⁹. M. havde tidligere, som vi have seet, havt en Følelse af, at hans Stilling var usikker; men nu var han saa lidt forberedt paa at modtage sin Afsked, at den bragte ham ud af Fatning. Han saae sig behandlet paa samme eller endog ringere Viis end sin Modstander, og der gaves ham ingen Opreisning som den, der uden Anledning var bleven angreben og fornærmet; thi at han tillagdes Prædikat af «Præsident» i Toldkammeret og udnævntes til Geheimeraad, var ham kun et Beviis paa, at han havde lidt en Krænkelse, som man vilde skjule og mildne i de ydre Former. Saaledes stod han i sine Tanker ydmyget for Verdens Øine, og i sin Smertes første Opbrusning afslog han strax i et Brev til Kronprindsen Præsidiets i Toldkammeret, der vel i Formen var ligeordnet med det Embede, hvorfra han var afgaaet, medens det i Virkeligheden maatte antages at staae under det, og ønskede at udtræde af Sta-

tens Tjeneste. Men Kronprindsen, der ved Forandringen vistnok alene havde bestræbt sig for saa lidt som muligt at saare Nogen af Modstanderne, raadede ham som Ven at modtage, i det Mindste foreløbig, det tilbudte Embede:

«(De gjør) mig i Sandhed Uret» — skrev han til M. — «om De troer, at mit Hierte (skulde) have noget imod Dem; besynderlig da jeg kiender Dem og Deres Forstand. Men det er ikke altiid nok for at bestemme mine Handlinger; thi disse maae staae i Forhold til det Hele og den Nytte ethvert Individuum kan giøre; dette allene maae bestemme mit Valg til Embeders Besættelse. At jeg anseer Dem som nyttig og sær duelig viser, at De anbetroes Deres forrige Departement, hvor De med saa megen Hæld tiente. Jeg raader Dem som Ven, at bie i Kongens Tieneste i det mindste til Foraaret; finder De Dem da ikke lykkeligere, kan De jo altiid giøre det, De berører i Deres Brev til mig, og jeg vil altiid sørge for Dem, hvorledes det end gaaer.

Jeg er for bestandig Deres meget hengivne

Frederik C. P.

Kjøbenhavn den 3die Januar 1804.

Efter at M. havde modtaget dette Brev og paa Haxthausens gjentagne Forestillinger, afslog han ikke længer det ham tiltænkte Embede; men en hemmelig Frygt, et Foster af den overspændte og sygelige Tilstand, hvori han befandt sig, undte ham ingen Ro. Han pintes ved Tanken om, at muligviis den egentlige Grund til hans Afskedigelse kunde søges i, at Kronprindsen ikke havde fuld Tillid til hans Karakter, og bad denne endnu om et beroligende Ord i saa Henseende. Den gode Prinds tovede ikke med at opfylde Moltkes Ønske og sendte ham den nedenstaaende Billet:

«Min kiære Kammerherre Moltke! Deres Brev var mig meget kiærkomment, da jeg deraf snart kan vente den Fornoielse at see Dem og vide Dem i Beskieftigelse».

«I Henseende til den Yttring, De forlanger af mig betreffende Deres Hierte, og Aarsagen hvorfor jeg ei haver nævnt noget herom i mit forrige Brev, da ere mine Grunde følgende: jeg troede saadant aldeles upassende i et Brev. Desuden kiender jeg som enhver, Deres gode Hensigter og Nidkiærhed, og dette bør være Dem nok, især da jeg aldrig haver givet Dem Leilighed til at mistænke mig, at jeg havde andre Tanker om Dem».

«Jeg haaber nu at have beroliget Dem».

«Jeg er for bestandig

Deres hengivne

Frederik C. P.»

Kjøbenhavn den 5te Januar 1804.

Efter nogle Aars Forløb bleve M. og Colbjørnsen forsonede, og fra den Tid skal den forrige Bitterhed være vegen for et velvilligt Sindelag. Da Colbjørnsen døde i Slutningen af 1814, kunde derfor Statsminister Kaas, der var nøie bekendt med deres Forhold, skrive til M. «Vor værdige Ven Colbjørnsen har nu endt sine Smerter og Lidelser; han var visselig Deres Ven, saa fuldt som Nogen paa Jorden, naar jeg undtager nogle korte Misstemninger, der bør glemmes», og om disse Ytringer streife noget let over Sandheden, vidne de dog om, at de gamle Stemninger og Følelser vare ganske udslettede, da Colbjørnsen lukkede sine Øine.

Medens M. beklædte Præsidentposten i Kancelliet, vedblev han at være Medlem af de offentlige Instituter, hvori han alt havde Plads, forsaavidt det ikke var en lovbestemt Følge af Embedsstillingen i Toldkammeret, og udnævntes endvidere til extraordinær Assessor i Hoiesteret, til Medlem af Kanalkommissionen og af Vaisenhuusdirektionen, i hvilke sidste tvende Stillinger han forblev til 1814. Efter at han i 1800 var bleven Medlem af det genealogiske og heraldiske Selskab,

valgte han i Slutningen af 1803 til Selskabets Forstander i Kammerherre Lindenkrones Sted og beholdt dette Hverv indtil Juli 1810, da Selskabet forenedes med det danske Selskab til den nordiske Histories og Sprogs Forbedring¹¹. I 1800 optoges han som Æresmedlem i det kgl. danske Videnskabernes Selskab, der dengang blandt dets syv Æresmedlemmer talte fire Moltker.

Hvor dybt det end krænkede M. at afgive Præsidenturen i Kancelliet, i hvilket Embede han efter Tingenes sædvanlige Gang kunde have haabet at afslutte sin Embedsbane, maatte han, da han gjenvandt Sindets Ro, føle sig lettet og tilfreds ved at være kommen bort fra en Plads, hvor Striden var bleven staaende og tærede paa hans bedste Kræfter. Ved sin forrige Virksomhed i Toldkammeret havde han vundet Interesse for den Forretningskreds, i hvilken han nu igjen indtraadte, og da han selv medbragte Fagkundskab og havde dygtige Medarbeidere, turde han vente sig en behagelig Stilling, saa meget mere som han snart maatte vinde Forvisning om, at Kronprindsens Agtelse og Velvillie for ham var uforandret. «Det er mig» — skriver Prindsen til M. under 8de Juni 1804 — «særdeles kiært at see Dem glad og at vide, at dette er ei tilsyneladende, er mig i Sandhed det dobbelt kiært. Maatte jeg kun ved enhver Leilighed kunde vise Dem min Tiltroe og Erkiendtlighed for Deres Iver, da vær vis paa, at det vil være mig særdeles behageligt». — De nærmeste Aar forend den ulykkelige Krigsperiode hengik under fortsatte Bestræbelser efter at fastholde den neutrale Stilling, hvoraf Landet hostede saa store oieblikkelige Fordele; men det manglede ikke paa Varsler om Tilstandens Uholdbarhed, og pludselig

blev Danmark, da Jackson den 8de August 1807 afdækkede Englands Planer for Kronprindsen, rykket løs fra Ankeret og drev ind i Krigsstrømmen. Under Prindsens ilsomme Ophold i Hovedstaden den 11te s. M. blev det, som bekendt, besluttet, at Kongen skulde tage Ophold i Kolding, og Departementscheferne med det fornødne Antal Underembedsmænd skyndsomst begive sig derhen. Den 15de havde de naaet Odense, deriblandt M., der ledsagedes af Justitsraad Stoud og en Kopist Stallknecht, og den 17de vare de alle samlede i Kolding, hvor der paa Koldinghuus blev indrettet Leilighed til Kollegierne. Da imidlertid Forretningsordenen maatte vanskeliggjøres ved, at den egentlige Styrer var i Holsten, medens Regjeringen havde Sæde i Jylland, flyttede efter 3 til 4 Ugers Forløb Kongen med Kollegie-Afdelingerne til Rendsborg, hvor de sidste forbleve indtil efter Kongens Død den 13de Mart 1808, og M. er saaledes ikke vendt tilbage til Hovedstaden førend i Slutningen af den nævnte Maaned eller Begyndelsen af April⁴².

Krigsaarenes forstyrrende og hæmmende Indflydelse paa Landets Udvikling og Opkomst sporedes i høi Grad i de Grene af Forvaltningen, i hvilke M. arbeidede. Han, der havde havt Deel i Toldloven af 1797, oplevede nu en Nedgangsperiode, i hvilken de Grundsætninger, som hiin Lov gjorde gjeldende, ikke kunde fastholdes, end sige videre gennemføres og udvikles. Udførselsforbud udgik i voxende Mængde, og Indførsel forbødes og umuliggjordes i et uhyre Omfang. Under Trykket af Krigen, Kontinentalsystemet og et stedse dybere rystet Pengevæsen naaede denne Tilstand sit Høidepunkt i Forordningerne af 13de Mai 1812. Det var egentlig kun «en Undtagelse», naar Varer kunde indføres, og de utaaeligste Forholdsregler fastsattes for at hindre forbuden Handel. Til de sørgelige Forhold, som Tiderne uafviselig

medførte, kom endnu, at General-Toldkammeret maatte føle sig tilsidesat og lammet ved, at der indenfor dets Omraade toges Bestemmelser, der ikke vare foreslaaede eller billigede af samme eller fremkomne efter Overveielser i Statsraadet, men umiddelbart udgaaede fra Kongen efter Andres Tilskyn- delse. Hertil maae saaledes regnes de nævnte Forordninger af 1812, som alene en meget mild Anvendelse fra Told- kammerets Side gjorde mindre besværende, og de Tilladelser til Indførsel af de ved Lovene forbudne Varer, som bleve tilstaaede Enkelte, der oftere horte til Kongens nærmere Omgivelser. Men strax efter Fredens Afslutning vendte en bedre Tilstand tilbage, og ligesom M. havde begyndt sin Virksomhed i Toldvæsenet ved Frd. af 1797, saaledes slut- tede han samme med Frd. af 2den April 1814, der igjen hævdede de Grundsætninger, hvorpaa hiin Lov var bygget, og gav dem endog en videre Anvendelse ved Ophævelse af Indførselsforbud⁴³.

Skjondt i det Hele Embedsmændene folte Tidernes Tryk og havde Vanskelighed ved at leve af deres Lønninger, var dette end mere Tilfældet med det ved Oresunds Toldkammer ansatte Personale, som under Krigen led overordentlige Tab i den hidtil havte Indkomst, der væsentligst bestod i uvisse Indtægter. Det blev derfor nødvendigt at komme disse Embedsmænd til Hjelp, og der tilstodes dem for Aar- rene 1808 og 1809 i Forskud af den kongelige Kasse To- trediedelen af Embedets Middelindtægt i foregaaende gode Aar. Imidlertid blev der ved Dom tilkjendt Oresunds Told- officianter et Beløb af omtrent 100,000 Rd. for to Priser, og en kgl. Resolution af 9de Novbr. 1809 fastsatte ikke alene Fordelingsmaaden, men tillige at Generaltoldkammeret ikke maatte indstille bemeldte Officianter til noget videre Underholds Forskud af den kongl. Kasse for saa lang Tid, som

dette Udbytte strakte til at give dem den engang antagne Middelindtægt. Medens dette endnu var Tilfældet, indgav dog Tolddirektøren, Geheimekonferentsraad og Ridder af Elephanten Numsen et Forslag direkte til Kongen, hvori han blandt Andet androg om Pengeunderstøttelser til flere Embedsmænd ved Øresunds Told og antog, at Nogle hidtil vare begunstigede, Andre forbigaaede i saa Henseende. Det paalagdes M. ved Reskript af 3die August 1811 at afgive Betænkning over Sagen, og da Tolddirektøren syntes «at klage over forskjellige af Generaltoldkammerets Foranstaltninger og yttre Mistanke i den Henseende» formeente M., at det var «dobbel Pligt udførligen at afbevise de i hans Forslag henkastede Beskyldninger, som han maaskee af Embedsiver har troet sig befoiet at fremføre, men hvis Ugrund det er yderst vigtigt for Kamret at forklare». Saavidt efter Betænkningen kan skjønnes, forelaae heller ingen Anledning til saadan Besværing, og Generaltoldkammeret var i hvert Fald ved den fornævnte Resolution af 1809 afskaaret fra at nedlægge Forestilling til Fordeel for Øresunds Toldpersonale, forinden Prisepengene vare medgaaede. — Muligviis har det staaet i nogen Forbindelse med denne Sag eller med Ulemper, som under samme vare traadte tydeligere frem og maatte ønskes afhjulpne ved en ny kraftigere Bestyrelse, at M. den 24de December 1811 blev beskikket til tillige at være Direktør for Øresunds Toldkammer, hvilket Embede i over en Menneskealder havde været i den samme Mands Hænder. Posten kunde ogsaa passende forenes med M.s Stilling i Generaltoldkammeret, da den ikke udkrævede fast Ophold i Helsingør, ligesom det i en senere Tid har været Tilfældet, at Øresunds Tolddirektør havde Embede i Kjøbenhavn. Ved sit nye Embedes Tiltrædelse ansaae M. det for sin første Pligt noie at gennemgaae samtlige Officianters Instruktioner

og i Forening med daværende Justitsraad Stoud at foranstalte nye udarbejdede. Ifølge den M. givne Instruktion af 12te Mai 1812 skulde han som Direktor «lede alle Forretningernes Gang» ved Øresunds Toldkammer og have det almindelige Overopsyn over alle Embedsmænd og Betjente ved dette. Under sin Fraværelse fra Toldkammeret havde han at overdrage samtlige Kæmmerererne at forholde sig paa hans Vegne efter den ham selv foreskrevne Instruktion, og skulde de derfor meddeles Gjenpart ogsaa af dens hemmelige §§. Ved at sammenligne Instruktionen af 1812 med den for Numsen udfærdigede af 30te December 1776 sees, til hvilke Bestemmelser derved sigtes, men deres Hemmeligholdelse er ikke i hiin som i sidstnævnte udtrykkelig indskærpet, da M. havde meent, at en Embedsmand selv kunde vide og bedømme, hvad der burde holdes hemmeligt. I Hovedsagen gik disse §§ ud paa at indskærpe stor Forsigtighed, hvor Anledning til Forviklinger med fremmede Stater kunde frygtes. I den 7. § hedder det blandt Andet «Og ville Vi iøvrigt allern. ved Vort øresundske Toldkammer i Almindelighed skal træffes en klog Middelvei mellem den Strænghed, som er stridende mod Politiquen af Traktaterne og Systemet af den af Os antagne moderate Fremgangsmaade, og mellem den lemfeldige Eftergivenhed, som kunde synes at opofre al Rettighed til at bruge skarp Undersøgelse og foretage Confiskation i ustridige Overtrædelses Tilfælde. — Derfor holde Vi ogsaa den største Strænghed for at være undertiden uomgængelig, men derimod ville, at den endog derfor med den største Forsigtighed skal ledsages og især først tillades at udøves mod Skibe, som af Erfaring vides at være de meest mistænkelige». I Instruktionen af 1776 var denne hemmelige §'s Slutning aflattet med større Uforbeholthenhed og lød saaledes: «..... og især allerførst

tillades at vorde udøvet imod Skibe, som tilhøre saadanne Steder eller handlende Magter, som mindst kunne komme i Betragtning, og hvorved de mindste Betæneligheber kunne have Sted, hvortil fornemmelig de Lybekske og Rostokske Skibe, som Vore Toldbetiente ved Øresund, ved deres derom til Vores Vestindisk-Guineiske Rente- og Generaltoldkammer giorte Anmeldelser, især have anseet for at være iblandt de meest fordægtige, kunne henregnes». Instruktionens § 11 indeholder den meget naturlige Bestemmelse, at naar Kongen befaler Hemmeligholdelse af nogen Foranstaltning, maa Direktøren «for fremmede Commissarier eller Skippere sig ingenlunde lade anderledes forlyde end ligesom det af ham selv var foranstaltet, paa det at, om derover klagedes, og Vi for anden vigtig Aarsags Skyld vilde i Resolutionen gjøre Forandring, det da des lempeligere kunde skee». — M. overtog denne Post med det bedste Haab om «at virke til Held og gavne de Indretninger», som vare betroede til hans specielle Bestyrelse, men hans Virksomhed blev indskrænket til et Par Aar. Thi da han i 1814 mistede sine Embeder, alene med Undtagelse af Direktorposten, og forvistes til Jylland, blev den derved afbrudt, og da han senere beskikkedes til Stiftamtmand i Aalborg, kunde han, saalænge han beklædte dette Embede, ikke tage Deel i Oresunds Toldsager. Derfor beklagede ogsaa Kæmmerererne, da de lykønskede ham til Stiftamtmandskabet, «smertelig og med Fremtids Frygt det Savn», som hans Fraværelse foraarsagede; «dog glæder det os usigelig» — skrive de — «at Deres Excellence vedbliver at være vor Direktør», og tilføie, at de ved herefter at tilsende ham den maanedlige Extrakt over Toldintraderne eller promptere, om ønskedes, ikke skulde undlade at indberette de Sager, der vare af særdeles Interesse. Efter sin Entledigelse fra hiint Embede i Aalborg, har

M. vistnok heller ikke eller i alt Fald kun i et kortere Tidsrum overtaget Direktorforretningerne; men da efterhaanden, som ventes kunde, Kæmmerererne undlode at sætte ham i Kundskab om de vigtigere Sager, fandt han sig dog beføiet til i 1825 at bringe dem slige Sagers Indberetning i Erindring. M. afgav først Tolldirektoratet den 12te Februar 1833 og havde saaledes længe alene af særdeles kongelig Naade dette Embede, hvormed var forbunden en aarlig Gage af 1000 Rd., samt Embedsbolig i Helsingør.

Allerede ved de under Generaltoldkammeret henlagte Anliggender, maatte M. komme i Berøring med Finantsvæsenet; men han var desuden paa andre Maader og mere umiddelbart kaldet til finantsiel Virksomhed. Ved sin Gjenindtrædelse i Toldkammeret tog han paany Sæde i Finantskollegiet (som 3die Deputeret) og i Overdirektionen for den slesvigholstenske Bank og vedblev som hidtil at være Medlem af Overdirektionen for den oktroierede Bank. Det fortælles, at M. har været forud indviet i de Forandringer i Pengevæsenet, som indførtes ved Frdn. af 5te Januar 1813; men det skulde ikke berøres her, at han i saa Fald har viist en Pligt troskab, der ikke blev rokket ved Udsigten til Nærstaaendes alvorlige Tab, naar det ikke laae nær at mindes den ligeoverfor den Omtale, som hans økonomiske Forhold ikke have kunnet undgaae. Iøvrigt savne vi Kundskab om hans Virksomhed i denne Retning, og det Materiale dertil, som hans efterladte Papirer have indeholdt, er fuldstændig tabt.

De dansk-vestindiske Øer og de danske Etablissementer i Guinea bestyredes, som Kammerets officielle Benævnelse «det vestindiske og guineiske Rente- og Generaltoldkammer» antydede, gennem dette Kollegium. Det Embedsforhold, hvori M. som Kammerets Formand stod til Kolonierne,

blev imidlertid ikke alene afbrudt ved hans Forsættelse til Kancelliet, men faa Aar efter at han paany havde intaget sin gamle Plads i Kammeret, bleve de vestindiske Øer for anden Gang besatte af Englænderne og først igjen udleverede til Danmark, efter at M. havde erholdt sin Afsked. — Da Generalguvernør Malleville var afgaaet ved Døden 1799, blev Generalkrigskommissær Lindemann udnævnt til hans Eftermand. Han havde i en lang Aarrække været første Medlem af Regjeringen og tre Gange konstitueret Generalguvernør, og hans tidligere Stilling gav ham saaledes særlig Adkomst til dette Embede. Dette er naturligviis ogsaa nævnt i M.s Indstilling om Besættelsen af Generalguvernørposten, men i anden Række, medens det først fremhæves at «han er en for hans Retskaffenhed udmærket agtet Mand, en Egenskab som i Colonierne, hvor Tænkemaaden er fordærvet og Bestikkelser almindelige, fortjener især at hædres. Lindemann er en fattig Mand, skjøndt han har havt Leilighed nok til at samle sig Formue». Lindemann var allerede tilaars, og samtidig med hans Udnævnelse til Generalguvernør blev den hidtilværende Kommandant paa St. Thomas, Mühlensfels beskikket til 1ste Regjeringsraad og bestandig Vice-Guvernør for i Tilfælde af Sygdom eller Dødsfald strax at kunne overtage Generalguvernør-Posten, hvilket allerede indtraf det følgende Aar, da Lindemann døde. Mühlensfels var Generalguvernør, da Øerne i 1807 bleve besatte af Englænderne.

De danske Etablissementer i Guinea havde efter Slavehandelens Ophævelse tabt deres Bestemmelse og tjente kun til at vedligeholde Territorial-Rettigheden. Skjøndt Staten derfor uden Nytte anvendte aarlig omtrent 35,000 Rd. paa deres Vedligeholdelse, formeente man dog, at det vilde være vanskeligt for den Stat «hvis Regjering paa det Nøieste

forener Moral med Politik» paa en anstændig Maade at skille sig ved Etablissementerne. Blev de ganske forladte, vilde omtrent 50,000 Mennesker, som Danmark havde paa- taget sig at beskytte, blive et Rov for indbyrdes Uenigheder og mægtige Naboers Menneske - Røveri, og om det kunde bestaae med Statens Værdighed at overlade dem til en slavehandlende Magt, troede man, at under de daværende Omstændigheder selv en saadan vilde vægre sig ved at mod- tage dem. Saafremt det derimod kunde lykkes at grunde en jorddyrkende Koloni i ikke altfor lang Afstand fra Eta- blissementerne, vilde disse derved erholde en hensigtsmæs- sigere Bestemmelse og fremdeles være nyttige. Tidligere var der vel gjort tvende ubetydelige Forsøg i saadan Ret- ning, hvilke ikke havde ført til Noget, uden at man dog deraf var berettiget til at slutte, at et behørig forberedet, af Staten understøttet Koloni-Anlæg ikke skulde kunne lykkes. I Aaret 1799 havde den i 1848 afdøde Konferents- raad Thonning paa Generaltoldkammerets Bekostning fore- taget en botanisk Reise til det danske Guinea, og et Par Aar efter at han i August 1803 var vendt tilbage, indgav han til Generaltoldkammeret et udførlig udarbejdet Forslag til et Koloni - Anlæg inde i Landet nogle Mile fra Fortet Christiansborg. Det valgte Strogs Beliggenhed skildres som meget heldig og Jordbunden som særdeles frugtbar og for- trinlig egnet til Kaffe træets Dyrkning, hvorpaa Koloniens Blomstring skulde grundes. Vel vilde Anlægget være for- bundet med betydelige Omkostninger, som ansloges for det første Aar til 185,000 Rd. og for de 14 følgende til 60,000 Rd. aarlig, men efter Planens Beregninger skulde Kolonien efter det 15de Aar have tilstrækkelig Kraft til at vedligeholde sig selv, svare Skatter og Afgifter, afbetale sin Gjæld og voxte i Velstand og Betydning. Forskjellige Tillæg og Rettelser

i Forslaget fra Aarene 1806-9 vise, at det i et længere Tidsrum har været Gjenstand for Overveielse, uden at det dog kan sees, om det nogensinde har været alvorlig paatænkt at bringe Planen til Udførelse, og de følgende ulykkelige Aar maatte nødvendigviis lede Tanken bort fra at inklade sig paa et Foretagende af saadan Beskaffenhed¹⁴.

Under 27de April 1810 blev Grev C. G. Bernstorff, Geheime-Statsminister og Chef for Departementet for de udenlandske Sager, og hans Broder J. F. Bernstorff, Direktør for samme Departement, entledigede fra deres Embeder. Det antages almindeligt, at Bernstoffernes Afgang var fremkaldt ved, at de vare mindre tilboielige til at følge Frankrigs Politik og navnlig med Hensyn til Kontinentalsystemet vilde holde mere igjen mod Fordringer, der gjordes af franske Agenter i Hamborg, end Kongen fandt tilraadeligt¹⁵. Forholder det sig saa, maa det derved ansees for givet, at saavel Niels Rosenkrants som M., der under den nævnte Dato udnævntes til Geheime-Statsministre*), fandtes mere villige til at hengive sig til den Napoleonske Politik**).

*) Allerede i Slutningen af 1810 udtraadte Hertugen af Augustenborg af Statstjenesten, og der var saaledes kun fire Geheime-Statsministre, nemlig Greverne Schimmelmann og Reventlov, samt Rosenkrantz og Moltke, indtil den i 1784 af Statsraadet udtraadte Grev J. G. Moltke den 6te December 1813 igjen blev udnævnt til Geheime-Statsminister. Under s. D. bleve Kaas og Møsting udnævnte henholdsviis til Justits- og Finantsminister og begge under 30te April 1814, ganske faa Dage før M.s Entledigelse, til Geheime-Statsministre.

***) Engelstoft, der som Sekretær hos Hertugen af Augustenborg i dennes Egenskab af Formand i Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler i 1807-8 fulgte med ham til Kolding og Rendsborg, fortæller i sine Dagbogsoptegnelser for dette Tidsrum, at M., da Engelstoft d. 20de September 1807 besøgte ham i sidst-

Da Frederik den 6te strax efter sin Tronbestigelse ved Reskript af 19de Marts 1808 havde ophævet de hidtil gjeldende Regler for Sagernes Behandling i Statsraadet og paabudt, at alle de Sager, hvori kgl. Resolution behøvedes, skulde skriftlig tilstilles Kongen for at han enten umiddelbart kunde afgjøre dem ved sin Resolution eller befale sig dem foredragne gjennem Statsraadet, og han i et Tidsrum af omtrent 6 Aar ikke gjorde Brug af sidstnævnte Vei, var den forrige Regjering saaledes fuldstændig bleven afløst af en personlig Styrelse gjennem Kabinettet. M.s Udnævnelse til Geheime-Statsminister kunde derfor ikke tillægges samme Betydning, som den vilde have havt under tidligere Forhold, og vi have ovenfor berørt, hvorledes det Kollegium, hvori M. havde Forsædet, folte Kabinetsregjeringens Vilkaarlighed. Men paa den anden Side var Udnævnelsen mere end en Æresbeviisning, i det denne Embedsværdighed ligeoverfor Kongen, Offentligheden og Udlandet maatte give M.s Mening og Optræden forøget Vægt, og ikke alene aabnede ham Adgang til, naar han troede at kunne gavne ved Raad i Statens Anliggender, uopfordret at udtale sig for Kongen, men ogsaa paalagde ham det som Pligt. M. har fra den allersidste Tid, i hvilken han endnu var Geheime-Statsminister, efterladt et mærkeligt Beviis paa at han kjendte

nævnte By, yttrede sig overordentlig heftig mod Bernstofferne og erklærede høit, at deres magesløse Dumhed og uforsvarlige Lige-gyldighed alene var Skylden i al vor Ulykke. M. maa have været i en meget ophidset Stemning for at han i sin Stilling kunde lade disse Ord undslippe i en yngre Mands Overværelse, der stod i personligt Forhold til Kronprindsens Svoger og Bernstofferne Kollega, og ligesom de derfor ikke kunde taale at veies, saaledes kan man heller ikke af den Omstændighed, at M. dengang var misfornøiet med Bernstofferne Embedsførelse, slutte sig til hans Mening om den Politik, som Danmark havde fulgt før Krigen.

Ludv. J. F. Moltke.

og agtede denne Pligt. Den sorgelige Tilstand, hvori Landet var nedsunket, efter at Freden i Kiel havde endt den lange tærende Krigstid, og Folkets svækkede Tillid til en Regjering, som Lykken saa længe havde svigtet, maatte næsten paatvinge Kongen Tanken om at vende tilbage til den forrige Regjeringsmaade, der gav ham Støtte uden at at forringe hans Magt. Ei heller synes personlige Hensyn nu at kunne have holdt Kongen tilbage; han befandt sig i Hovedstaden, omgivet af de Mænd, han havde valgt til sine Raadgivere, og medens det tør antages, at han nærede Tillid til og Godhed for dem, havde han efter deres Personligheder neppe Grund til at frygte, at Nogen af dem i Statsraadet skulde gjøre sig stærkere gjeldende end han kunde ønske. Det lader dog til, at det aabne Brev af 24de April 1814 først er udgaaet, efter at M. paa den mest indtrængende Maade havde tilraadet det. Blandt M.s Papirer findes hans egenhændige Koncept til en Forestilling om Statsraadets Gjenindførelse, af hvilken tydelig fremgaaer, at den ikke er foranlediget ved et af Kongen givet Vink eller udtalt Ønske om, at M. skulde indkomme med et saadant Forslag, for at han derefter kunde tage det under Overveielse, men at M., opfyldt af Uro og Sorg over Fædrelandet, uopfordret har henvendt Kongens Opmærksomhed paa denne betydningsfulde Sag. Koncept-Forestillingen lyder saaledes:

«D. M. vil, i min ubegrændsede Hengivenhed og i min undersaatlige Pligts Følelse, finde Grund til at undskylde den Frihed, jeg tager ved at nedlægge denne min allerunderdanigste Forestilling. Jeg tør endogsaa love den Overbærelse; thi hvo nærmede sig Dem, allernaadigste Konge! med Forestillinger om Statens Vel, som ikke værdigedes Deres allerhoieste Opmærksomhed, og hvo forlod Dem, som ikke hylde(?) Deres varme Følelse for det Gode, og Deres

Attraae til at opfylde Deres hoieste Kalds Bestemmelse. Deres Majestæts Faderhierte, som altid slog saa varmt for Deres troe Undersaatter, det bløder nu ved at see det dybt nedbøiede Fædreland og det sonderrevne Rige; det harmes over den mageløse Uretfærdighed, som den danske Stat skulde blive Offer for; det foruroliges ved at see i den mørke Fremtid, som bebuder saa mange truende Farer, og fordrer saa megen Mod og Klogskab til at gaae den heldigen imøde. Hvilken troe Undersaatter vil kunne med sløv Ligegyldighed see sin Regent og sit Fædreland i denne fortvilede Stilling, og ikke opfordre alle sine Kræfter til, enhver i sin Kreds, at fremskynde Statens Frelse og virke til dens Opretholdelse? Hvo skulde tilbageholdes fra at foreslaae de Midler, han anseer for hensigtsmæssige, af Frygt for at de ved noiere Provelse maatte findes utilstrækkelige og utilraadelige. Han overlader det Regenten, til hvis Viisdom Folkets Velværd blev betroet.

«Da Deres Majestæt behagede at benaade mig med Udnævnelse til Statsminister, troede jeg at finde i samme en Opfordring mere til at give D. M. Prøver paa min Hengivenhed og Taknemlighed. Jeg henregnede det til dennes helligste Pligter, med Frimodighed at yttre alt hvad jeg troede kunde fremme Deres velgiorende Hensigter og derved forøge Folkets Kierlighed for dets Regent. Men det er især i disse ulykkelige Oieblikke, allernaadigste Konge, at jeg vilde ansee mig uværdig til Deres Majestæts Naade og mine Medborgeres Agtelse, naar jeg kunde tilbageholde og dolge for D. M. de Følelser, som giennemstrømme Tronens og Fædrelandets troe Venner, og de Ønsker, som de nu giøre i Henseende til Statens Bestyrelse. Hvilken Regent har nogen Tid onsket Sandhed hoiere end Deres Majestæt, og var det ikke da Forbrydelse at tie, naar man troer, at Sand-

hed kunde gavne. Det være mig allernaadigst tilladt at forudsende følgende Bemærkning».

«Store Ulykker have i de senere Aaringer rammet disse Lande. Danmark, bestemt af Naturen til en Søstat, mister sin Flaade og ved den sin nationale Kraft. Krigen, som i 7 Aar har svækket Statens Kræfter, ødelægger Finanzerne, forøger Skatterne, paalægger Nærings Veiene utaalelige Byrder, standser Handel og Skibsfart, og indfører i deres Sted en Hoker Aand, som smitter alle Stænder, opofrer al Moralitet for en usel Vinding, og undergraver den Ærlighed, som var en national Dyd. Disse Ulykker ender med en Fred, hvorved, uden at Deres Majestæts saa kiekke Troupper har kundet maale sig med Fienden, Norges Rige maatte overdrages Landets bittreste Fiende. Jeg skulde ikke have samlet disse Træk til at skildre Fædrelandets sorgelige Stilling, naar samme ikke oplyste og gotgjorde den paa-trængende Nodvendighed at vælge de kraftigste Midler til at opvække Nationens sunkne Mod, fremkalde grundet Haab om en lykkeligere Fremtid og befæste Tillid til Regieringen. Til disse Midler bør jeg ikke fordølge henregnes væsentligen, at der maatte være en Forenings Punct for Stats Bestyrelsens forskellige Dele. D. M. besluttede ved Deres Tron Bestigelse, at Regierings Collegierne skulde i Fremtiden umiddelbar tilstille Deres M. de Sager, som ved Allerhoist-sammes Resolutioner kunde ventes afgjorte. Stats Raadet skulde ikke samles uden i de Tilfelde, som D. M. maatte alln. bestemme. Igiennem Deres Majestæts Kabinet skulde Resolutionerne erholdes. Denne Forandring bør jeg frimodigen sige, har ikke svaret til Folkets Ønsker og Forventninger. Jeg fordrister mig til allu. at angive Aarsagerne dertil».

«1. I intet Europas Land er Regierings Formen, efter

Konstitutionen, saa uindskrænket monarkisk, som i Danmark. Med ubegrændst Tillid til Regentens Kierlighed for Folket underkastede dette sig Monarkens Enevolds Magt, og det valgte samme for at undgaae den aristokratiske Despotismes Vælde. Ingen Stænder, ingen Autoritet staar mellem Regenten og Folket, og bor efter Regieringsformen ikke heller staae. Men denne uindskrænkede Enevolds Magt udelukker ikke visse Former, som ere saa meget mere nødvendige, da de ligge i Tingenes Natur, og synes at henhøre til Bestyrelses Fremme. Til disse Former regner jeg det Stats Raad, som fra Souverainiteten af har funden Sted — ikke for at deeltage i Regieringen — ikke for at sætte Grændser for samme — ikke for at vinde en Myndighed, som kunde komme i Modsigelse med den allerhoieste — men dets Bestemmelse var, at meddeele deres(?) Meninger om de Sager, der forelagdes til allerhoieste Beslutning; at vaage over Grundsætningers Eenhed i det Hele; at forhindre at ikke enkelt Kollegium eller enkelt Mand paa indgIVEN Forestilling erholdt saadan Resolution, som ikke kunde bestaae med andre allerede afgivne og den indførte Orden; at giøre Kongen opmærksom paa en hver Afvigelse fra de engang antagne Regler; at meddeele de Forslag til Landets Vel, som mange Aars Erfaring, prøvet Troeskab og Hengivenhed her kunde fremkalde».

«2. Denne Hensigt troer man, D. M. vanskeligen vil kunne opnaae ved at lade Dem Sagerne foredrage af den dertil i Kabinettet betroede. At en eneste Mand skulde forene alle de Indsigter, al den Erfaring, alle de Egenskaber, som udkræves til at oplyse samtlige Regierings Sager, som Deres M. nu i Kabinettet afgjør, er saa sieldent Tilfælde, at det ikke opvækker hos Folket den fornødne Tillid. Det tviler om, at den ene Mand skulde bedre forklare Under-

saatternes forskellige Anliggender end som den Referent, som foredrager Sagerne paa vedkommende Kollegii Vegne og i Statsraadet, hvis Medlemmer ere Vidner til Foredraget, og som har den Formodning for dem, at de ikke ville tilbageholde, alt hvad de veed til Styrke for Sandheden og til Oplysning i Sagen. Det er saaledes en Beroligelse for Folket i en med uindskrænket Magt regieret Stat, at see den ved lang Tid hævdede (?) Form, som saa at sige har mildnet sammes Strængthed og som er saa forenelig med Regjerings Formens Natur, vedligeholdt. Hertil kommer, at denne Afgiørelses Maade rober en Mistillid til de Kollegier og til de Mænd, som D. M. betroer Sagernes Bestyrelse, og som nu staae under Kabinettets Controll uden at kunne altid forsvare sig mod de Indvendinger og hemmelige Beskyldninger, som saa let kunde gøres, og hvis Virkninger og Indflydelse paa Regenten er uberegnelige».

«Det er paa disse Grunde jeg kan med den fuldkomneste Overbeviisning sige, at det er et af Folkets Ønsker, at D. M. maatte alln. beslutte:

at alle Sager som Rigets Collegier har at andrage for D. M. til allh. Resolution maatte i Fremtiden foredrages i Stats Raadet og der endeligen afgjøres».

Nu foreligger der vel Intet om, at M. virkelig har indgivet denne Forestilling til Kongen, men da han har opbevaret den, og den er fuldendt og i en Form, hvori den kunde forelægges Kongen, og denne ikke længe efter at den maa være skreven — Konceptet er udateret, men i hvert Fald affattet efter Freden i Kiel — ved det ovennævnte aabne Brev af 29de April 1814 indførte den saa indtrængende foreslaaede Forandring, er man, under den hidtil herskende Ubekjendtskab med det aabne Brevs Historie, berettiget til at antage, at Forestillingen er af M. tilstillet Kongen, og at

han derved har bidraget til at fremkalde eller dog fremskynde Kongens Beslutning om igjen at regjere med Statsraad.

Kort efter at M. havde modtaget sin Udnævnelse til Statsminister døde den svenske Tronfølger Carl August den 28de Mai 1810, og der aabnede sig saaledes fornyet Udsigt for den danske Konge til paa den heldigste Maade at afværge Faren for at tabe Norge ved at forene paa sit Hoved de tre nordiske Rigers Kroner. Førend Christian August blev valgt til Tronfølger, skrev Frederik den 6te til denne, at blot Pligt kunde bringe ham til at modtage et Rige med en anden Konstitution end den danske, med et nyt Folk, som havde andre Sæder, andre Love og Vedtægter, en aldeles anden militær Indretning saavel til Soes som til Lands, blot det Haab, at det kunde være nyttigt for de tre nordiske Riger, og skjøndt han maatte føre et andet Sprog, da han i 1810 bad Carl den 13de at virke for sit Valg — thi da fremhævedes, at de Danske og Svenske vare paa mange Maader beslægtede, havde samme Religion og oprindelig det samme Sprog og næsten de samme Sæder og Skikke⁴⁶ — er det muligt, at Frederik den 6te blev drevet til at søge Rigerne Forening hverken af kongelig Ærgjærighed eller af Overbeviisning om, at Unionen var i og for sig naturlig og ønskelig, men virkelig med Frygt for de Vanskeligheder, han som Regent kunde have at bekæmpe og med Ulyst til at lempe Danmarks Forfatning efter Sverrigs, kun har anseet den for et «Nødmiddel» til at fastholde Norge. Om nu end mange af Datidens oplyste Mænd i Danmark kunne have opfattet Sagen paa en lignende Maade som Kongen⁴⁷, stillede Rigerne Forening sig for Andre som Nordens største og sandeste Lykke. M. havde ved at deeltage i det skandinaviske Literaturselskab, hvis Formand⁴⁸ han var,

viist, at han havde Sands for Betydningen af en nøiere Til-
knytning mellem dansk og svensk Literatur, og skjøndt dette
Selskab var fremmed for enhver politisk Hensigt og dets særlige
Formaal snart tabte sig i et mere almindelig literært, kan den
Interesse for en saadan literær Forbindelse, der oprindeligt havde
kaldet Selskabet til Live, have skærpet Blikket for Broderfolke-
nes Slægtskabsaand. Da der nu viste sig en Mulighed for, at
den af M. hoitskattede Konge kunde forene de tre Riger,
kastede M. sig «med sin Sjæls hele Livlighed og Tillidsfuld-
hed» paa den Tanke, at der af denne Forening «kunde udvikle
sig en for Danmarks Fremtid velgjørende Virkning»⁴⁹. Blandt
de ofte omtalte Smaaskrivter, der fremkaldtes ved det fore-
staaende svenske Tronfølgervalg, har man tillagt M. For-
fatterskabet til det, der bærer Titlen «*Aux Suédois par un
habitant d'Altona*» og skjøndt det er udgivet uden Navn,
da Forbudet mod Anonymitet med Kongens Tilladelse blev
uændset ved denne Leilighed, er der ingen Grund til at
paatvivle, at det virkelig er udgaaet fra hans Pen⁵⁰. Piecen
fremhæver Oieblikkets afgjørende Betydning for Sverrig,
minder indtrængende om ikke at følge Parti-Hensyn, men
kun Klogskab og Fædrelandskjærlighed og søger at begrunde
Rigernes Forening som naturlig og betryggende for de nor-
diske Folk. «Værer det Navn værdige, som I bære! Lad
Intet afvende Eder fra det store Maal: at frelse, bevare og
styrke Staten! Forener eders og Nabofolkernes Kræfter!
Svenske, Danske, Nordmænd, I ere svage, naar I staae ad-
skilte, men politisk forenede blive I stærke. Hør Na-
turens Stemme, som ikke bedrager! Eders Udspring,
Sprog, Frembringelser, Love, Religion, Sæder — Alt samler
Eder, Alt forener Eder. Er denne Lighed ikke Borgen for
den indre Styrke, som vil blive en Følge af Landenes For-
ening. Det er kun ved den, at eders Agerbrug, Fabrikker,

Manufaktur og Handel, støttede til gjensidig Hjelp, til forenede Kræfter og til en oplyst Interesse, ville naae det Maal af Fuldkommenhed, hvortil Naturen har bestemt dem. Svenske, bringer eders Forfatning, som er forskjellig fra Danmarks, Eder til at vakle? Nei, eders Viisdom vil raadføre sig med Erfaringen og Europas Aarbøger og gjendrive de indbildte Indvendinger, hvormed et misforstaaet Fædrelands Sind kunde møde Eder». Sluttelig lægger han de Svenske paa Hjertet at vælge Danmarks Konge «denne Slave af sine Pligter», hvis Karakter og Regentvirksomhed maatte indgyde den fastede Tillid. Det er kun i de ovenanførte Linier, at M. berører Forfatningsspørgsmaalet, og det skeer med saa stor Forsigtighed, at Intet deraf kan udledes om, hvorledes M. personlig meente at det burde ordnes eller Frederik den 6te tænkte i saa Henseende. Det er derfor en Feiltagelse, naar det er sagt, at M. i dette Skrivt skulde have yttret sig om en maadeholden Forfatning for Danmark og Norge, som en Betingelse for den tilsigtede Forening; men man sporer, som en Forfatter har bemærket, at Forfatningsspørgsmaalet har generet M.⁵¹. — Det skal ogsaa være fra M., at den Tanke kom, at sende et Par Literatorer til Sverrig for ved deres Bekjendtskaber sammesteds at fremkalde en Medvirkning fra den svenske Presses Side, og han skal navnlig have givet Anviisning paa de to Mænd, som dertil bleve brugte, nemlig Etatsraad G. H. Olsen og J. K. Høst. Den Sidste «en ihærdig Stridsmand i Kampen for de nordiske Rigers literære Sammenslutning», var en af Stifterne af det nævnte skandinaviske Literaturselskab, i hvilket han virkede som Sekretær, ligesom Olsen, der skal have været meget yndet af M., ligeledes var Medlem af dette Selskab. Man ansaae til den Tid ikke Foretagendet for heldigt og opholdt sig navnlig over de dertil valgte Personligheder⁵²; men hvorledes end dette Forsøg

bør bedømmes, blev det i alt Fald uden videre Betydning, og Spørgsmaalet fandt snart sin Afgjørelse, da Prindsen af Ponte-Corvo den 20de August 1810 blev valgt til Sverrigs Tronfølger. Høst fortæller, at den eneste Frugt, som hans Reise bragte ham selv, var en Irettesættelse af M., fordi han ved den danske Gesandt i Stockholm, v. Dernaths*) Bord skulde, da Nogen yttrede, at Sverrig ved en Forening med Danmark vilde tabe sin Konstitution, have sagt, at tværtimod vilde maaskee Danmark faae det at takke for Konstitution⁵³. Men om M.s Dadel gjaldt Tanken i dette Svar eller at Høst havde givet det uden fornødent Hensyn, faaer man ikke at vide.

Iøvrigt var det vel nærmest ved Kontinentalsystemet, at M. kom i Berøring med den udenrigske Politik, indtil han fra December 1813 oftere kaldtes til Raadslagning om de overvættets vigtige Spørgsmaal, der fandt deres Afgjørelse ved Freden i Kiel, og senere i Anledning af de Vanskeligheder, som Forholdene i Norge efter Freden beredede Danmark. — I Begyndelsen af det nævnte Aar nærmede Danmark sig til England, uden at det lykkedes at opnaae antagelige Betingelser for Freden, og Følgen blev, at Danmark forbandt sig nøiere med Frankrig og erklærede saavel Sverrig, som Rusland og Preussen Krig. I Slutningen af November tilbød Østerrig sin Mægling paa det Grundlag, at Danmark skulde frasige sig Alliancen med Frankrig og afstaae Tronhjems Stift til Sverrig, og skjøndt Frederik den 6te endnu den 30te November havde tilskrevet Rosenkrantz, at han hverken kunde eller vilde inklade sig paa disse

*) Han gik til Stockholm med liden Velvillie mod den hele konstitutionelle Udvikling, og de Mænd, der vare dens Bærere. heder det om v. Dernath i Forchhammers Afhandling om Christian August i dansk Maanedsskrift II 1868 S. 335.

Betingelser⁵⁴, besluttede han dog under 1ste December at forsamle den følgende eller næstfølgende Dag et Raad, i hvilket Rosenkrantz skulde forelægge hele Sagen⁵⁵. Medens Kongen iøvrigt uden Forandring vedblev med Kabinetsregjeringen, afholdtes flere overordentlige Statsraad til Overveielse af de Beslutninger, som Politiken gjorde nødvendige, og det første af disse fandt uden Tvivl Sted d. 3. Decbr.; thi paa M.s egenhændige Konzept til en af ham afgiven Betænkning er skrevet «oplæst den 3die December og indg. 5te December renskrevet». Den sidstnævnte Dag holdtes et Kontinuationsmøde, der overværedes, foruden af Statsministrene, af den i 1784 af Statsraadet udtraadte Grev J. G. Moltke, saavel som af de vigtigste Kollegiechefer, der ikke vare Statsministre, navnlig de to Kancellipræsidenter Kaas og Mosting, samt Sehestedt og Malling, hvilke sandsynligviis alt havde deeltaget i den første Samling, og i de følgende to eller tre Samlinger vare endnu nogle af de overste Medlemmer af de vigtigste Kollegier tilstede⁵⁶. I den nævnte Betænkning erklærer M. det utilraadeligt at antage den foreløbige Hovedbetingelse for Freden, da Afstaaelsen af Tronhjem Stift til Sverrig efter Kongelovens Bestemmelser vilde være ugyldig; da det var utænkeligt, at denne tro Provinds «godvilligen skulde underkaste sig et fremmed og især det svenske Aag, roligen skulde see sig forladt, løsrevet fra Moderlandet og underkastet et nyt Herredømme»; da en saadan Overdragelse vilde fremkalde Frygt hos den øvrige Deel af den norske Nation og Kongens øvrige Stater, at samme Skjæbne ogsaa kunde vente dem, og man med Grund kunde frygte, naar Tronhjems Stift var overdraget til Sverrig, at det øvrige Norge vilde løsrive sig fra Danmark, og da Overdragelsen af Tronhjem Stift, naar den kunde finde Sted, vilde medføre, at Sverrig og dets Allierede fordrede en Garanti for

den overdragne, men ikke overleverede Provinds, indtil Sverrig kunde sættes i Besiddelse af samme, hvilken Garanti Fjenden rimeligviis vilde søge i Hertugdømmerne, som vilde forblive i hans Magt, indtil det Lovede var opnaaet. Af disse Grunde ansaae han Tronhjems Stifts Overdragelse til Sverrig for en saa stor Ulykke, at de lovede Fordele ikke kunde opveie samme, og han skulde tilraade at fortsætte Kampen — med mindre den absolute Umulighed af at fortsætte den skulde lægge saa uimodstaaelige Hindringer i Veien, at man var nødsaget til at underkaste sig Skjæbnens strenge Bud. Hvorvidt nu denne Umulighed af at kunne fortsætte Krigen virkelig var forhaanden, det kunde Kongens Viisdom ene bestemme; thi det var ikke undgaaet Kongens Opmærksomhed til hvad Grad Vanskeligheden til de uafværgeligste Udgivters Bestridelse, som især Armeens Holdning udkrævede, dagligen steg, hvorledes Handlens og Skibsfartens og Næringsveienes Standsning havde ødelagt saa Mange, og Udsigterne til at afhjælpe Onderne forsvandt meer og meer og kun ved Freden kunde opklares, hvorefter tilføies, at man turde haabe, at Danmark endnu under Frederik den 6tes Regjering kunde vinde Kraft til under heldigere Konjunkturer at erstatte det Tab, samme nu maatte lide, hvorimod en ulykkelig Krig kunde grundforstyrre dette skjønne Haab paa engang. Han kommer derfor til det Resultat, «at Umueligheden at fortsætte Krigen og at bestride de Omkostninger, som samme fordrer, ene kunde giøre det tilraadeligt at indlade sig i de af den østerrigske Regjering giorte Forslag». — Foruden dette Aktstykke haves endnu en anden, noget uforligere Betænkning, dateret den 5te December*),

*) Konzept-Betænkningen er dateret og underskrevet den 5te December 1813; men under en Tilføining, som ved et Kryds slutter sig til et Sted inde i Betænkningen og har faaet Plads bagefter

i hvilken M. henholder sig til den tidligere, men bestemtere gaaer ind paa Sagen. Han tilraader, paavirket af de Oplysninger, der vare fremkomne under Sagens Forhandling i Raadet, ligefrem at forlade Alliancen med Frankrig for at antage den med de koaliserede Magter, i det han udhæver som et vigtigt Formaal for Negotiationerne 1) at skaffe Prinds Eckmühl uhindret Tilbagemarsch med sin Armeé, 2) at erholde Østerrigs Garanti for, at Holstens Grændser, naar Eckmühl forlod dem, vare sikre for Sverrigs Angreb, og 3) at Vaabenstilstanden strax maatte finde Sted. «Ligesom jeg nu» — hedder det i den sidste Deel af Betænkningen — «er af den allerund. Formening, at Omstændighederne paa den mest bydende Maade tilskynde at forlade den franske Alliance, saa skulde jeg endvidere troe, at Faren for Staten er stegen og dagligen voxer til den Høyde, at naar endogsaa Tronhjems Overdragelse skulde blive en ufravigelig Betingelse, saa maatte man heller indgaae dette dybt saarende Vilkaar end lade Staten synke, og denne min allerund. Formening grunder sig paa Følgende: Forkastes dette Forslag, saa vil Kronprinzen af Sverrig i dette Afslag finde Grund til og ile med at giøre sine Fordringer i deres hele Omfang efter Åbo - Tractaten giældende; han vil end mere forbittre de coaliserede Magter mod Dannemark, opflamme dem mod os og sætte dem ud af Stand til at handle til vor Fordeel, om de endogsaa vare dertil tilbeielige, hvorimod, naar denne Betingelse opfyldes, da opfordredes de, at sætte Grændser for Prinzens ærgierrige Planer og give Dannemark Garantie for det øvrige Norge. Ved Forbindelse med Engelland, som Sverrig altid vil søge at afværge, levnes Danne-

den nævnte Datering og Underskrift, er skrevet den 6te December. Betænkningen er derfor uden Tvivl oplæst den 5te og indleveret reenskrevet den 6te December.

mark Haab om at tilbagevinde den tabte Provinz, et Haab, som maatte forsvinde, naar Dannemark var svækket i sin Grundvold. Tronhjems Overdragelse vil desuden aldri ansees for frivillig fra Dannemarks Side, og Deres Majestæts troe Nordmænd, som have havt saa mange usvigelige Prover paa Deres Majestæts utrættelige Omsorg for dem, vilde sikkerligen i denne Deres Beslutning see den sorgelige, men uafværgelige Virkning af en odelæggende Krig og den for Øieblikket seierrige Uretfærdighed, som D. M., de største Anstrængelser uagtet, ikke har kunnet forebygge. Overdragelsen vilde dog ikke hindre, at Fienden selv maatte søge at sætte sig i Besiddelse af Provinzen, som han ikke uden efter blodig Kamp vil erholde. — Imidlertid skulde jeg ansee det for saare vigtigt, at man søgte at forebygge, at man ikke forlangte for denne saaledes overdragne Provinz nogen videre Garantie eller Sikkerhed, hvorved nye Ulykker maatte fremstaae til Landets Odelæggelse. — Endeligen kan jeg ei tilbageholde den Frygt, at Osterrig neppe vilde antage Forslaget, at Negotiationerne skulde saaledes indledes, at Grev B(ernstorff) fik Befaling at begive sig til Frankfurt og der, efter en uden Tvil meget udvidet Fuldmagt, indgaae eller forkaste de Propositioner, som de coaliserte Magter maatte giøre. Dette vilde medtage en Tid og forvolde en Udsættelse, som neppe vilde stemme med de Krigsførendes Hensigter, og som disse meget mere vilde ansee for en Udvei, man havde foreslaaet for at vinde Tid og oppebie forandrede Conjuncturer. Øieblikket udkræver uden Tvil en hastig og kraftfuld Beslutning, og jeg skulde derfor være af den allerund. Formening, at man uforbeholden meddeelte det Osterrigske Gesandtskab D. M.s Hensigter, at man yttrede Tillid til denne Regiering og stølede paa dennes venskabelige Sindelag». — Men Freden kunde ikke kjøbes paa de Vil-

kaar, som Østerrig havde foreslaaet. Carl Johan, der støttede sig til Ruslands og Englands bestemte og traktatmæssige Løfter, vilde kun underhandle om Fred mod hele Norges Afstaaelse. Han havde med sin Armee kastet sig ind i Holsten for der at erobre Norge og, efter at den danske Hær var indsluttet i Rendsborg, kunde han oversvømme den jyske Halvøe med sine Tropper og true med at opløse den danske Stat. Frederik den 6te meente dog, at det endnu ikke var Tid at opgive alt Haab, og hans Raadgivere vare af samme Mening. I et kort forend hans Afreise til Middelfart den 24de December afholdt stort Statsraad, skal der kun have været een Stemme for at aftræde Norge, medens alle de andre Medlemmer formeente, at man burde afvente Virkningen af Østerrigs Mægling, inden man besluttede sig. Schinkel anfører «Grev Moltke», som den, der ved denne Leilighed stemte for at give Afkald paa Norge⁵⁷, og saaledes kunde kun*) den nylig i Statsraadet gjenindtraadte Grev J. G. Moltke betegnes; men da hiin Forfatter, saavel som andre, urigtigen tillægge Frederik Moltke Grevetitlen⁵⁸, er det uvist hvilken af disse to Ministre, der er meent. Da endelig ogsaa Østerrig gav efter for Keiser Alexanders Politik, troede omsider Danmarks Konge, at det var nødvendigt at bøie sig: den 11te Januar 1814 ankom den danske Underhandler, Kammerherre Bourke, til Kiel og allerede den 14de næstefter blev Fredstraktaten underskrevet af ham og Baron Wetterstedt.

Det fremgaaer af de foranførte Betænkningers hele Indhold, at hvad M. udtalte i hine Statsraadsamlinger om de

*) Det er dog ogsaa muligt, at der kan have været andre Personer af dette Navn, foruden de to ovennævnte, tilstede i Statsraads-samlingen f. Ex. Præsidenten for det slesvig-holsteenske Kancelli, Grev O. J. Moltke.

Hindringer, som Sverrig kunde møde ved Besiddelsestagens af den overdragne Provinds, ikke har øvet nogen afgjørende Indflydelse paa hans Votum. Paa den anden Side kunne disse Betragtninger heller ikke affærdiges som tomme Trøsteformularer, men maae tillægges Betydning, som udgaaede fra den udtalte faste Overbeviisning, at Nordmændene vilde prøve en Kamp, førend de fandt sig i en saadan traktatmæssig Overdragelse til Sverrig, og fra det Haab, at derved maaskee kunde fremkaldes en for Danmark og Norge lykkeligere Vending. Det tør ogsaa forudsættes, at M. ikke stod ene med saadanne Anskuelse og Forhaabninger i den Kreds, for hvilken han udtalte dem og hvori Flere som Rosenkrantz, Kaas og vistnok ogsaa Schestedt, vare ligesom M. ved personlige Forhold særlig knyttede til Norge. Det var vist heller ikke under disse Raadslagninger, at Tanken om Nordmændenes Modstand mod en traktatmæssig Afstaaelse først kom til Orde, og M.s Udtalelser kunne have havt en for Kongen og enkelte Indviede forstaaelig bestemtere Betydning. Efter Freden i Kiel udbredte sig den Mening, at Prinds Christian tidligere havde modtaget Instructioner, hvorefter han, om Kongen maatte blive tvungen til at frasige sig Norge, skulde forsvare dets Selvstændighed, og det kan læses fremført med en Sikkerhed, som om der forelaae en Kjendsgjerning⁵⁹. Det vilde dog være naturligt at antage, at de formeentlige Beviser for en saadan Paa-stand maatte for Datiden og en lang Eftertid blive usikre og indskrænkede til Gisninger, som udledtes af Begivenhederne i Norge efter Freden og den danske Regjerings Holdning under deres Udvikling, hvori man troede at spore Virkninger og Følger af en Forstaaelse mellem Kongen og Prindsen, men at selve denne Forstaaelse, disse Aftaler stode som en uoverkommelig Hemmelighed, hvis Tilværelse

den danske Regjering i det Mindste dengang aldrig havde indrommet. Det fortjener derfor at erindres her i Forbindelse med de omhandlede Yttringer af M., at der dog haves en, som det synes, uforkastelig Beretning om, at Udenrigsministeren Rosenkrantz er bleven saaledes trængt af den svenske Gesandt Generalmajor Tawast, at han er fremkommen med en Oplysning i den Retning, der maa kaldes en Tilstaaelse. I et Brev af 18de Mai 1814 til Keiser Alexander meddeler Carl Johan denne, at Rosenkrantz flere Gange var bleven opfordret til at forklare, om Prinds Christian havde faaet Ordre til at modsætte sig Overleveringen af hele eller en Deel af Norge til Sverrig, og at han endelig havde svaret Tawast, at blandt mere end 30 Breve, som Kongen havde tilskrevet Prinds Christian, fandtes et, som var skrevet under den østerrigske Afsending Grev Bombelles Underhandling, i hvilket Kongen underrettede ham om, at der var Spørgsmaal om Aftrædelsen af Trondhjems Stift, men at han smigrede sig med, at Nordmændene vilde modsætte sig en saadan Udstykning af Landet⁶⁰. Uden at bygge for meget paa Rygter eller tage for givet, hvad der fortælles om Indholdet af de Prinds Christian tillagte Instruxer, tør man derfor antage, at Kongen, da han den 5te December omsider besluttede at gaae ind paa Osterrigs Tilbud, ikke opgav Haabet om, at Trondhjem Stift endnu kunde reddes for den danske Krone, og at Reisningen i Norge efter Freden i Kiel ikke stod udenfor Virkningen af hvad han i al Fald engang havde bifaldt som en patriotisk og politisk rigtig Handlemaade. Den kielske Fredstraktat, der, uden at fordre den frygtede Garanti i Hertugdømmerne, overdrog Norge til Kongen af Sverrig med uinskrænket Enevoldsmagt og ikke sikkede Nordmændene nogen forfatningsmæssig

Frihed, var heller ikke egnet til at modarbeide en saadan Virkning.

Tabet af Norge kan være gaaet Faa nærmere til Hjertet end M., der var saa fast knyttet til dette Land ved de mange lykkelige Aar, i hvilke han havde virket der, og for hvem Danmark og Norge vare ligekjære Dele af Fædrelandet⁶¹. Men netop fordi han med saa dyb Sorg folte Sonderbrydelsen af det gamle Baand, klyngede han sig til Haabet om, at endnu var ikke alle Dages Ende. Modstanden i Norge vilde maaskee føde store Resultater, og med Tillid til det norske Folks Kjekhed og Uafhængighedsfølelse og til Prinds Christian, i hvem han saae en ungdommelig Helt, der kunde fore Norge til Frihed og Selvstændighed, fulgte han i urolig Spænding Begivenhedernes Udvikling. Han var bunden til Danmarks Konge, og om han folte Længsel efter at begive sig til Norge og knytte sin Skjebne til dette Land, var det nu umuligt for ham. Han maatte da troste sig ved Tanken om, at han, skjøndt fraværende, dog i sin Embedsstilling og som Privatmand vilde, maaskee ligesaafuldt som naar han havde staaet i Nordmændenes Midte, være istand til ved Raad og i Gjærning at give dem Beviser paa sit Sindelag. Men alt som Prinds Christians Planer fremtraadte tydeligere, blev ogsaa Danmarks Stilling mere truet, og en af General Tawast under 9de Marts indgiven Note og Memoire bragte den danske Regjering en alvorlig og nærgaaende Paamindelse om, at Danmark maatte staae til Ansvar for Begivenhederne i Norge, og at Prinds Christians Optraeden udsatte Danmark for Tab af enhver lovet Erstatning for Norge og endnu større Farer. Kongen opfordredes til: at erklære, at Prinds Christian vilde fortabe

Arveret til Danmarks Trone og hans Formue blive sequestreret, naar han ikke inden en given Frist vendte tilbage til Danmark; at befale de danske civile og militære Embedsmænd at forlade Norge tidligere end efter de tagne Bestemmelser; og strengt at forbyde al Kornindførsel fra hans Stater til Norge og al Handel med dette Rige, indtil det var forenet med Sverrig⁶². I de i denne Anledning afholdte Statsraad afgav M. en skriftlig Betænkning, hvoraf et Brudstykke her gjengives: «Det gielder om intet mindre end, at D. M. skulde ansee Deres Tronarving for Rebel, declarere ham arveløs og sequestrere hans Formue, og at D. M. selv skulde kraftigen medvirke til Norges Underkastelse under Svensk Herredømme ved at forbyde al Korn Udførsel til Norge, deeltage i Udhungrings Systemet og derved paaføre Norge alt det Onde, som, efter Omstændighederne, staaer i D. M.s Magt at forvolde Deres forrige troe norske Undersaatter. Det vilde være overflodigt at gientage hvad som allerede her i Stats Raadet har været D. M. allerund. forestilt: at naar D. M. kunde ogsaa tvinges til at give en saadan Declaration, hvorved Pr. Christian betoges Arve Rettighed til Dannemarks Krone, saa vilde saadan Declaration være ligesaa uhensigtsmæssig og unyttig, som krænkende og stridende mod D. M.s Grundsætninger. — Det Samme gielder efter min allerund. Formening om det Forbud, som Grl. Tawast paastaaer skulde gives, at tilføre Norge Korn. Naar D. M. ikke umiddelbar bidrager til Norges Forsyning, og naar De hæver alle de Foranstaltninger*), som til den Ende vare, saa synes det at være alt,

*) Ved kgl. Resol. af 22de Februar 1814 ophævedes Kommissionen for Norges Providering og den norske Providerings-Administration i Henseende til Norges videre Providering, og skulde ikkun vedblive for at opgjøre og realisere. (Koll. Tid. 1814 S. 144.)

hvad der retteligen kan forlanges, og ingen Anledning at være til Klage over Indgreb og Brud paa den sluttede Fredstractat, hvis samvittighedsfulde Overholdelse har været Formaalet for D. M.s Bestræbelser». Den danske Regjerings Svar desavouerede Prindsens Handlemaade, uden at de foreslaaede Forholdsregler mod ham billigedes. Med Hensyn til Embedsmændene i Norge foretoges der, saavidt bekjendt, intet videre Skridt i Anledning af Noten med Undtagelse af, at der ved Rsk. af 29de Marts lovedes de tilbagevendende Embedsmænd V(en)tepenge, indtil de igjen kom i Embeder, og først ved det aabne Brev af 18de April udgik der strengere Bestemmelser i saa Henseende. Ei heller lader det til, at Noten har bevirket direkte Foranstaltninger mod Handel og Samqvem med Norge, som meget senere ved Pl. 11te Mai 1814 blev forbudt; tværtimod søgte i det Mindste Generaltoldkammeret, om ikke den danske Regjering, snarere at muliggjøre end at forhindre Tilførsel af Kornvarer og Levnetsmidler til Norge*).

Under 2den April udgik der nemlig fra Generaltoldkammeret en af Præsidenten og samtlige Medlemmer underskreven, saalydende Rundskrivelse⁶³ til Told- og Konsumtionsstederne.

«Skibe med Kornvarer og andre Levnetsmidler maae ikke

*) See det i Wegeners act. Bidrag I S. 422-3 anførte Brev af 21de Marts 1814 fra Frederik d. 6te til Prinds Christian, men det er kun gjengivet i Uddrag og man bliver ikke bekjendt med, hvad der blev svaret m. H. t. Forbud af Handel med Norge og ang. Embedsmændene. — Ørsted ytrer sig i «Til Belysning af den nyeste Tids skan. Politik» S. 72-73 som om Kongen tidligere havde seet sig i den Nødvendighed at forbyde Handel og Samqvem med Norge, men efter Generaltoldkammerets her i det Følgende anførte Betænkning og efter Pl. 11. Mai 1814, der ikke fremtræder som Indskærpelse af et tidligere Forbud, synes det ikke at have været Tilfælde.

«gives Toldexpedition til Norge; Udklarering af Kornvarer
«og andre Levnetsmidler til fremmede venskabelige Steder
«og Hertugdømmerne tillades herved paa de Vilkaar, som
«Forordningen af 8de Septbr. f. A. bestemmer for tilladelige
«Udførselsartikler».

«Norge bliver herefter at behandle som fremmed; lige-
«ledes Pommern og Rügen, indtil Hans Majestæt er sat i
«Besiddelse af samme, hvilket nærmere vil blive bekendt-
«gjort».

Vestindisk-Guineiske Rente- og Generaltoldkammer d.
2 April 1814.

Moltke.

Oldenburg. Stoud. Schleyer.

Thaarup. Toft. Knuth. Thonning. Møller.

Bech.

—————
Holck.

Hvorledes Kammeret ønskede, at dette Cirkulære skulde
forstaaes, fremgaaer af nedenstaaende Skrivelse⁶⁴, som efter
dets Foranstaltning tilstilledes de vigtigste Toldsteder:

«Ved Samtale med en af de i Nærheden af Kjøben-
havn værende exekutive Embedsmænd har jeg erfaret, at
han har forstaaet Cirkulæret af 2den dennes saaledes, at
Udførsel af Levnetsmidler til Norge ei maa finde Sted».

«Da jeg veed, at dette ingenlunde er Meningen, har
jeg anseet det for min Pligt venskabeligen at anføre: Mis-
forstaaelsen ligger uden Tyvil deri, at man ei har lagt noie
Mærke til Udtrykkene «maa ikke gives Toldexpedition
til Norge»; man har nemlig betragtet Toldexpedition som
eenstydig med Udførsel, uagtet Toldexpedition kun betegner
de Papirer, som fra Toldvæsenets Side udfærdiges. Disse
maa nemlig ikke lyde paa Norge af den saare naturlige
Grund, at Skibene, der udføre Levnetsmidler, i saa Fald

efter al Sandsynlighed vilde være udsatte for Opbringelse, saa længe Norge ikke godvilligen har underkastet sig Sverrig; at Samfærsel med Norge ei er forbuden, erfares af Cirkulæret egne Ord «Norge bliver herefter at behandle som fremmed».

«Var jeg Kjøbmand og vilde tilføre Norge Levnetsmidler, havde jeg, om endog bemeldte Cirkulær ei var blevet til, ligefuldt taget Toldexpedition til fremmed venskabeligt Sted, til Exempel en eller anden engelsk Havn».

Jydske Toldkontor den 5te April 1814.

ærbodigst

Holck.

Ligeledes udgik der under 15de April en Rundskrivelse til Toldinspektorerne af saadant Indhold:

«Da man veed, at den Kongl. Svenske Regiering skal have erklæret de norske Havne i Blokade-Stand, og at som Følge deraf de Skibe, som tilføre Norge Levnets Midler, udsættes for saa vel paa Hen- som Tilbageisen at optages og condemneres i Sverrig, saa ville Hr. — herom, som fra dem selv, give de afgaaende Skippere eller deres Redere mundtlig Advarsel, paa det at de Papirer, hvormed de efter Circulæret af 2den d. M. og ellers udklareres til venskabeligt fremmed Sted, kunde være i saadan Orden, som mueligt kunde sikkre dem for Opbringelse, da de i saadant Tilfælde ikke kunne vente fra Regieringens Side nogen Erstatning eller Gotgiorelse(?) og Beskyttelse».

Konceptet til denne Skrivelse er egenhændig skrevet af M., men der savnes Oplysning om, under hvis Navn den er afgaaet.

Efter at Toldkammeret havde truffet de førstnævnte Foranstaltninger, afreiste i den første Halvdeel af April Maaned den norskfødte Kammerjunker Gyldenpalm fra Kjø-

benhavn til Norge, forsynet med svensk Pas. Han var bleven benyttet i diplomatisk Tjeneste og havde i sin Tid været dansk Chargé d'affaires i Stockholm og Legationssekretær i London. Efter Freden i Kiel kaldtes han tilbage til Kjøbenhavn og erholdt under 25de Marts paa Ansøgning Afsked af dansk Tjeneste. Ifølge eget Udsigende havde han gennem den kgl. Adjutant, Oberstleutenant Romer, som havde bragt Budskabet om Afslutningen af Traktaten i Kiel til Christiania, modtaget en skriftlig Anmodning fra Prinds Christian om at komme til Norge, og efter et Rygte skulde han være udseet til Statssekretær hos denne⁶⁵. Han var bekjendt for en Mand med Talenter, men skal have manglet en Diplomats nødvendige Egenskaber: Taushed og Forsigtighed i Udførelsen af sine Embedsærinder, og dette Vidnesbyrd bekræftes ved hans hele Færd under de Vanskeligheder, som hans Reise paaforte ham. Skjøndt Gyldenpalms Mangel paa Diskretion ikke kunde være nogen Hemmelighed, maatte det paa en Tid, da Samqvemmet med Norge var vanskeliggjort, være fristende at gribe denne Leilighed til at faae mundtlige og skriftlige Meddelelser overbragte; den blev derfor ogsaa stærkt benyttet og ikke af Alle med tilbørlig Forsigtighed. Gjennem den svenske Gesandt Tawast havde imidlertid den til Generalguvernør over Norge udnævnte Grev Essen modtaget Underretning om, at Gyldenpalm, der af Tawast betegnedes som en af Prinds Christians og den norske Reisinges ivrigste Tilhængere, var kommen med Yttringer, der gjorde det rimeligt, at han var Overbringer af vigtige Budskaber. Essen tillagde derfor Goteborgs Kommandant Ordre til ved Gyldenpalms Ankomst at forsegle hans Sager og at sende ham under Eskorte til Venersborg, hvor Essen opholdt sig. Den 14de April om Aftenen indtraf han til denne Stad, hvor der blev

føretaget en nøiagtig Undersøgelse af hans Sager. Selv da enkelte Breve fra Stiftamtmand Thygeson vare forefundne, negtede Gyldenpalm at være Overbringer af Breve til Prinds Christian, og da der fandtes et saadant i Chiffre, samt nogle andre Breve, der ogsaa vare kompromitterende for Gyldenpalm selv, paastod han, at disse maatte være nedpakkede uden hans Villie af hans svenske Tjener, hvilket denne dog aldeles benegtede. Efter at Gyldenpalm havde været underkastet forskjellige Forhører, i hvilke Essen fandt, at han viste en Karakter «som kun syntes altfor let og indiskret», sendtes han den 17de April under Bedækning til Stockholm, ligesom de hos ham forefundne Breve*) bleve oversendte til den svenske Konge og et Sammendrag af dem blev tilstillet Kronprindsen. Gyldenpalm slap dog, ved den Gang Sagerne snart toge, vel fra det Hele; men hans Rolle var nu saagodt-som udspillet, siger J. Aall, og skjøndt han senere beklædte en underordnet Post ved den norske Statsraadsafdeling i Stockholm, levede han der forglemt og i smaa Kaar**)

*) . . . kunde man finna et bref, som wisar någat hemligt förstånd med Danska Häfwet eller Ministären, så wore det penningar wärdt. havde Engeström den 17de Marts 1814 skrevet til Essen. Bidrag til Norges og Sverriges Hist. 1812—16 af Yng. Nielsen S. 99.

***) Udgiveren af «Breve fra Essen til Carl Johan» Y. Nielsen har til den i denne Bog givne og her fulgte Fremstilling af den Gyldenpalmske Sag benyttet Breve fra Essen til Tawast, Engeström og Carl Johan, samt en af Gyldenpalm egenhændig attesteret Fortegnelse over samtlige hos ham fundne Breve og et Uddrag af disse, hvilke to sidste Dokumenter findes i Trolle-Ljungby Arkiv. Efter hvad der fortælles i Aalls Erindringer skulde Essen have gjort Gyldenpalm opmærksom paa, at han vidste, at han medbragte Breve, men ønskede at undgaac, at Nogen skulde komme i Uleilighed, hvorpaa han gik hen til Vinduet for at give Gyldenpalm Leilighed til at kaste Brevene i Kaminen. Da denne gjentog sin Forsikkring om, at han ingen Breve medbragte, maatte imidlertid Undersøgelsen finde Sted, ved hvilken Brevene

Blandt de 20 Breve, der fandtes hos Gyldenpalm, var der ingen Skrivelser fra Frederik den 6te, og Gyldenpalm udsagde heller Intet, der kunde kompromittere Kongen ligeoverfor Sverrig. Det maa man i det Mindste slutte deraf, at endog den mod den danske Regjering saa mistænksomme Essen ikke var utilboielig til at antage, at Danmarks Konge «var uvidende om sine Ministres Makinationer og følgelig ikke havde nogen Deel i de Brud paa Fredstraktaten», som de efter hans Mening tillode sig, og skal have forestillet Tawast ikke at gjøre overilede Skridt i Henseende til den danske Konge. Da det Brev, som Præsident Kaas rimeligviis havde tilskrevet Prinds Christian med denne Leilighed, ikke kom tilstede*), indskrænkede den forefundne Korrespondance til denne Fyrste sig til et Brev i Chifferskrift fra Thygeson, hvilket Essen antog maatte indeholde alle Hemmelighederne ved Gyldenpalms Mission; men da denne negtede at kjende Nøglen, kunde det ikke dechiffreres. Fra Udenrigsministeren Rosenkrantz, var der kun et Brev til en Jacob Meyer, som angik Handelsanliggender, og Essen fandt Intet, der kunde retfærdiggjøre Mistanke mod denne Minister, som han især vilde tillivs. Derimod havde Frederik Moltke skrevet et tydsk Brev til Generalmajor Haxthausen, der efter Indholdet og i Betragtning af Forfatterens Embedsstilling hoist nodig

fandtes. Aalls Beretning skal hidrøre fra Essen selv og staaer ikke i bestemt Modsigelse med den anden, da Essen kunde have Grund til i tjenstlige Breve at forbigaae sit humane Forsøg med Taushed.

- *) Y. Nielsen bemærker kun «Om Brevet fra Kaas til Prindsen vilde Gyldenpalm ikke sige Noget», og da der heller Intet findes anført om, at det skulde være skrevet med Chiffre, saa at Bemærkningen kunde forstaaes saaledes, at Gyldenpalm negtede at opgive Nøglen, maa det antages, at Kaas har opgivet sit Forsæt at skrive til Prindsen med Gyldenpalm, eller at det er lykkedes denne at skjule eller tilintetgjøre Kaas's Brev.

maatte falde i Svenskens Hænder, og fra Kammerassessor Bech fandtes en Skrivelse, hvori han oplyste de ovenanførte af Toldkammeret truffne Foranstaltninger angaaende Udforsel til Norge, og hvorpaa Essen særlig henlede Kronprindsens Opmærksomhed som «et tydeligt Beviis paa de danske Myn- digheds Medskyldighed med Oprørerne i Norge» *). Disse to Breve vare de mest kompromitterende for den danske Regjering, og det tør antages, at de øvrige deels have været uden Betydning, deels kun erholdt nogen saadan ved Brev- skrivernes med meer eller mindre Hensynsløshed udtalte personlige Følelser for den norske Sag og Bedømmelse af danske Forhold. Saaledes skrev Kancellipræsident Kaas til Agent Jacob Nielsen i Christiania blandt Andet: «De kjen- der mig og maa forstaae, hvordan jeg har været tilmode ved de Hændelser, som have rystet mit Fædreland Kammerjunker Gyldenpalm, som rekommanderes, skal sige Dem meget, som jeg ikke kan meddele skriftlig. Om ikke Pligten bandt mig til min Konge, skulde ingen Ting hindre mig fra at dele Skjæbne med mine kjære Nordmænd[;] med Liv og Sjæl til min sidste Stund. Jeg skriver alene til Dem og Prindsen». Ligeledes skrev Generalguvernør Ox- holm til Kammerraad Oxholm, at han inderlig ønskede og haabede paa de to Rigers Gjenforening; men da han maatte afgaae til de dansk-vestindiske Øer kunde han ikke gjøre Andet end i London at virke for, at danske og norske Skibe ikke maatte opbringes. Endnu maa nævnes et Brev til Konferentsraad Karsten Anker fra Justitsraad, General- administrator ved Lottoet, Marcus Westermann, der skildres

*) Hverken Bechs Brev til Gyldenpalm eller M.s Brev til Haxthausen findes optagne i det S. 72 **) nævnte Uddrag af Brevene, og hed- der det om M.s Brev, at det var «så ulåfligt, att det ikke kunnat afskrivas».

som det «mest var til at lee af», men dog drog alvorlige Følger efter sig for Brevskriveren^{67*)}.

Den 16de April meldte Essen til Tawast, at Korrespondancen var opsnappet, og den danske Regjering er saaledes vistnok tidlig kommen til Kundskab om den ubehagelige Begivenhed. Snart læstes ogsaa i engelske Aviser, at en Person, der efter den Maade, hvorpaa han betegnedes, kun kunde være Gyldenpalm, var arresteret paa hans Reise fra Kjøbenhavn til Norge, fordi han var Overbringer af Breve fra Kongen af Danmark til Prinds Christian, og dette foranledigede en i Statstidenden for 13de Mai indrykket officios Benegtelse af, at Kongen skulde have sendt Breve med Gyldenpalm, hvortil foiedes, at den svenske Regjering venskabeligen havde meddeelt Gjenparter af de hos ham fundne Breve, «som have foranlediget Undersøgelser, hvilke ville have saadanne Følger, som kunne ventes for dem, der forglemme deres Pligter ved at yttre Meninger, som stride mod den Kgl. Regjerings bestemte og offentlig kundgjorte Beslutninger». Det fortælles, at Frederik den 6te havde lovet Sverrig, at Brevene skulde undersoges ved en speciel dommende Kommission, og valgte Kancellipræsident Kaas til Kommissionens Præsæs, mod hvilket Valg Tawast for-gjæves skal have gjort Forestillinger⁶⁸. Det maa dog, som det Følgende vil vise, antages, at Regjeringen ikke havde bundet sig ved en saadan Erklæring og frit har kunnet vælge den Fremgangsmaade mod hver Enkelt, som den fandt passende, og der efter Personernes Ansvar og Stilling

*) Foruden de ovenanførte, omtaler Y. Nielsen endnu Breve fra Professor J. G. Thestrup og Generalkonsul Tütein, samt to Breve fra Karsten Ankers Søn til hans Fader; da han ikke fremhæver flere Breve eller Brevskrivere, maae de øvrige have været uden Interesse, forsaavidt det har kunnet skjønnes af Uddraget i Trolle-Ljungby Arkiv eller af Essens Breve.

maatte blive forskjellig. Kaas synes ikke at være kommen i Uleilighed ved denne Sag, og Thygeson skal have faaet nogle Ubehageligheder, hvorom intet nærmere vides. Derimod blev Justitsraad Westermanns Forhold henviist til Domstolenes Prøvelse, og i 1ste Instants skal han, for i Brevet at have betegnet Kongens Beslutning om at aftræde Norge som et Forræderi mod Danmark, være bleven domt fra Ære, Liv og Gods⁶⁹. I hvert Fald er det vist, at han blev sat under Generalfiskalens Tiltale for at have skrevet og afsendt til Norge et Brev af strafværdigt Indhold og ved Hoiesteretsdom af 29de Juni 1814 domt til at forvises Kongens Lande. Han indgav Ansøgning om Benaadning; men Kancelliet meente ikke at kunne anbefale den, og under 1ste Juli resolverede Kongen, at det skulde have sit Forblivende ved Dommen. Dog blev der paa et senere Andragende bevilget ham nogen Udsættelse med Straffens Execution. — Vi skulle nu nærmere omtale, hvorledes Sagerne stillede sig for Moltke, Bech og Generaltoldkammeret.

Den 2den Mai modtog M. fra Kongen nedenstaaende Skrivelse:

«Af hoslagde Papiir hvoraf De skal være Forfatter⁷⁰, fordres herved Deres bestemte Erklæring. Hoved Sagen hvorover jeg ønsker det er først, hvorfor De har benyttet Gyldenpalm, da han ved det, over ham optagne og holte Forhør, har viist at være en Mistænkelig Persohn, for det andet i hvad Hensigt Deres Brev er skrevet og Endelig hvad De vil sige, i det De slutter, hvor det heder Mitlerweile hoffe ich den Printsens ohne er es weiss oder wissen sol Proben meiner Anhänglichkeit an seine gerechte Sache gegeben zu haben, og saa videre, Gyldenpalm wird alles am Besten erklären».

«Hvorover jeg forventer Deres Svar». Frederik R.

Det med Skrivelsen fulgte Papir var det paa Tydsk skrevne Brev fra M. til Haxthausen, som han havde medgivet Gyldenpalm, og der var af følgende Indhold:

«Jeg skrev Dem til for nogle Dage siden med Rosenkrantz*). Han reiste forrige Fredag herfra. Da han ikke erholdt svensk Pas, hvorom den svenske Minister havde givet ham Haab, er han reist til Jylland for at tiltræde Reisen fra Fladstrand. Men sandsynligviis vil han ikke komme saa snart. Jeg tænker derfor at skrive med enhver Leilighed, som bliver mig bekjendt, og at meddele Dem Alt, hvad der ligger mig paa Hjerte. Jeg følger Dem i Tankerne og tager, som De vist ikke tvivler paa, den varmeste Deel i det elskede Lands saa usikre Skjebne, hvilket kun vil stride for Frihed og Selvstændighed under Norges unge Helt. Her cirkulerer en Afskrift af det norske Blad Tiden, hvori der er indrykket yderst vigtige Uddrag af *the courier* og *Morning Chronicle*. Gid dette maa være mere end Oppositionsyttring, mere end Folkestemme og give et Beviis paa selve Regjeringens Stemning! Da det er indrykket under v. Holtens Navn, faaer det rigtignok et officielt Præg, som berettiger til at haabe. Gid man dog snart maatte erholde tilfredsstillende Efterretninger! Hvor uendelig utaalmodig er man ikke. — Dertil kommer, at Danmarks Vel og Existents staaer i saa noie Forbindelse med dette Resultat, og det Ene kan ikke skilles fra det Andet. Turde man dømme efter den sunde Politiks Grundsætninger, maatte man vente, at England heller saae tre smaa svage Stater i Norden, end at den ene af dem udvidedes og styrkedes; at Sver-

*) Marcus Gjõe R., en Broder til Statsminister Niels R. At Passet blev negtet ham var en Følge af Essens Indberetninger. See Schinkel VIII S. 300. Y. Nielsens Bid. til Norges og Sverriges Hist. S. 35-36. 99.

rig under en kraftfuld Regjering, i rolig Besiddelse af Norge, maatte synes farligere end Danmark med Norge; at Rusland umulig i Tidens Længde kunde blive rolig ved Sverrigs tiltagende Magt, som kun tænker paa Finlands Gjenrobring. Saa rigtig nu denne Slutning ogsaa kan være, taber den dog al Kraft i dette Øieblik, da en eneste Interesse opsluger alt Andet, og alle andre Beregninger maae vige for denne. I Brevet med Rosenkrantz har jeg talt meget om Norge og den elskede Prinds og min Hengivenhed for ham. Her maa jeg kun gjentage, at enhver brav Mand, der har Følelse for Retfærdighed og Frihed, nærer de oprigtigste Onsker for denne elskværdige Prinds».

«Gjør nu blot alt Muligt for, at ingen Bitterhed, ingen uædle Udfald mod Kongen og Prindsens Fædreland bliver taalt. At Prindsen, som dog har hørt Pavels Tale, har tilladt, at den maatte trykkes, saaledes som den blev holdt, at Auktionen over Godset Broholm(?) kunde blive indrykket i Intelligents Bladene, see det gjør mig ondt, fordi jeg skatter og elsker Prindsen saa oprigtig og visselig er lige-saa begeistret for ham, som Nogen i Norge. At man i dette Øieblik, førend endnu Tingenes nye Ordning er fastsat, kan tænke paa Rangforordning, anseelige Gager og Forfremmelser, hvorledes det er muligt, kan jeg ikke ret indsee. Saa meget er vist, at det giver Anledning til Anmærkninger og Indvendinger, som ere vanskelige at besvare. Var jeg hos Eder, vilde jeg netop derved, at jeg selv meddeelte ham disse Bemærkninger, give ham et Beviis paa mit Sindelag. Naar De horte Kongen tale om Prindsen, vilde De faae ham endnu kjærere: saa kjærligt, saa rigtigt, saa upartisk, og saaledes ogsaa om Deres Person. Men hvorfor i Alverden er De den Eneste, som ikke skriver til Kongen. De kunde, synes mig, ikke være

i Forlegenhed med ham. Kongen har aldrig talt til mig om denne Deres Taushed; men jeg kan tænke mig hans Forundring derover. Skriv ham dog til, lad Prindsen see Deres Brev; handl aabent og frimodigt. Han vil være den Første, som billiger Deres Forhold. — Jeg kunde ønske at yttre mig vidtloftigere om forskellige Gjenstande af Vigtighed. Dette tillader mig hverken Tiden eller Klogskaben. Imidlertid haaber jeg at have givet Prindsen, uden at han veed det eller skal vide det, Prøver paa min Hengivenhed for hans retfærdige Sag; derom en anden Gang. De kjen-der Østerrigs Beslutning at conservere(?) Napoleon. Gyldenpalm vil bedst kunne give Dem, evig troe Ven, Oplysning om Alt»⁷¹.

M. afgav derefter følgende Erklæring:

«Deres Majestæt har i allerhøieste Skrivelse af 2den d. M. allernaadigst paalagt mig i Anledning af mit, Gyldenpalm tilstillede, til Generalmajor Haxthausen i Norge adresserte og hermed tilbagefølgende Brev, at afgive min allerunderdanigste Erklæring over følgende 4 Punkter:

1. Hvorfor jeg har benyttet Leiligheden med Gyldenpalm til at see mit Brev til Generalmajor Haxthausen befordret, da Gyldenpalm ved det over ham optagne Forhor har viist at være en mistænkelig Person.
 2. I hvad Hensigt mit Brev er skrevet.
 3. Hvad jeg vil sige med det i Slutningen af mit Brev Anførte, at jeg troer at have givet Prindsen Prøver paa min Hengivenhed for ham og hans retfærdige Sag.
- og 4. at Gyldenpalm vil bedst forklare det Hele.

Ligesom paa den ene Side den Tanke er mig yderst smertelig ved min Uforsigtighed i denne Sag at kunne maa-see paadrage mig Deres Majestæts Unaade, saa trostende er paa den anden det Haab, jeg har, at være ved Deres

Majestæts allerhøieste Befaling sat istand til at oplyse i det Mindste mine Hensigters Reenhed og godtgjøre: at jeg ikke et Oieblik haver kunnet tabe de Grundsætninger af Sigte, som jeg hidtil samvittighedsfuldt har fulgt og som stedse skulle veilede mig. — Gid dette Haab ikke maatte skuffe mig, og jeg ved Sagens sande Fremstilling see det opfyldt.

1. Gyldenpalm, som modtog mit Brev, kjender jeg meget lidet, har kun faa Gange talt med ham, og jeg har ikke staaet i noget Forhold, hvorefter jeg kunde bedømme ham. Han er mig blot bekjendt igjennem Rygter, som skjøndt ufordeelagtige for ham i Henseende til Embedskonduite, dog ikke kunde opvække hos mig nogen Betænkkelighed ved at antage hans Tilbud at besørge Brevet, som jeg saa meget hellere gjorde, da han saa sikkert formodede at kunne ved en hastig Reise see samme inden faa Dage befordret. — Jeg havde ikke den mindste Anledning til at ansee ham som en mistænkelig Person, saaledes som han ved det senere over ham i Sverrig optagne Forhor har viist sig*).
2. Min Hensigt med dette Brev var at vise en mange Aars Ven min Deeltagelse i hans Skjebne og den farefulde Stilling, i hvilken han var indviklet, og at opfylde derved Venskabs Pligt, men især at meddele ham de Følelser, som Deres Majestæts ligesaa ædelmodige som kloge Fremgangsmaade i denne for Fædrenelandet saa skrækelige Tidspunkt opvækker hos mig, og opfordrer til den mest ubegrændste Hengivenhed og Beundring. Jeg vilde

*) Under Forhørerne i Sverrig havde Gyldenpalm udsagt, at man i Kjøbenhavn stod lige ved en Revolution, at Frederik den 6te inden faa Uger vilde miste sin Krone og desl. (Nielsens •Essens Breve til C. J. S. XX og 29) Det var maaskee nærmest paa Grund af saadanne Yttringer, at Kongen havde kaldt ham en mistænkelig Person.

gjøre ham opmærksom paa samme, og vise at ligesaa urokkelig som Deres Majestæt er i de Beslutninger, som De til Statens Frelse har taget, saa overbærende, saa skaanende, saa fordumsfri, saa magelos ædel viser Deres Majestæt Dem ved de Vildfarelsers og Lidenskabers Bedømmelse, som indledte Danmark i saa megen Forlegenhed og i saa store Farer. Jeg vilde vise, at Politiken ikke havde fortrængt fra Deres Majestæt de blidere og menneskelige Følelser, som dog bliver den gode Regents største Hæder.

3. Dengang jeg skrev Brevet, stod jeg i den faste Tanke, hvis Urigtighed de senere Optrin i Norge tilstrækkeligen oplyste, at Prinds Christian, da han tilsidesatte sin hellige Pligt, som Statholder at efterleve Deres Majestæts Befalinger, var dertil forledt ved Tanken at kunne blive Norges Velgjører, vilde redde det fra Anarkiets Rædsler, samt hævde Orden i Landet, og som dets midlertidige Regent forskaffe Norge en foderativ Statsform og ved Forbindelsen med Sverrig skjenke det saa fordeelagtige Vilkaar, at Norges Selvstændighed derpaa kunde grundes og dets fremtidige Vel derved fremmes. Det er under denne Forudsætning, at jeg skrev, og naar jeg under samme taler om de Prover, jeg troede at have givet Prindsen paa min Hengivenhed, saa har jeg derved meent mine Bestræbelser at mildne de ufordeelagtige og strenge Domme, som hans Adfærd maatte fremkalde i Danmark, hvis Skjæbne staaer i saa nøie Forbindelse med Norges, og altid at yttre min Overbeviisning om, at hans Hensigter og Planer ikke kunde staae i Modsigelse med begge Rigers sande Vel.
4. Naar jeg til Slutning i mit Brev siger «Gyldenpalm vil

udforligen forklare Alt» saa sigter dette ene og alene til den sidste Periode, som nævner Østerrig og Napoleon. Gyldenpalm kunde, naar han kom til Norge, give derom mundtlig de Details, som jeg ikke vilde og kunde i Brevet ommelde.

Efter saaledes at have i Korthed frimodigen fremstillet den Synspunkt, fra hvilken mit Brev efter min fulde Overbeviisning ene kan betragtes og bedømmes, anbefaler jeg allerunderdanigst til Deres Majestæts Naade den Embedsmand, som i en lang Række af Aar har stræbt ved samvittighedsfuld Hengivenhed og sine Pligters nidkjære Opfyldelse at gjøre sig Deres Majestæts utallige Velgjerninger værdig og sætter sin fulde Lyksalighed i Deres Majestæts Naade og Bifald»⁷².

Da Kongen havde modtaget denne Erklæring, ved hvis Affattelse det ikke alene af personlige, men og af politiske Hensyn gjaldt om at give Brevet den mindst mulige Betydning, tilskrev han M. saaledes:

«Jeg beklager meget at De ved Deres Uforsigtighed er kommen i en saa ubehagelig Stilling; ingen kan deeltage meer deri end jeg. Men De bør Selv føle: at De ei kan forblive i Statsraadet og Generaltoldkammeret. Jeg vil derfor overlade til Dem Selv at forlange Deres Afgang fra disse to Poster; Den blideste Maade jeg kan behandle Dem paa vil altid være mig den behageligste».

Kjøbenhavn den 4de Mai 1814.

Frederik.

Til Geheimstatsminister og Præident i Generaltoldkammeret
F. Moltke.

M. efterkom ufortøvet denne Ordre, og endnu samme Dag reskriberede Kongen til Kancelliet, at han paa Ansøgning vilde have M. entlediget fra hans Embede som Medlem af Statsraadet og Præsident i Generaltoldkammeret, og

den 5te indsendte Kancelliet Expeditionen herom til Kongens Underskrift*).

Da Assessor Bech, der først skulde have været arresteret, men ved sin Svigerfader, Konferentsraad Dr. med Callisens Forbøn hos Kongen blev paa fri Fod mod Kautions, underkastedes Forhør i Anledning af hans Brev til Gyldenpalm, paatog han sig større Skyld, end han virkelig havde og udsagde, at han havde handlet paa egen Haand ved at meddele Gyldenpalm de Forklaringer som Brevet indeholdt. Men da M. dog var den, der maatte bære Ansvaret for de af Kammeret truffne Foranstaltninger og alligevel vilde miste sine Embeder, og da Sagen tog en for Bech alvorligere Vending end han fra Begyndelsen havde troet, bad han i et Brev af 6te Mai M. om Tilladelse til at maatte anføre «at han, for han afsendte det, havde viist M. det ulyksalige Brev». For at bortfjerne den Mistanke fra sig, at han uden M.s Tilladelse, vilde nævne ham, sin Velgjører, anmodede Bech ham tillige om selv at anmelde det for Vedkommende eller ved et Par Ord at meddele Bech denne Tilladelse, som han ønskede at erholde endnu samme Dag, da hans Sag den følgende skulde gaae til Kongen. M. svarede ham derpaa saaledes**):

«Med største Beredvillighed meddeler jeg Hr. Assessoren den i Deres Skrivelse forlangte Erklæring, hvilken jeg vist ikke, naar De for havde forlangt den, havde nægtet Dem».

*) Afskeden er dog sandsynligviis først underskrevet den 11te.

***) Konceptet til dette Svar er dateret d. 14de Mai. Det maa antages, at M. har anseet det for passende, at Toldkammeret først i sin Erklæring over Bechs Sag som af egen Drift stillede hans Forhold i det rette Lys, og skjøndt denne Erklæring, efter den her benyttede Afskrift, er dateret d. 5te Mai, er den rimeligviis først affattet, efter at M. havde modtaget Bechs Anmodning.

«Det forholder sig fuldkommen rigtigt, at De har viist mig det Brev til Gyldenpalm, hvori De nærmere oplyste Tendenzen af Kamrets Circulaire af 2den April d. A. og godtgjør, at det ikke var sammes Hensigt at bidrage til at udhungre Norge ved at forhindre al Korn Udførsel; men jeg kunde ikke formode, at De vilde give Gyldenpalm denne Forklaring i Hænderne; jeg formodede at dette Brev skulde tiene Dem til desbedre at kunne udvikle hele Sagens Sammenhæng og sætte samme i det klareste Lys. Det var desuden unødvendigt at give ham det skriftligt; han behøvede blot de ham meddeelte mundtlige Underretninger. Hr. Assessoren har derfor havt Uret deri og misforstaaet mig, naar De har troet, at jeg bifaldt en saadan skriftlig Meddelelse. — Ved at meddele Dem denne min Erklæring, bemyndiger jeg Dem at gjøre af samme den fornødne Brug til Deres Retfærdiggjørelse under denne Sags lovlige Fremme. Jeg bør tillige lade Deres Fremgangsmaade ved denne Leilighed og Deres gode Hensigter ved at ville ene paatage Dem den Ansvarlighed, som jeg for saa vidt deeler med Dem, da det var med mit Vidende og Bifald, at De sat(te) Gyldenpalm i Stand til at bedømme meer bemeldte Circulair, vederfares al mulig Ret»⁷³.

Det over Bech optagne Forhor blev gjennem Kancelliet tilstillet Generaltoldkammeret, som afgav følgende Erklæring i denne Sag:

«Det Kgl. danske Kancelli har begjært Kammerets Tanker over vedlagte i et Forhor af Assessor Bech nedlagte Erklæring i Anledning af et Brev, han har tilskrevet Kammerjunker Gyldenpalm, hvorved han har søgt at forklare Kammerets Cirkulær-Skrivelse af 2den April d. A. paa en saadan Maade, at det skulde tabe Anseelse af at kunne skade».

«Det berørte Cirkulære og sammes Anledning henhøre væsentligen til denne Sags Oplysning».

«Indtil Slutningen af Marts var Sofarten standset af Iis; imidlertid indladedes i alle Havne Kornvarer, Provisioner og andre af Danmarks Udforsels Artikler for ved Sofartens Aabning at benytte den Leilighed, Freden gav til en friere Handel inden- og udenlands».

«Under disse Omstændigheder stode endna de under Krigen emanerede Indforsels- og Udforselsforbud ved Kraft, ifølge hvilke Provisions Varer maatte kun udføres til Norge, men ikke til andre fremmede Steder. Til samme Tid var det Kammeret bekjendt, at Norge var eller kunde ventes inden foie Tid blokeret, og at alle dertil destinerede Korn- og Proviantskibe vilde blive anholdte, opbragte og kondemnerede. Det blev derfor vigtigt, og indkomne Forespørgsler fra Toldstederne gjorde det paatrængende nødvendigt, at træffe snarest muligt en almindelig Forholdsregel, der kunde forebygge den Ulempe, at Skibsexpeditioner med Kornvarer og Levnetsmidler maatte kun gives til Norge, hvorved Skibene bleve udsatte for Molest, paa en Tid da Hans Majestæts allernaadigste Forordning af 2den April d. A., at Udforselen skulde være fri til alle venskabelige og neutrale Steder, var under Emanation; end ydermere maatte Kammeret ansee sig befoiet til at træffe Foranstaltninger for at forebygge danske Skibes ubefoiede og uventede Opbringelse paa en Tid, da intet bekjendt offentligt Manifest fra den svenske Regjering havde gjort Farten paa sammes norske Rige utilladelig eller advaret mod den Fare, Proviantskibe til Norge blive udsatte for, og paa en Tid, da Fredstraktaten af 14de Januar d. A. dens 23de Art. forpligtede Danmark til i Lobet af eet Aar at vedligeholde de gamle Handelsforhold med Norge og altsaa ikke at forbyde Udforselen

af Provisionsvarer til samme, naar det ikke fra den svenske Regjerings Side formelig blev begjært. Havde ikke den sidste Omstændighed været, skulde Kammeret allerunderdanigst have forestillet Hans Majestæt Nødvendigheden af et Forbud mod Udførsel af Provisionsvarer til Norge; nu derimod kunde man blot indtil videre gjøre det, hvortil Foranstaltningerne fra den svenske Regjerings Side gav befoiet Anledning, nemlig ved en Cirkulærordre til Toldstederne at standse Toldexpeditioner med Provisionsvarer til Norge, indtil en offentlig Bekjendtgjørelse fra den svenske Regjerings Side underrettede andre Nationer om, hvad de havde at iagttage med Hensyn til Norge, og hvorvidt Handelen derpaa var fri eller ikke. Da man derhos ikke dengang havde Anledning til at ansee Kommunikationen med Norge afbrudt for andre Handelsartikler end Provisionsvarer, maatte man tillige besvare Toldstederne deres Spørgsmaal om Norge, Pommern og Rygen nu betragtedes som indenlandske eller fremmede, da i sidste Tilfælde alle de for Handelen med Fremmede unyttige Forholdsregler med Ryckattest, Passeersedler m. m. maatte, eftersom de endnu vare utilbagekaldte for Norge, herefter bortfalde. Saaledes fremkom Cirkulærordren for Toldstederne af 2den April d. A. saalydende*:

.....

«At denne forekommende Forholdsregel var nødvendig, godtgjorde strax efter den svenske Regjerings ministerielle Note af 8de f. M., og den deraf foranledigede Skrivelse fra det udenlandske Departement til mig, Præsident Moltke, af 14de næstefter*); imidlertid gjorde den, som bekjendt, megen

*) Maa have været en Meddelelse af den svenske Regjerings Kundgjørelse om Norges Blokering. Den findes først indrykket i Statstidenden af 2den Mai, som bekjendtgjort gennem General-

Opsigt og blev af mange anseet som en Foranstaltning mod Norge og et virkeligt Forbud mod Provisionsvarers Udførsel til Norge».

«Men Foranstaltninger imod Norge, der nu er at betragte som en svensk Provinds, kunde ikke tilsigtes uden Overenskomst med Sverrig; at nærværende Foranstaltning havde saadant Udseende, var kun en uundgaaelig Folge af dens Natur og de Omstændigheder, som fremkaldte den. Ligesaa lidet kunde ved denne midlertidige for Sikkerheden nødvendige Standsning tilsigtes et virkeligt Forbud, der, som forhen anført, kunde gives Anseelse af at stride mod Traktaten med Sverrig; standset Udklarering til et Sted og virkeligt Udførselsforbud til samme ere deri væsentligen forskjellige, at det sidste udfordrer en retlig Undersøgelse ved Skibets Tilbagekomst, om Forbudet er overholdt eller ikke, og i sidste Tilfælde medfører Straf, hvorimod den blot standse Udklarering ikke berettiger til saadan Inquisition».

«Cirkulærordren var derfor ikke, og burde vel ikke være paa den Tid, hverken en Foranstaltning imod Norge eller et Udførselsforbud, men kun en Forholdsregel for at forebygge det Tab, de danske Handlende og Skibseiere bleve udsatte for ved Norges Blokering, naar de derom vare uvidende. Kammeret var end ikke berettiget til at lægge Hindring i Veien for dem, der ved at tage Udklarering til andet fremmed Sted vilde udsætte sig for Fare ved at indløbe til Norge».

«Imidlertid var der Grund til at befrygte, at nogle Toldsteder i blind Iver skulde egenraadigen negte Udklareringer endogsaa til andre fremmede Steder, naar de havde

Land-Økonomi- og Kommercekollegiet. See den S. 70 meddeelte Rundskrivelse af 15de April, der først er udgaaet efter Gyldenpalms Afreise.

Mistanke om, at Expeditionen under dette Paaskud kunde hemmeligen afgaae til Norge, eller endogsaa formene, at Kommunikationen med andre Varer var aldeles spærret. — Da saadant Forhold i lignende Tilfælde har inddraget Toldvæsenet i de ubehageligste Sager, hvor Vedkommende med megen Grund og Ret have lovligen kunnet fordre Skadeserstatning for Tabet ved deres standsede Expedition, var det vigtigt at forebygge dette; men da det var en Selvfølge, syntes en speciel Ordre desangaaende ikke passende, da den robede en almindelig Mistro til Embedsmændenes Konduite. Kammeret overdrog derfor til Kammerassessor Bech at foranledige, at Renteskriveren for det jydskes Kontor privatim, som ellers i lignende Tilfælde, hvor urigtig Fremgang paa drager Betjentene Ansvar, gav desangaaende en venskabelig og oplysende Underretning til de Toldsteder, hvor falsk Konduite kunde have den største Indflydelse; det samme skete til de vigtigste fynske og sjellandske Steder. Dette Brev, dateret 5te April, er det, som er paaberaabt imod Slutningen af Assessor Bechs Brev til Gyldenpalm og er ordlydende saaledes:

.....

«Dette er de Sagen vedkommende Bemærkninger, som Kammeret har troet til dens Oplysning at maatte forudskikke».

«Hvad Assessor Bechs Brev til Kammerjunker Gyldenpalm angaaer, da maa jeg, Præsident Moltke, erklære, at han har foreviist mig en saadan Forklaring om Cirkulæret og forespurgt, om han kunde meddele samme til Gyldenpalm, der som norsk paa sin Nations Vegne ivrede paa det Hefligste mod Cirkulæret, for om muligt for hans Afreise til Norge at bringe ham fra den Tanke, at dette kunde

skade Norge; jeg tillod det og beklager kun, at Misforstand har gjort, at han har givet det skriftligt, uden hvilket Uheld Sagen havde været uden Følger. — Det er af Sagens Gang tillige oplyst, at det er efter Kammerets Autorisation, at Assessor Bech har ladet Renteskriveren privatim og venskabeligen advare vedkommende Embedsmænd mod de Ubehageligheder, der kunde møde af Cirkulærets Misforstand. Baade Assessor Bech og Renteskriveren have saaledes Autoritet for hvad de have gjort, og Kammeret troer alene at kunne tilregne Assessor Bech den Uforsigtighed, som Overilelse for at fremme et godt Oiemed har fremkaldt, at han nemlig har givet det skriftligt til Kammerjunker Gyldenpalm, som burde været en blot venskabelig mundtlig Meddelelse. Naar Assessor Bech derfor i Forhøret fremfører, at han uden Autorisation har skrevet til Gyldenpalm og ladet Renteskriveren skrive til Toldstederne, da er dette at betragte saaledes, at han for Retten har ikke kunnet fremføre som Autorisation, hvad der ikke lovformeligen som saadan var ham given, da min, Præsident Moltkes, Tilladelse var ham given mundtlig og tildeels misforstaaet, og da Kammerets Beslutning, at han skulde bevirke et privat Brev fra Renteskriveren, var en Forhandling udenfor Protokollen og altsaa uden nogen formelig Resolution».

«Dette Svar paa Kancelliets Ærede af D. D. beder man maatte med Sagen blive Hans Majestæt allerunderdanigst forelagt. — Forhøret remitteres herved tilbage»⁷⁴.

M. var saaledes paa en dobbelt Maade indviklet i de Ubehageligheder, som de hos Gyldenpalm forefundne Papirer beredede den danske Regjering, og efter at han var afskediget som Statsminister og Præsident i Toldkammeret, kunde han endnu frygte for, at hans Forhold i sidstnævnte Embede vilde drage yderligere Følger efter sig. Vel trostede

Kaas ham, saa godt som han formaaede, og lovede af alle Kræfter at virke til, at Sagen blev afgjort paa den skaan-
somste Maade, ligesom M. selv maatte være overbevist
om, at det var Kongens eget Ønske; men politiske Hen-
syn turde ikke sættes tilside for personlige Stemninger, og
det var naturligt, at M. med stor Uro saae sin Skjebne
imøde. Efter at Kancelliet havde afgivet sin Betænkning,
og Sagen var foredraget i Statsraadet, modtog han under
14de Mai gjennem det nævnte Kollegium Meddelelse om,
at Kongen den foregaaende Dag i Statsraadet havde resolveret:

«Vi have med yderste Mishag erfaret, hvorledes Vort
Vestindiske - Guineiske Rente- og Generaltoldkammer har
overskredet den Kollegiet betroede Myndigheds Grændser
ved i en under 2den April d. A. udstedt Cirkularordre at
fastsætte, hvad der stred mod de da gjeldende Anordninger,
og som ingen Hjemmel havde i nogen Kollegiet af Os med-
deelt Befaling; Videre, hvorledes det under 5te s. M. har
ladet adskillige Toldsteder meddeele en Forklaring over be-
meldte Cirkulæres Hensigt, der er upassende baade i sin
Form og i sit Indhold, hvilket endog gaaer ud paa at frem-
kalde utilladelige Toldexpeditioner. Endelig hvorledes As-
sessor i fornævnte Kollegio, Herman Bech har, med Sam-
tykke af daværende Præsident for Kollegiet, Geheime-Konfe-
rentsraad Moltke, givet Kammerjunker Gyldenpalm en i
enhver Henseende uforsvarlig Meddelelse om hine General-
toldkammerets Foranstaltninger».

«Da Vi nu ansee Præsidenten for benævnte Kollegium,
som den der fornemmelig bør staae Os til Ansvar for disse
Foretagender, saa ville Vi til Beviis paa Vort Mishag have
ham forbudet at vise sig ved Vort Hof, ligesom han ogsaa
haver at forlade Vor Residentsstad inden 8te Dage efter
denne Vor allerhoieste Resolutions Modtagelse og ufortovet

at begive sig til et Sted i Jylland, som han selv maatte vælge til sit Ophold».

Saaledes endte denne Sag for M., der endvidere som Følge heraf ved Reskript af 24de Mai paa Ansøgning blev entlediget som Medlem af Direktionen for Vaisenhuset og Missionskollegiet, Direktionen for den almindelige Enkekasse, Direktionen for Kanal-, Havne- og Fyrvæsenet, Qvægsygekommissionen og den norske Provideringskommission. -- Ved et Reskript til Sehestedt, M.s Eftermand som Præsident i Generaltoldkammeret, gav Kongen sin Misbilligelse af Kammerets Forhold tilkjende, og Bech blev suspenderet fra sit Embede. «I Resolutionen ham betreffende», skriver Kaas til M. «og i hans Suspension (thi noget maatte man giøre ved ham for at tilfredsstille vore mægtige Fiender) ligger tillige en Art af Retfærdiggjørelse for Dem, forsaavidt Brevet til Gyldenpalm angaaer». Bechs Suspension blev hævet i det næste Aar, og hans Forhold i den Gyldenpalmske Sag blev uden Følger for hans Fremtid. Han erhvervede sig Anseelse som en udmærket dygtig Embedsmand og døde den 12te Juni 1842 som Konferentsraad og 1ste Deputeret i Generaltoldkammeret.

Det var vistnok haardt nok for M. at udtræde af Statsraadet, at miste Præsidiet i Toldkammeret, at forlade Kjøbenhavn med saa kort Frist og at forvises til Jylland; men Hensyn til Sverrig og Udlandet gjorde det aldeles nødvendigt at vise saadan Strenghed. Kongen ønskede kun at behandle M. saa mildt, som Omstændighederne tillode; den kgl. Resol. af 13de Mai blev ikke trykt, M. beholdt sit Embede som Direktor for Oresunds Toldkammer og sin Rang som Geheime-Statsminister*), og Forviisningsdekretet blev

*) Det bemærkes, at M. i 1803 var bleven udnævnt til Geheimekonferentsraad (senere med Rang i 1ste Klasse Nr. 4) og Ordens-

iværksat paa den lempeligste Maade. I et Brev fra de Dage, skriver Kaas: «Kongen Selv sagde mig endnu i Gaar «Jeg vilde ønske, at M. kunde have hørt denne Sags Forhandling i Stats Raadet; det vilde beroelige ham» », og i dette og andre Breve fra Kaas udtales, at M.s Fjernelse ikke var efter Kongens Ønske, men alene fandt Sted, fordi de politiske Forhold tvang ham dertil. Kaas gjentager idelig, at M. maa holde for Oie, at det kun var Konjunkturerne, der have fældet ham. «Ansee det Heele som en Reise, en Hvile, og De vil vende snart tilbage og blive modtagen af Deres Konge og hver brav Mand med aabne Arme og med den Agtelse, som intet tilstødende Uheld kan berøve Dem». Efter den almindelige Mening var M. ogsaa kun falden som et Offer for Politikken, og hans Skjebne mødte udbredt Deeltagelse. Blandt mange Beviser, som han modtog paa denne Stemning, skal her alene nævnes en Adresse fra Norske i Kjøbenhavn, hvori de i alle gode Nordmænds Navn i de stærkeste Udtryk bevidne deres Taknemlighed for hvad M. havde virket i en lang Aarrække i Norge og senere i en høiere Virkekreds i Danmark, og deres Sorg over at erfare, at Kongen havde seet sig i den Nødvendighed at fjerne fra sin Trone en saa fortjent Mand*).

M. tog nu foreløbig ud til Vallo, hvor han havde Familie og Venner, og da han søgte om Tilladelse til at forlænge dette Ophold, svarede Kongen med den ham egne godmodige Heflighed «Lad M. blive paa Vallo saa længe

sekretær, samt benaadet med Dannebrogsmændenes Hæderstegn. Da han den 28de Januar 1811 udnævntes til Elefantridder, tog han det af ham i Modersmaalet saa ofte brugte Ord «virtus» til Valgsprog.

*) Adressen er dateret den 20de Mai og underskrevet af: Pram. P. Vogt. Hielm. J. H. (W?) Vogt. Jac. Krumm. T. Chr.(?) Knudtzon. Sommerschild. Castberg. J. H.(?) Rye.

han vil; jeg vil ikke chikanere ham». Ifølge Resolutionen af 13de Mai ansaae M. sig bunden til at vælge et bestemt Opholdssted i Jylland, hvilket efter Ordene ogsaa synes at være den naturligste Mening; han ønskede imidlertid større Frihed i saa Henseende, og denne blev ham indrømmet som en Selvfølge. «De er altfor ængstelig, min gode Ven», skriver Kaas i denne Anledning, «*relativement* til Deres nuværende Stilling. Den Kongelige Resolution lyder derhen, at De havde at begive Dem til Jylland og vælge hvilket Stæd, De vilde, til Ophold. Hensigten var aldrig at binde Dem til noget vist Stæd, men at stoppe Munden, om muligt, paa Skriigerne ved at bringe Dem ud af deres Syns Kreds. Ikke destomindre har jeg frembragt Deres Anliggende for Kongen, der gav mig omtrent til Svar, hvad jeg har her sagt Dem».

Derimod kunde der ikke for det Første være Tale om at kalde M. tilbage eller at sætte ham i en passende Embedsstilling; thi Sverrig betragtede Frederik den 6tes Forhold til Norge med største Mistænksomhed. De hos Gyldenpalm fundne Papirer ansaaes som haandgribelige Beviser paa, at den danske Konge spillede under Dækket med Prinds Christian, og om man endnu undsaae sig for officielt uden Omsvøb at udtale det af Agtelse for Kongens Person, skaanede man ikke hans Regjering for disse Sigtelser, og Kongen maatte staae til Ansvar for denne i Forhold til Udlandet. Da saaledes hiint Uheld ved Gyldenpalm og andre kort efter indtrufne Begivenheder havde styrket den længe nærede og ofte udtalte Tro, at Kongen ikke meente det alvorligt med den kielske Traktats Udførelse, maatte han søge at undgaae ethvert Skin af, at han hemmelig begunstigede Prinds Christians Optræden. Det blev nødvendigt at antage en strængere Holdning ligeoverfor Norge

og at boie sig for Sverrigs vidtgaaende Fordringer. Vel fastholdt Kongen, at han var uden Magt og Ret til at berove Prinds Christian Arveretten til den danske Trone, da Sverrig, nu støttet af dets Allierede, paany gjentog denne Fordring; men Plakat af 11te Mai forbød Handel og Samqvem med Norge og det under Straf, der kunde naae til offentligt Arbeide. Sverrig vedblev dog, selv i lidet passende Udtryk, at bebreide Frederik den 6te altfor stor Mildhed, og man sagde ham ligefrem, at han ikke besad Mod og Kraft til at straffe. De allierede Magters Kommissærer antog en stolt og fornærmelig Tone og fremkaldte, efter at Prinds Christian var valgt til Norges Konge, og man maatte frygte for at Hertugdømmerne vilde blive besatte, den under 28de Mai kundgjorte kongelige Befaling, der indskærpede Forbudet mod Samqvem med Norge og under visse Omstændigheder endog fastsatte Livsstraf for at overtræde samme. Plakaten af 17de Juni (Reskript af 10de Juni) søgte yderligere at forhindre Udførsel til Norge af Korn- og Fedevarer, i det den fordrede Rykattest fra Bestemmelsesstedet og en Kaution af 30 Procent af Varernes Værdi, hvor Udklareringen toges til fremmed tilladeligt Sted, og endelig gjentoges og skærpedes ved Pl. 20de s. M. de givne Befalinger angaaende Embedsmændene i Norge. Selv efter at Konventionen paa Moss var ratificeret (d. 14de August), og de ovennævnte Forbud og Befalinger som Følge af det derefter indtraadte fredeligere Forhold vare hævede ved Plakaterne af 19de og 29de September, paabød dog de svævende Forhandlinger angaaende Pommern og Rygen og den i Udsigt stillede yderligere Erstatning for Tabet af Norge stor Forsigtighed saavel ligeoverfor Sverrig — der fastholdt, at Danmark havde tabt al Ret til Skadesløsholdelse ved den af Nordmændene reiste Modstand, og fordrede, at Danmark skulde godtgjøre

de betydelige Omkostninger, den havde forvoldt Sverrig — som ligeoverfor de allierede Magter, gennem hvilke Danmark skulde opnaae den haabede Erstatning. Der kunde derfor ikke indtræde nogen Forandring i M.s Stilling, førend Kongen den 6te September afreiste til Kongressen i Wien; men i en Skrivelse af 24de December yttrede Kaas til M., at Kongens lange Fraværelse maatte gjøre ham ondt for hans Skyld, da han var overbeviist om, at Kongen kun afventede sin Tilbagekomst for at give M. fuldkommen Opreisning.

M. maatte saaledes opgive at komme i en passende Embedsvirksomhed, saalænge Kongen var fraværende; men da næsten et Par Maaneder af det nye Aar vare forløbne, og han legemlig og aandelig lidende trængte til Forandring, antog han, der i Jylland levede mere afskaaren fra nærmere Kundskab om de diplomatiske Forhandlingers Gang, at der uden Anstød kunde udvirkes Tilladelse for ham til at vende tilbage til Sjælland og tage Ophold i Helsingør. Han udtalte dette Ønske for Kaas i et Brev af 20de Februar; men hvorlidet Øieblikket egnede sig til at anholde Kongen om nogen Formildelse af Forviisningsdekretet, sees bedst af Kaas's Svar, der er dateret den 4de Marts⁵⁵.

«Jeg er vis paa» — svarer han — «at jeg ikke har nødig at komme med Forsikringer for at overbevise Dem, min gode Ven, om den pinlige Deeltagelse, jeg folte ved Læsningen af det Brev af 20de Februar, som De har tilskrevet mig ved Deres Frues Haand. Jeg sætter mig ganske i Deres Sted og føler levende, hvor meget de legemlige Onder, hvoraf De for Tiden lider, maae forøge de aandelige Bekymringer. Jeg var derfor i stor Forlegenhed med, hvorledes jeg skulde besvare Deres Brev, da jeg ikke kunde sige Dem noget Trostende, og det er først, efter at jeg har raad-

fort mig med to Personer, der ere Dem meget hengivne, Hs. Ex. Schimmelmann og Frøken v. d. Maase, at jeg har kunnet beslutte mig til at meddele Dem uden Omsvøb de Hindringer, som for Øieblikket stille sig imod ethvert Skridt til Fremme for Deres Tilbagekomst. Jeg er fuld overbeviist om Kongens gode Villie; men kunne vi skjule for os, at hans nærværende Stilling er saare vanskelig. Bør han altsaa ikke undgaae selv det mindste Skridt, som kunde styrke det fjendtlige Parti, der er saa forbittret paa ham, og give det nye Vaaben i Hænde for, naar det var muligt, at fælde ham. — Den sidste Kureer, der afsendtes herfra til Vien, medbragte en officiel Note fra Grev Engestrøm som Svar paa de Reklamationer, vort Hof har gjort, og jeg kan ikke beskrive Dem den Ondskab, som dette offentlige Aktstykke aander fra først til sidst, hvilket det svenske Hof har tilstillet alle Europas Hoffer for at sværte vor Konge og Herre og for at vække de andre Suveræners Uvillie mod hans Person. Man tillader sig deri intet Mindre end med en mageless Uforskommenhed at beskyldte ham ikke alene for at have spillet under Dække med Prinds Christian, men man driver Frækheden endog til at erklære, at han har understøttet ham; man paastaaer at være i Besiddelse af tilstrækkelige Beviser, fundne saavel i Brevene fra Kongens Ministre, som i den øvrige Brevvexling, hvilken Gyldenpalm førte med sig. Man tilføier, at det alene er de Hensyn, som man skylder en Suveræn, som have kunnet bringe den svenske Kronprinds til at bevare Taushed om en saadan Adfærd».

«De skjønner let, min Ven, hvad Indtryk denne Note vil gjøre paa Kongens Sindsstemning, og De maa indrømme, at det ikke er et heldigt Øieblik at tale til ham om de Personer, som det svenske Ministerium, om end meget uretfærdig, har anklaget. — Men man maa dog troe, at de

Magter, der have garanteret Traktaten i Kiel, snart ville gjøre Ende paa de Plagerier, som Sverrig finder paa for at forspilde os enhver Skadesløsholdelse, og at vi skulle see vor gode Konge tilsidst seire over sine Modstandere. Rusland begynder allerede at stille sig noget paa vor Side og give efter for Kongens og hans Venners indtrængende Forestillinger, og jeg har den bedste Tro til, at vi snart ville modtage beroligende Efterretninger fra Vien. Da kunne Deres Venner virke til Deres Fordeel, og De bør ikke tvivle om, at de ivrigen ville forene sig for saa hurtig som mulig at ende Deres Lidelser».

«Det vilde være stor Uret af Dem at tvivle et Øieblik paa Kongens gode Villie; lad os antage som givet, at De er bleven offret for en Politik, der i Øieblikket var nødvendig; vilde De da modtage en Naade, som var i stik Modsigelse med Øieblikkets bydende Politik. Nei, ganske vist ikke; jeg vilde gjøre min Ven Moltkes Karakter og Tænkemaade Uret, naar jeg et eneste Minut nærrede den ringeste Mistanke i saa Henseende».

«Det er, min Ven, Alt hvad jeg kan svare paa Deres Brev af 20de Februar. Jeg indrømmer, at dette Svar er lidet skikket til at berolige og trøste Dem; men jeg haaber, at De deri ikke vil miskjende en Dem ret oprigtig hengiven Vens Aabenhjertighed og Tillid».

«Jeg maa dog endnu tilfoie et Par Ord for at raade Dem til at opsigte Deres Huus i Kjøbenhavn og at holde det i Helsingør rede for ved Leilighed at kunne tage Ophold der, uden dog for Øieblikket at flytte Deres Mobler derhen eller foretage Forberedelser, som tyde paa en nærforestaaende Indflytning. De mærker nok, at et saadant Skridt vilde være uheldigt i dette Øieblik, hvor vore Naboer holde vaagent Øie med Alt, og hvor man af det Mindste tager Anledning til Beskyld-

ninger. Det er foranlediget ved en Samtale i Gaar med Deres Ven Fritz Hauch om Deres Sager, at jeg er kommen til at fremføre denne Bemærkning. Jeg sagde ham, at jeg med stor Fornøielse vilde overlade Dem to eller tre Værelser paa Bernstorffi, for at De der kunde have Deres Møbler og andre Effekter staaende; thi det vilde være for kostbart at leie en Leilighed dertil i Kjøbenhavn. Men jeg haaber imidlertid, at De ikke vil faae Brug derfor, og at Alt er ordnet efter Deres Onsker forend Mai Flyttetid* *).

Det er en Selvefølge, at M. efter Modtagelsen af dette Brev ikke kunde ønske, at der under disse Omstændigheder blev rørt ved hans Sag. Herved kunde det ikke komme i Betragtning, at den svensk-norske Regjering til den Tid paa flere Maader lagde for Dagen, at den var villig til at vise sig forsonlig mod Mænd, der havde arbeidet mod Rigerens Forening. Selv om Kongen formaaede at sætte sig ud over, at netop M.s Færd benyttedes af Sverrig som Støtte for dets Paastand, at Danmark havde tabt al Ret til Skadesløsholdelse for Norge, vilde Sverrig, naar M.s Stilling var bleven formildet, have været istand at udpege det som et Indicium for, at Kongen havde sympatiseret med ham og kun under en øieblikkelig Tvang viist en Strængighed, som han skyndte sig med at gjøre god igjen. Men hvad der saaledes ikke burde skee, søgte dog, netop samtidig med at disse Breve veksledes mellem M. og Kaas, M.s Venner i Norge uden hans Vidende og Villie at sætte igjennem. Under 23de Februar skrev Regjeringsraad P. Wall-

* *) Frøken v. d. Maase var M.s Søsterdatter og Kammerfrøken hos Dronning Marie. — Geheimeraad Fritz Hauch, Stiftamtmand over Sjælland og senere Generalpostdirektør, var en Svoger til M.

strøm, Chef for Essens Civilexpedition, til den svenske Minister Wetterstedt, at Essen ikke vilde være utilboielig til at arbejde for M.s Rehabilitation, naar der var nogen Udsigt til, at Forsøget skulde lykkes. Han anførte, at M. levede, indskrænket til en høist ubetydelig Formue, i knappe Kaar paa en lille Eiendom i Jylland, hvor han begræd Tabet af sin Konges Naade og af Omgangen med sine Venner saavel i Danmark, som i Norge; at han i Norge under en lang Virksomhed i de høieste Stillinger havde ved sin Retskaffenhed og sine personlige Egenskaber vundet almindelig Kjærlighed og Høiagtelse; og at Intet vilde være mere efter det norske Folks Ønske end om denne Minister ved en officiel Forestilling fra Regjeringens Side blev rehabiliteret⁷⁶. Den svenske Regjering har dog rimeligviis skjønned, at det nærværende Øieblik ikke egnede sig til at foretage Noget i dette Anliggende, og først senere gjorde den sig til M.s ukaldede Talsmand. Et Medlem af den med M. besvogrede Løvenskjoldske Familie, han første Hustrues Fætter, den siden som Norges Statholder bekendte Severin Løvenskjold, opholdt sig i sin Regjerings Ærinde i Kjøbenhavn og troede at give M. et kjærkomment Beviis paa Venskab ved at bruge sin Indflydelse i hans Interesse. I det Brev af 30te Mai, hvori Løvenskjold meente at glæde M. med denne Tidende, læste denne med liden Tilfredsstillelse «..... jeg har grebet med Begjærlighed en uventet Leilighed, som lod mig skimte et Haab om, at kunne være D. Ex. nyttig. Efter hvad der var skeet, smigrede jeg mig med, at en Erklæring fra den svensk - norske Regjering til Gunst for D. Ex., vilde være Dem nyttig. Jeg udbad mig af Kronprindsen Tilladelse til at give en saadan Erklæring her, og det er med hans Tilladelse, at jeg har taget mig den Frihed paa hans Vegne at forsikkre den regjerende Dronning:

at Deres Excellences Restitution vilde glæde Kongen, min Herre, og at Kronprindsen, som ikke vil bevare Mindet om forbigangne Ubehageligheder og Misforstaaelser, vilde ansee det for en personlig Forbindtlighed mod sig. Jeg gjorde denne Kronprindsens Erklæring gjeldende som et Opmærksomheds Beviis fra hans Side for Hendes Majestæt. Det syntes, at være hende behageligt, og Dronningen lovede mig at underrette Kongen, hendes Gemal, herom, i det hun allernaadigst forsikkrede mig om sin Deeltagelse for Dem og Deres elskværdige Gemalinde paa en Maade, som viste, at hendes Følelser stemmede med hendes Ord. Jeg beder D. Ex. tilgive, at jeg har foretaget dette Skridt, uden at De vidste det; men jeg maatte drage Fordeel af det gunstige Oieblik, efter at jeg havde raadfort mig med en herverende fælleds Ven; i hvert Tilfælde bønfalder jeg D. Ex. om ikke at miskjende min gode Hensigt. Jeg har ønsket at yde en lille Taknemlighedstribut af den naadige Godhed, hvormed D. Ex. har overvældet mig fra min Barndom, og som jeg altid vil bevare i lige kjærlig og erkjendtlig Erindring, og skulde jeg være lykkelig nok til at gjengive D. Ex. til Deres Fædreland og Venner, skal jeg ansee det som den kjæreste Frugt af min piinlige Stilling her, som iøvrigt kun skjenker mig Torne, og hvis Vanskeligheder og Ubehageligheder overgaae mine faa Talenter og mine Kræfter"

I sin Svarskrivelse takker M. for Løvenskjolds gode Mening, men lader ham mærke, at han ikke har handlet efter M.s Onske. Svaret afgik dog ikke lige til Løvenskjold, men blev tilligemed dennes originale Brev tilstillet Kaas, for at han, uden at det kom til Løvenskjolds Kundskab, kunde gjøre saadan Brug af disse Papirer, som han maatte finde passende. M. frygtede for at dette Skridt af den svensk-norske Regjering kunde i Danmark udlægges som en Intrige fra hans

Side, og skjøndt han ikke antog, at Kongen kunde tiltroe ham en saa lav Handlemaade, bad han Kaas om at gjøre Sit til at fjerne saadan Mistanke. «Severin Lovenskjold, som saalænge har været min Ven og Slægtning» — skriver han — «har visseligen havt den bedste Hensigt ved at handle saaledes, ved at blande sig i mine Sager, som vare betroede i meget bedre Hænder; men han har viist mig en daarlig Tjeneste Jeg tilfoier intet Videre; stærk ved mine Grundsætninger, vis paa, at jeg Intet har at bebreide mig i min hele Adferd, og næsten ligesaa trættet som mine Venner af denne kjedsommelige Sag, stoler jeg paa Deres Venskab og afventer med Tryghed Resultatet af Deres venskabelige Tjenester»⁷⁷.

Da M. afsendte dette Brev til Kaas, var Frederik den 6te vendt tilbage til sit Rige, og M. maatte nu, efter hvad Kaas og andre Venner havde forsikkert ham, med Vished imodesee en Forandring til det Bedre. Under 5te Juli reskriberede ogsaa Kongen til Kancelliet:

«Ligesom Vi, paa Grund af Omstændighederne, fandt nødvendigt i afvigte Aar at tillægge forhenværende Geheime-Statsminister Moltke Befaling indtil videre at opholde sig i Norrejylland, saa ville Vi nu i Naade have denne Befaling ophævet og tilbagekaldt».

og det stod saaledes M. frit for at begive sig til Helsingør og som Tolddirektør tage sin Embedsbolig i Brug. «Jeg kan ved Maalet af min Lobebane» — havde M. yttret i et Brev til Prinds Christian af 20de Marts 1815 — «ikke have noget ivrigere Ønske end det, at maatte, inden jeg ender den, erholdé af min Konge et saadant Beviis paa hans Naade, hvormed jeg kunde gotgiøre for mine Medborgere, at, skjøndt

jeg for den Uforsigtighed, som maaskee har viist sig ved Siden af mine beste Hensigter, maatte blive et Offer for Politiken, han dog aldri tvilede om sammes Reenhed og om den Troskab, jeg skyldte min Regent og Velgiører.... Naar Kongen derfor ved endelig at afgjøre min Sag, sætter mig i saadan Stilling, den være hvilken den være vil, som kan overbevise om hans tilbagevendte Naade og Agtelse og fordeclagtige Omdømme om mig og mine Handlinger, saa ere alle mine Ønsker paa den mest tilfredsstillende Maade opfyldte». En saadan Opreisning, der lagde klart for Dagen, at han besad sin Konges fulde Naade, kunde M. neppe finde alene i Ophævelsen af Forviisningen i Forbindelse med hiint Embede i Helsingør, som man havde ladet ham beholde, medens han maatte fratræde sine andre Poster. Han søgte derfor om at blive Stiftamtmand over Aalborg Stift og Amtmand over Aalborg Amt, naar Geheimeraad Pentz, der beklædte disse Embeder, erholdt sin Ansøgning om Entledigelse bevilget, i det M. tillige anholdt om at maatte beholde Embedet som Direktør for Øresunds Toldkammer for at kunne maaskee i en høiere Alder tye til samme og i det ende sine Dage.

Da Pentz derefter blev entlediget fra sine Embeder fra 1ste Januar 1816 at regne, beskikkedes M. under 2den September 1815 til hans Eftermand*) og kom saaledes i lignende Stilling, som den han for et Par Aartier tilbage havde beklædt i Norge. I sit nye Embede udfoldede han

*) Med den regl. Gage af 2000 Rdl. S. V. og 1000 Rdl. S. V. til Kontorhold, og tillagdes ham endvidere 2000 Rdl. S. V. som personligt Tillæg, samt tillige de ham som Direktør for Øresunds Toldkammer forundte 1000 Rdl., saavel som de 1000 Rdl. han havde nydt som flv. Standskommissær ved Banken, saa at han i Alt, foruden 1000 Rdl. til Kontorhold, erholdt en Indtægt af 6000 Rdl. S. V.

de samme Egenskaber, der havde udmærket ham tidligere og indlagde sig Fortjenester ved en virksom og kraftig Bestyrelse. Han havde bevaret sin aandelige Livlighed og den Stræben efter at fremme almeennyttige og videnskabelige Formaal, som i Norge havde ført til Stiftelsen af det topographiske Selskab, og hvorom han i Aalborg efterlod et Minde i Stiftsbibliotheket. Planen til Stiftelsen af Bibliotheket blev i Forening fattet af M. og Rektor Emanuel Tauber, og skjøndt den af M. skrevne Indbydelse, der udgik 1818 paa Frederik den 6tes Fødselsdag den 28de Januar, foruden af disse to Mænd tillige er undertegnet af Biskop Jansen og Borgemester Hornsyld, vare dog M. og Tauber de egentlige Bærere af Sagen baade i dens Begyndelse og senere under dens Fremgang. De udsendte en Mængde særlige Skrivelser til Mænd, der vare stillede saaledes, at de maatte ansees for at kunne gavne Foretagendet, og deres Bestræbelser kronedes med fuldstændigt Held, i det der indkom betydelige Gaver baade i Boger og Penge. Ved det af M. udvirkede Reskript af 4de August 1819 forpligtedes desuden enhver efter den Tid i Aalborg Stift og Amt beskikket Sognepræst at svare en i Forhold til Kaldets Størrelse fastsat aarlig Afgift til Bibliotheket, hvorimod det ikke lykkedes at sikre det en lignende Afgift fra andre civile Embedsmænd (Kgl. Resol. 22de Decbr. s. A.). Ved M.s Afgang som Stiftamtmand kan dets Størrelse anslaaes til 13,000 Bind, og om end Deeltagelsen for samme af flere Grunde, deriblandt at hans personlige Indflydelse savnedes i Stiftet, senere viste sig mindre levende, bestod det dog i 1861 af omt. 24,000 Bind. — Efter M.s Fortjenester af denne Bogsamlings Stiftelse og Fremvæxt har hans Portræt med Rette fundet en Plads i samme⁷⁸. Ved dette skulle vi kun gjenkalde den Skildring, som Oehlenschläger giver os af M.s

Ydre i hans ældre Alder: «M. var en smuk Mand, let og rank, meget hurtig i sine Bevægelser og uagtet hans sneehvide Haar, brændte hans brune Oine med Ynglingsilden»^{79*)} medens vi her samle nogle Træk til hans Personlighed.

M. var en Søn af Oplysningens Tidsalder, og man gjenfinder hos ham den samme Aandsretning, som giver mange fremragende Mænd, der ere fødte i Midten af det 18de Aarhundrede, en fælleds Lighed. «En vis høi Tillid til det Velgjørende i Oplysningens Udbredelse, en Glæde ved at omgaaes med Videnskabernes og Kunsternes Dyrkere og i deres Omgang dobbelt at nyde deres Værker, et varmt Onske at hæve de lavere Klasser op til en mere menneskeværdig Tilstand», er fremhævet som det, der synes at have udmærket disse Mænd. Til denne Gruppe kan M. henfores ligesom hans Ven Statsminister E. H. Schimmelmann, paa hvem disse Ord nærmest skulde anvendes, da de udtaltes af H. C. Orsted⁸⁰, om end M.s offentlige Virksomhed havde et andet Omraade, og hans Stilling som Privatmand var vidtforskjellig fra Schimmelmanns. De to første Sætninger ere som sagte med M. for Oie, og den sidste har ogsaa sin Gyldighed for denne, skjøndt det kun forundtes ham i et kort Tidsrum paa Administrationens høieste Trin at virke i videre Omfang for hiint Formaal, navnlig ved Skolens Reform og Fattigvæsenets Ordning. M. skildres nærmere som en «i høi Grad fin, dannet og aandelig opvakt Personlighed,

*) Portrættet findes gjengivet i Illustreret Tidende for 1868 Nr. 435. M.s Brystbillede er tegnet og stukket i Kobber af Flindt in 12^{mø}. Desuden haves en Deel Portrætter af ham, malede af en ung Kunstner, der tidlig maatte forlade sin Bane (Zweidorff), som ikke mangle Lighed, men et vist lidende Udtryk er fremtrædende i nogle af dem. Med Hensyn til de sneehvide Haar, maa dog bemærkes, at M., i det Mindste i hans sidste Aar, brugte Pudder og bar Haarpidsk.

der, i hvilket Selskab han end befandt sig, blev betragtet som dets Sjæl og Midtpunkt, begavet med stor Vittighed og Klogt og i Besiddelse af en usædvanlig Bevægelighed i Sjælen og stærk Begeistring for alt, hvad han betragtede som Skjönt og Udmærket⁸¹. Disse sidste Egenskaber bidroge vistnok mest til at give M. hans eiendommelige Særpræg. Derfor hilste Ewald ham som Jordens Elsker, og skjøndt Digteren gav dette Navn til Ynglingen, blev han dog aldrig for gammel til at bære det: thi «M. var et af disse Mennesker», siger Oehlenschläger, «der vedblive at være Ynglinge i Oldingsaarene» *).

Det var M.s Livskald at arbejde som Embedsmand i Statens Tjeneste, men hans Virkelyst var, som alt bemærket, ikke indsnævret ved Embedsgrændser og gjorde sig ogsaa gjeldende i hans Forhold til Videnskab og Kunst. Han læste meget, fulgte stadig Literaturen⁸² og havde tilegnet sig mange Kundskaber, navnlig i Historien og Statsvidenskaberne; men uden at være produktiv, var han dog ikke blot modtagende, i det han stræbte efter Evne at gøre Sit for Videnskabernes og de skjønne Kunsters Fremme. Vi have i det Foregaaende kunnet fremhæve nogle Exempler paa hans Bestræbelser i den Retning, der bare gode Frugter, og han udfoldede i flere af de literære Selskaber, hvoraf han var Medlem, en virksom Deeltagelse for sammes Formaal. Ligeledes fremtræder hans Kjærlighed til Videnskab og Kunst i hans personlige Forhold til deres Dyrkere, hvis Selskab han elskede, og der i ham fandt en anseet Velynder. «D. Ex. er den af Nutids Store», skrev Dr. G. L. Baden i 1809, «som jeg ved fortrinlig interesserer Sig for

*) «Oprigtighed, Patriotisme, lidt Enthousiasme ere Hovedtræk tør jeg sige, i min Character» skrev M. i 1788 til Marskal Bülov. (Af Ghrd J. v. Bülow's Papirer S. 20).

alt hvad angaaer Fædrelandets Historie», og han erkjendte, at M. ved sine Opmuntringer fornemlig havde vedligeholdt hans Lyst og Flid i dette Studium⁸³. Og Hauch fortæller, at uagtet M. let fandt sig til Rette, hvor han kom hen, var det dog især hans Fornoielse at omgaaes med Kunstnere og udmærkede Digtere, «af hvilke sidste han tidt blev betragtet som en Slags Mæcenat, af hvem de ventede, at han skulde udstrække sin beskyttende Haand over dem». M. var en stor Beundrer af Baggesen, som han ogsaa «i Lune, Vid og sprudlende Begeistring, samt i Forkjærlighed til den elegante Formpoesi i høi Grad lignede» og modtog ofte Besøg af denne, der forelæste ham sine Digte. Om M. end i den literære Feide mod Baggesen stod nærmest paa dennes Side eller i al Fald var misfornøiet med den Maade, hvorpaa han blev bekæmpet, ydede han dog Oehlenschläger sin Hyldest, og Digteren fandt hos «denne Yngling, der nærmede sig Oldingsalderen, samme Ild for de skønne Videnskaber, som da Ewald i hans virkelige Ungdom havde været hans Lærer». Konferentsraad Hauch, en Brodersøn af M.s anden Hustru, Sophie Hauch, havde i sin Ungdom Leilighed til at omgaaes med M. og har i sine Minder fra sin Barndom og Ungdom givet et glimrende Billede af M., hvis enkelte Træk ville gjenfindes her. Hauch bemærker sammesteds med Hensyn til sit personlige Forhold til M., at han meget mod sin Villie kom til at paadrage sig dennes Misfornøielse, da han i sine senere Ungdomsaar deeltog i Feiden mod Baggesen⁸⁴. Blandt de mange saavel danske som norske Digtere og Forfattere af større og mindre Betydning, som M. er kommen i Berøring med, fortjener P. H. Haste, engang en yndet og bekjendt Sanger, at nævnes, fordi han nærrede en trofast Hengivenhed til M. Haste skyldte M. sin Ansættelse eller i det Mindste Forfremmelse i

Toldfaget og fandt i M. en Velynder, der lige siden den 2den April 1798, da Haste første Gang fremstillede sig for ham, «uafbrudt, men stedse forøget» viste ham «næsten broderlig Deeltagelse»⁶⁵. I sin Begeistring for Kunsten synes dog M. stundom for velvillig at have lyttet til Musens svagere Forsøg, og Biskop Pavels fortæller, at han i 1794 — altsaa under Leilighedsversenes og Dilettantpoesiens Mellemrige — ved Bordet hos M. i Christiania maatte høre denne deklamere to af sine, af Forfatteren selv som mislykkede Produkter stemplede Digte og doie hans Lovtaler for dem⁶⁶. -- Men hvor høit M. elskede at færdes aandelig og i perso: lig Omgang med Videnskabsmænd og Digtere, der horte til hans egen Tid, var han tidlig ført ind i de græske og romerske Autorers og Digteres Kreds og havde der Venner, som vare ham de kjæreste og hvis Selskab han nødigst vilde undvære. De oplivede og styrkede ham i gode og onde Tider, i hans Mandoms Aar og i hans Alderdoms sidste Dage, og hos dem fandt han ikke alene Nydelse og Underholdning, men Lægedom for Sjælen⁶⁷. -- De Bidrag, som M. selv har ydet Literaturen ere meget sparsomme og ubetydelige. Samme Dag, som hiin Indbydelse til Oprettelsen af Stiftsbibliotheket udgik, holdt han en i Rahbeks Minerva⁶⁸ optagen Festtale, hvori Themaet paa gammeldags Viis fremsættes saaledes: «Sig mig — guddommelige Sandhed! — hvorpaa skal vor Hengivenhed for sjette Frederik grunde sig, og hvilke ere de Dyder, der kunne opflamme den. Nævn mig Noget af alt det, som han, fra hiin Tidspunkt af, da hans kraftfulde Indflydelse bestemte Statens Skjebne — indtil denne Dag har fremvirket til dens Held». Taleren fremhæver først og fremmest de store Reformers i Landbolovgivning og gennemgaaer derefter de vigtigste andre Love og Foranstaltninger i det betegnede Tidsafsnit. Tonen er i det Hele stemt

hoit, og hvor Fyrstens personlige Egenskaber berøres, stiger den endnu mere, ligesom mange rhetoriske Vendinger og Epitheta ere gammeldags og aflagte (Kongen er den «tilbedte Frederik», Dronningen «Daniens Skytsengel, Dydens Hæder»); men den maa vist regnes til Datidens smukkere Festtaler og har fremfor andre det Fortrin, at den ikke savner Indhold. — I Aaret 1864 udgav L. Daa «Af Geheime-raad Johan v. Bülow's Papirer», hvilken Bog blandt andet indeholder 56 Breve fra M. til Bülow, skrevne i Aarene 1787-93, altsaa medens M. var Embedsmand i Norge. Disse Breve indeholde oplysende Bidrag til Forholdene i Norge og Moltkes Embedsforelse i dette Tidsrum, men efter deres Form og Stil kunne de ikke gjøre Fordring paa at forøge M.s literære Anseelse som Forfatter*).

Vil man søge de svagere Sider i M.s offentlige Virksomhed, synes netop nogle af hans glimrende Eiendommeligheder at lede paa Sporet. Det kunde vel saaledes hænde sig, at den anspændte Kraft, hvormed han kastede sig over en ny Gjenstand, der optog hans Interesse, arbeidede for stærkt i Begyndelsen til at den kunde holdes paa samme Høide til Slutningen, at hans levende og tillidsfulde Aand forte ham til at forsøge Reformen uden at overskue alle Vanskeligheder, der stillede sig i Veien for deres Gjennemførelse, og at det entusiastiske Sving, som hans Stræben saa let antog, bragte ham til at forglemme den fornødne Forsigtighed. Disse Mangler pege ogsaa hen til den Slags Letsind, som man i private Forhold ikke har kunnet frifinde ham for, og som ikke overrasker hos en Karakter, der greb

*) Foruden Festtalen, nævnes i Erslevs Forfatterlexion kun Opfordringsdigtet til Ewald, de 2 trykte Breve til samme (see Anm. 6), Tabel over Bradsberg Amt og den franske Piece om det svenske Tronfølgervalg.

Øieblikkets Indtryk med en Ild, der kunde blænde for betænksomme Fremtidshensyn⁸⁹.

«Ved at omgaaes med ham» — siger Hauch — «kom man uvilkaarlig til at tænke paa en fransk Adelsmand af det bedre Slags fra Fordumstid. Hans Kløgt, hans opblussende Begeistring, hans aandelige Fyrighed og Bevægelighed, hans lette Conversation, der bestandig glimrede med electriske Funker, syntes ligefrem at berettige til en saadan Sammenligning. Han var ogsaa meget omtfølende med Hensyn til den udvortes Ære; denne hans maaskee noget overdrevne Æresfølelse havde i hans Ungdom havt en Duel til Følge, hvori han tabte Brugen af to af sine Fingre». Medens han ved saadanne Egenskaber gjorde sig gjeldende i det selskabelige Liv, vandt han ved sit kjærlige Hjerte, sin imodekommende Velvillie og Tjenstagtighed mange Venner paa sin lange Embedsbane⁹⁰, og som han havde været anerkjendt og elsket i Norge, saaledes var han det i sine senere Embedsstillinger i Kjøbenhavn og Aalborg. Vel var det almindeligt i de Tider, at høie Embedsmænd i Provindserne bleve Gjenstand for en Ærbødighed og Hyldest, som nu er ukjendt eller i al Fald fremtræder i fordringsløser Form end de, der dengang brugtes; men den Anseelse og Kjærlighed, som M. nød i Aalborg, var noget Mere end disse Tributtil den fornemme Mand, og G. L. Baden kunde derfor sige, at M. tilbragte «som Byens (Aalborgs) første Mand sit skjøne og daadfulde Livs Aften i en Kreds, hvor han agtes og elskes saa meget, som man neppe skal finde Mage til mellem Embedsmænd i hans Stilling»⁹¹.

Da M. nærmede sig sit 70de Aar og led af et smerteligt Onde, troede han at mærke, at han ikke længer formaede at virke «med den Kraft, Energi og spændte Opmærksomhed, med hvilken Stiftamtmanden bør bestyre

Forretningernes Gang» og «Retskaffenhed og den Troskab, han skyldte Kongen, bod ham ikke ansee Embedet som en Pension». Hertil kom, at han af stedlige Aarsager og af økonomiske Hensyn, da hans Embedsstilling efter hans Anskuelse ikke tillod ham at indskrænke sine Udgifter, maatte ønske at trække sig tilbage, og han indgav derfor i Foraaret 1823 Ansøgning om Entledigelse. Han skrev ogsaa til Kaas for at anbefale Sagen til ham; men da denne netop stod ifærd med at tiltræde en Badereise, havde han ikke Leilighed til at tale med Kongen. «Alt hvad jeg» — hedder det i Kaas's Svar — «af et oprigtigt, Dem reedelig hengivent Hierte kan ønske, er: at De maae see Deres Ønske opfyldt paa en tilfredsstillende Maade, og at De aldrig maae fortryde det giorte Skridt; thi, min Ven, otium er en slem Plageaand for den Mand, der tilbragte sit heele Liv i Virksomhed. Den Tanke vil stedse afskrække mig, hvad der end moder mig i Verden, fra at søge den». Denne Ansøgning førte dog ikke til noget Resultat, nærmest vel fordi de pekuniære Spørgsmaal stodte paa Vanskeligheder; men da Frederik den 6te det følgende Aar i Juni Maaned besøgte Aalborg, fik M. ikke Aarsag til at beklage denne Udsættelse. Det maatte være M. i enhver Henseende kjært endnu engang at møde hans elskede Konge under Forhold, der gave ham rigelig Leilighed til at være sammen med denne, og den Tilfredshed med M.s Virksomhed, som Kongen udtalte, og den Naade, han viste ham, oplivede M. i hans nedstemte Sjælstilstand. Da Kongen havde forladt Aalborg, indgav M. med hans Tilladelse en fornyet Afskedsansøgning, der havde hans Entledigelse paa de af ham ønskede Vilkaar til Følge⁹².

M. valgte nu Kjøbenhavn til Opholdssted, indtil han i 1830, efter at han havde mistet sin anden Hustru, flyttede

ud til Vallo, hvor han beboede den saakaldte Kavalleergaard. Skjøndt i høi Grad lidende, fulgte han med Interesse de offentlige Anliggender og bevarede sin Kjærlighed til Videnskab og Kunst, og endnu i hans sidste Leveaar luede hans Aandskraft op med lyse Glimt fra hans Ungdoms og Mandoms Dage⁹³. Her i Kavalleergaarden modtog M. oftere Besøg af Prinds Christian, der ikke alene vilde vise M. en Opmærksomhed, men ogsaa ønskede at høre hans Mening om vigtige Statssager. Derom haves Vidnesbyrd i Prindsens Breve til M., af hvilke i det Hele fremgaaer, hvor trofast Prindsen var i sit Venskab til M., og hvor gjerne han greb Leiligheden til at glæde ham med Beviser derpaa. «Ej vilde det det være mueligt» — skriver saaledes Prindsen i 1832 — «at lang Fraværelse eller afbrudt Brevvexling skulde kunne udsætte Dem hos mig for Glemsel eller svække de Erindringer, der binde mig til Dem. De ere jo grundede i den sandeste Højagtelse og byggede paa Erkiendtlighed og kunne saaledes hverken glemmes eller svækkes». Endnu i Midsommeren 1835 fandt Professor T. Baden, at Alderen ikke havde mindsket M.s Aandskræfter, og at han talte meget og godt. Han havde nylig læst Ciceros Breve og yttrede sin levende Beundring over hans Cato den Ældre, men tilføiede, at Læsningen af denne Bog ikke skjenkede ham synderlig Trøst i hans høie Alder; thi han turde ikke ligne sig ved de store Mænd, som der fremstilles som Exempler paa en til Livets Ende virksom Alderdom. «Min Uvirksomhed piner mig.» — sagde han — «Den Vise bør døe beskjef-tiget»⁹⁴. Sommeren efter vare disse Klager forstummede: Frederik M. døde den 4de Juli 1836 i sit 83de Aar og jordedes paa Vallo-Kirkegaard.

Anmærkninger og Henvisninger.

¹. Den Moltkiske Familie i Hofm. Adelsm. III. 341. Tab V og Langhorns »De danske Moltker«. — Om Gen. Adam Ludvig M. see sidstn. Bog, Skandinavisk Folkekalender for 1844 S. 248-251, Rahbeks og Nyerups Forfatterlexikon under hans Navn, Aalborg Stifts jydsk Efterretninger 1810 Nr. 9, 11 og 13, Bangs Fortegnelse over den Bülowiske Manuskriptsamling S. 47 og Koll. Tid. 1802 S. 543. Der findes Monumenter for ham ved Aalborg og Randers. — ². Erslews Forfatterlexikon Hovedv. og Suppl. under Frederik Moltke, Molbechs Ewalds Levnet S. 181 jvf. 53. — ³. Welhavens Ewald og de norske Digtere S. 52 og 56. — ⁴. M. Hammerich »Om Ewalds Syngespil Fiskerne« i Nordisk Universitets Tidsskrift V. 36-37. I Ewalds lovformelige Testament findes ikke Moltkes Navn. Molbech anf. St. S. 246 ff. — ⁵. Dansk Museum 1782 1ste Halvaar Efterretninger om Joh. Ewalds Levnet af F. Münter S. 696. — ⁶. Ewalds samtl. Skrifter VIII 179-80. 195. Molbechs Ewalds Levnet S. 169*). Af Breve fra Ewald til M. kjendes kun det oftere trykte af 1ste Septb 1778; et Brudstykke af et ufuldendt Brev er i Ewalds samtl. Skrifter givet Overskrift »Til Kammerjunker Fr. Moltke«, da det er meget sandsynligt, at det er skrevet til ham, VIII. 198 jfr. 256. Af de 9 Breve og Billetter fra M. til Ewald, som Overlærer Olsen fandt, ere de to, hvortil der sigtes i Texten, trykte i hans Ewalds Liv og Forholde S. 81-84 og refererede i Petersens Literaturlist. V. 2. S. 399-400. De øvrige 7 meddeles nedenfor, hvorved bemærkes, at man her, ligesom ellers naar Noget anføres ordret efter vedk. Forfatters eget Haandskrift, har søgt at gjengive den originale Retskrivning.

I.

En Billet indeholder det i Adresse-Avisen for 1777 Nr. 140 trykte Opfordringsdigt til at besyngne Enkedronningens Fødselsdag med følgende Efterskrift: »Jeg seer meget vel, nogle Ord ere her meget tit igientagne, og disse indtegnede Vers maaskee ej stærke nok; men jeg skal see at forandre det. Det øvrige, kiære Ven! siig mig Deres Mening om det alt«.

[Det var rimeligviis Ewald, der havde anmodet M. om at skrive Opfordringen, og han benyttede den til at indlede sin Ode paa en ny og smuk Maade. I Adr. Avisen p. a. St. findes ved Siden af Trykfeil nogle Forandringer i Digtet, der maaskee skyldes Ewald. Ewalds samtl. Skrifter I. 224-25. Alm. dansk Lit. Journal 1780 S. 403-6].

2.

Tag ey ilde op, jeg beder dem kiere Ven! at jeg saa længe har beholdt dette Brev, hvis Indhold maa smigre dem saa meget; jeg ønsker dem oprigtig, at de maa faae mange saa fortiente Prøver paa Agtelse, som de er, hvilke de nyelig har faact. Mig synes paa to Personer nær, saa har man spilt deres Balder igaar bedre end første Gang.

Er det dem kiere Ewald om at giøre, saa sender jeg dem Signetet af G. tilbage; man har reven mig det bort. Lev vel — jeg laa i Sengen inu, da de sendte mig Billetet.

Moltke.

Hvo gaar det med det beviste; jeg troer ey det er nodig at svare paa G. Brev. Imorgen seer vi os.

[Ved G. menes uden Tvivl Guldberg. Balder blev 2den Gang opført af det dram. Selskab den 14. Februar 1778; paa det kgl. Theater blev det 2den Gang opført med Musik den 1ste Febr. 1779].

3.

Pr. Mem.

Lad os fornye vor Contract — Tiden er vel alt expirert, og den bør fornyes, nemlig: at ingen af os bør slutte noget ufordeclagtig om vor Taushed, uden at begge ere dovne, at begge ligefuld maa være forvissed om fælleds Venskab og Beredvillighed, og begge aldri tvile paa, den eene maa skrive eller ikke, at den anden er hans Ven.

Den kunde som en Vexel Obligation have 3 Maaneders Kraft, og vi vare begge roelige.

«Jeg lever — ja jeg lever», men det er ogsaa alt, fordi jeg bestiller saare lidt, og der ere jo Philosopher, som pretenderer, at Livet uden activitet ikke kan reignes for meget.

De lever derimod i den rette Mening i Fred. Man har sagt mig, at de var meget flittig. Lev kiøn(?) længe, min Ven! Faar vi noget paa Geburtsdagene af deres Muse; til Prinzens er det vel nødvendig og til Dronningens meget artig, i Fald de vil ofre til. — Jeg ønskede meget at see noget af deres Synge Stykke, men jeg begriber let at profane udelukkes.

Jeg har meget at skrive i Dag, saa at jeg ikke kan skrive vidtløftig. Deres Papire, som de omtaler, ere i Kbhvn. og maa jeg bede om lit Taalmodighed.

«Deres sande Ven — og Tiener»

Moltke.

[Brevet er skrevet i Slutningen af August 1778, da det omtales i Ewalds faa Dage yngre Brev til Kammerherre Warnstedt af 23de August, og Ewalds Brev til Moltke af 1ste Septbr. er Svar herpaa].

4.

Kh. Warnsted, som vist ynder dem meget, har sagt mig i Anledning af de omtalte 100 Rd., at de saasnt som mueligt skrev ham en Pr. Memoria til, adressert til ham, i hvilken de forespørger dem blot, om de ey kunde gjøre dem Haab at faa de andre 100 Rd. for Balder, da de ansaae den Gevinst, som de havde havt af dens 1ste Forestilling, som en particulier Naade af H. M. K., og Stykket da var uden Musik og følgelig ey med alt Tilbehør bleven opført. Dog jeg beder dem om at tale saa lit som mueligt i dette Pr. i den Tone, som om de havde en upaatvivlelig Ret og Fordring. Jeg beder dem instændig ey forsømme det, og at lade det blive inn i Dag ferdig.

adieu min kiere Ewald.

[Balder blev opført uden Musik paa det kgl. Theater d. 9. Marts 1778 og 1ste Gang med Musik den 30te Januar 1779].

5.

Jeg var hos K. Carstens -- han er deres gode Ven og Velynder, jeg har ey kundet merke det mindste af den Striid, som de meente, der skulde være imellem dem begge. Han troer, at de skulde sende, saasnt det Stykke en question kom fra Pressen, det hen til Guldb. med et Brev tillige, som gav tilkiende, at det var bleven optagen med Bifald i de Skion. Viden. Selskab; og han troer med mig, at de kand haabe alt godt af de Indtryk, som Stykket vil gjøre paa ham. Warnstedt har han gandske foreent med dem, og Jacobi har lovet alt godt. Luxdorf har forsikret, at han ey kiendte noget Stykke, som det, hvor Karaktererne og Situationerne vare saa ypperlige. Deres Econnomiske Affairer maa nødvendig forbedres ved de 10 Rd. for hver Ark, som de jo faaer af Stykket.

Det er jo alt god Efterretning, men, kiere Ven! vær da lit roelig og haab -- de har Grund der til,

alt godt.

Moltke.

[Det i Brevet omhandlede Stykke er Fiskerne].

6.

Kiære Ven! det maa have været noget, som angik min Tiener personlig, som han har ladet det vide -- thi hvad mig angaaer, da kand jeg ikke videre sige, end at jeg er deres sande Ven, som vilde være glad over at kunde give dem Prøver derpaa, og som vist ikke skal lade gaa nogen Leilighed forbi, hvor han kuns kand bevidne dem dette.

Jeg haaber, at jeg i disse Dage kand sige dem Beskeed om det overleverede Brev til C. R. Jacobi.

Hvorledes var de fornøiet med Stykkets Udfald i Gaar. Jeg har beundret som sædvanlig Stykket, dette stolte Stykke, og har været misfornøiet med en stor Deel af Acteur.

Lev vel
Moltke.

7.

Og dette samme Selskab, som hindrer vor fælleds Ven Abrahamson at tage Deel i den Fornøjelse, som jeg havde saa vist gjort Regning paa, hindrer — ja imod al min Formodning — hindrer mig at komme i Morgen. Jeg havde tilforladeligen troet, at det var i Morgen aatte Dage, at vi skulde samles i hin Selskab, og tvilte følgerigen ey paa, at jeg kunde have kommet i Morgen. Dog skal jeg see til, og det haaber jeg, at intet skal forstyrre mit Beslag — i Morgen Eftermiddag Klk. 3 eller 4 kommer jeg til dem og siger dem mundtlig, hvor det glæder mig at see min Ven Ewald fornøiet og at kunde bevidne ham mundtlig mit Venskab og fuldkommene Agtelse. De veed jo vel, at jeg agter Suedorf*) meget høit, og deres Valg var vist meget hældig og skikket at være glad og fornøiet sammen.

Jeg tager, om de tillader mig det, en Ven med mig for at gratulere dem, men naturligviis maa de have et Glas Punsch i Haanden for at opmuntre os til (at) drikke deres Sundhed.

Moltke.

[*) Historikeren Frederik Suedorffs ældre Broder, Søofficeren Hans Christian S.].

7. Molbechs Ewalds Levnet S. 181-82. 173. Ewalds samtl. Skr. II. 56. 197. 199. 202. jfr. 245-46. 340-41. Proftske Udg. af Ewalds Skr. IV. 405 Anm. — 8. Petersens Lit. Hist. anf. St. S. 402. Oehlen-schläger «Om Ewald og Schiller» 1834 I. 59. — 9. Art. «Frederik Moltke» i Erslews Forfatterlex. og Suppl. «Af Geheimeraad Johan v. Bülow's Papirer» udg. af L. Daa. Christiania 1864 S. 17. 20*), 30*). Om Bondenrolighederne smds. S. 19 og 217-23. Danske Saml. for Hist. m. m. III. 84. — 10. «Af mit Livs og min Tids Historie» af A. S. Ørsted II. 137**), III. 188. — 11. Jacob Aalls Erindringer ved Lange S. 230. Af Bülow's Pap. S. 50. 66-67. 85. 110. — 12. Smds S. 43. 47. 51. 52. 53. 65. 68. 98. — 13. Smds S. 51-52. — 14. Smds S. 54-55. — 15. Smds S. 39*) og 113. 68-77 jfr. 241. — 16. Aalls Erind. S. 18-20. — 17. Af Bülow's Pap. S. 29. — 18. Smds S. 93. 100-1. — 19. Smds S. 106. — 20. Smds S. 126. — 21. Smds S. 93. 101. — 22. Smds S. 121-27. 130. 132. — 23. Smds. S. 126. — 24. Smds S. 30. — 25. Smds S. 59. — 26. Smds S. 59. 64. 30. — 27. Smds. S. 30. 31. 37. 85. — 28. Art. «Frederik Moltke» i Suppl. til Erslews Lex. — 29. Af Bülow's Pap. S. 43. 49. 56-57. — S. 32. — 30. Biskop Pavels Autobiographi, udg. af Rüs. Christiania 1866. S. 144. — 31. F.

Schmidts Dagbøger ved Hancke S. 96. — ³². Af Bülow's Pap. S. 44, 46, 59, 82, 83.

³³. Ørsted a. St. III. 188. — ³⁴. Bergsøes Priisskrivt om Grev C. D. F. Reventlov I. 145-46. — ³⁵. Da Ørsteds «Af mit Livs og Tids Hist.» III. 178-195 jfr. I. 288-93 indeholder en udførlig Fremstilling af M.s Udværelse til og Virksomhed som Kancelli-Præsident, samt af Forholdet mellem ham og Colbjørnsen, henvises til dette Skrivt, efter hvilket her de vigtigste Momenter i dette Afsnit af M.s Embedsliv i Korthed ere givne. Dertil har man blandt Andet kunnet føie Adskilligt efter de Rester, der endnu ere i Behold af Papirer, som M. efterlod, og hvilke ogsaa i det Følgende ere benyttede til disse Bidrag. — ³⁶. Koll. Tid. 1803 Nr. 22. — ³⁷. Koll. Tid. 1800 Nr. 40 S. 624-25. — ³⁸. Koll. Tid. 1802 Nr. 29. — ³⁹. Blandt M.s Papirer findes nogle og halvtredssindstyve egenhændige Smaabreve fra Kronprinds Frederik, skrevne, med Undtagelse af et Brev fra 1797, i Aarene 1799-1804 til M. som Formand i Kancelliet og Generaltoldkammeret. Af dette Antal, som kun kan ansees som en mindre hændelsesviis bevaret Deel af den Mængde Billetter, som Kronprindsen har tilstillet M. i disse Aar, meddeles her et Udvalg:

1.

Deres Brev dattert den 6. Juli haver jeg rigtig erhholdet. Jeg haver med megen Opmærksomhed igienemlæst dets Indhold, og funden nye Beviis paa den Iver, som stedse har besjælet alle Deres Handlinger; ligeledes bifalder jeg Deres Forslag saavel om Commissionen til at undersøge Kiøbstædernes Havnevæsen, som til de Persoaner, hvoraf disse Commissioner skulde besættes med. Men Deres Forslag at omskifte Betienterne, synes mig ikke at kunde give Haab, at de skulde blive redeligere ved; thi Kiøbmanden gjør sig stedse bekiendt med Toldbetienten, og da vilde den uredelige Betient nok, om han endog blev nok saa kort, berige sig; men jeg troer, at Toldkammeret burde omfløtte, naaer de faadt, at den ansadte indcasserte mindre for Kongen end som hans Formand, eller naaer ved sammenligning af andre Toldstæder, hvor det locale var det samme, saaes en større Indtægt end ved saadant et Stæd, da burde ligeledes omsætning foretages.

Naaer De kuns indtræffer her i Begyndelsen af September Maaaned, kan De gierne forlænge Deres Reise. Jeg ønsker Dem en lykkelig og behagelig Reise og spaaer mig meget Got af en Reise, som skeer af en Mand som De, der stedse haver Kongens og Landets Vel til Øiemaal.

Friderichsberg den 29. Juli 1797. Deres stedse meget hengivne
Frederik C. P.

P. S. I gaaer erholdt jeg først Deres Brev, som af en Feiltagelse var kommen imellem Finantz Collegio Breve.

2.

Jeg har ganske bifaldet Admiralitets Forslag i Henseende til Comvojen af de 4 Skibe, der afsendes med Folk og Heste til St. Croi. Jeg beklager meget, at De ei haver Aarsag at være tilfreds med de Folk, som Regimenterne have leveret til denne nye Escadron; Imidlertid da det næsten ei er at forebygge, er man nødsaget at finde sig deri. — Ved denne Leilighed maae jeg erindre Dem om, at De sørger for at Escadronen Exercerer flittig, og at den Disciplineres saa meget som mueligt. Det synes mig billigt, at Pr. Lieutenant Stabel af Artilleriet, som er ældre end en Ritmester Ahrentzen, udnævnes til Cap. af samme Datum som Ahrentzen, dog med den Clausul, at han ikke allene sederer, ifald han skulde indtræde i Artilleriet, sine nu havende Formænd, men og dem han maatte have i Armeen. Agent Bruuns Ansøgning i Henseende til at beholde Cornet Nætzler ved Antverskov til Opmaalng kan paa ingen Maade bevilges.

Louisenlund
den 7 August 1799.

Deres altid meget hengivne
Frederik.

3.

Min kiære Kammerherre Moltke ved at tilbagesende Dem den Kongelige Resolution til den nye Organisation af det Danske Cancelli, finder jeg intet at erindre. I Henseende til Politimester Embedets Besættelse her i Kiøbenhavn ere to Mænd kommen mig i Tanke, det er de to Brødre: Carøe, den ene Bormester i Randers, den anden i Horsens. Deres Byes Opkomst tale for dem; hav den Godhed at høre Cancelliet om dem, da dette Collegium nærmere maae kiende dem end jeg.

Friderichsberg
den 30 October 1799.

Deres altid meget hengivne
Frederik C. P.

4.

Min kiære Kammerherre Moltke! Da jeg endnu intet haver bragt i Erfaring af Sagen om den overdrevne Brødtaxt, om Magistraten enten haver nedsat den eller ladet den staae i denne med Rugen saa Uforholdsmæssige Høide, saa forventer jeg i Morgen, at De nøie underretter mig herom. Ligeledes Venter jeg af Cancelliet Sagen betreffende det Skammerlige Opløb ved Heybergs Bortførelse, hvor man atter vovede at trodse Lovene og Velaanstændighed, i Statsraadet forelagt.

Endvidere haver jeg ikke vildet undlade at lade Dem vide, at jeg haver paalagt Politimesteren paa Embedsvegne at undersøge

Sagen forsaavit Personerne betreffede, der udgjorde den velklædede Pøbel*).

Kjøbenhavn
den 13 Februarii 1800.

Deres meget hengivne
Frederik C. P.

[*] Heiberg forlod Kjøbenhavn den 7de Februar 1800. Om de ved hans Afreise stedfundne Demonstrationer see *•Fædrelandet•* for 2. Juni 1841 Nr. 536. Rabeks Erind. V. 410-12. 414-15].

5.

Min kiære Kammerherre Moltke! Da jeg haver bragt i Erfaring, at adskillige skal være i Ledtog med — og —, og disse formodentlig vil virke derfor, at intet skal udkomme af de Bedragerier, som ere skete ved Lottoet, saa beder jeg at De vil være Opmærksom derpaa og tale med Etatsraad Flindt denne Sag betreffende. Endvidere ønsker man, at Engelbrechts Fuldmægtig skal revidere Regningerne, og dette bør ei tillades, da Engelbrecht derved kunde faa tilligemed Westerman Indflydelse, som kunde skade Sandheden, hvilken jeg allene ønsker at maae staae i et klart Lys.

Hermed følger en Ansøgning, som ei lidet haver forundret mig, da en Dom, som er afsagt for et Aar siden først 11 Maaneder derefter er sat i Execution; Jeg forventer Deres nærmere Oplysning i denne Sag.

Kjøbenhavn
den 9 Maj 1800.

Frederik C. P.

6.

Min kiære Kammerherre Moltke! Da nu Professor Bang, Lægen ved Friderichs Hospital, er efter sin Bestalling Professor ved Universitetet med Corpus, saa finder jeg denne Leilighed beqvem til at lade ham afgaae fra Hospitalet. I Følge heraf vil De lade eftersee i Cancelliet, om det ham givne Løfte at vedblive Hospitalet heri kunde hindre, eller om man kanskee skulde give ham noget Tillæg for dette Tab, ifald han afgaaer.

Friderichsberg
den 10 Juli 1800.

Deres hengivne
Frederik C. P.

P. S. I Morgen ved Repheratet venter jeg Beskeed herpaa.

7.

Hermed følger Instructionen for Brand Majoren tilbage med mine Anmærkninger. Jeg kan ei nægte, at jeg havde ønsket denne Instruction mere kort; den bør være Generel og er bleven spetiel uden dog at være ganske bestemt. Ligeledes troer jeg, at der er megen igientagelse af hvad allerede i Forordningen Bestemt er sagt, dette kan jeg dog ei nøie beskrive, da jeg ei havde Forordningen hos mig.

De Forandringer Brand og Vand Comissionen haver giort, finder jeg meget passende. Endelig var det at ønske, at der var et Sted uden for Byen, hvor man paa Fielde kunde øve Brand Corpset i det mindste eengang om Aaret.

Frederichsberg
den 20de Julii 1800.

Deres meget hengivne
Frederik C. P.

[Bilag]

10 §

Til disse Øvelser maatte anvises en beqvem Plads.

25 §.

Her tales hverken om Statshauptmanden eller om Redningens Corpset, hos hvem allene Besætning af Brandstædet, som og Redning, kan og bør requireres.

27 §.

Holder jeg for at forstaae sig af sig selv, og ei at burde befales.

56 §.

Angaaer mere Brand og Vand Comissionen end Brand Majoren.

8.

Herved tilstilles Dem mine Tanker over den nye Indretning det borgerlige Artillerie betreffende, som i det (Hele) er ganske efter mit ønske.

Jeg troer, at denne Leilighed var passende ved en Opmuntring at bringe det borgerlige Militair til at vise mere Lyst til at lære det, de burde vide som Forsvarere af deres Bye. Dette kunde skee paa Følgende Maade: 2 Stabsofficeres ansættelse samt ved andsætte 1 Stabs Captain ved et hvert Compagnie i Liighed med hvad der er foreslaaet for det borgerlige Artillerie. Ved at bekendtgjøre det borgerlige Militair denne Avancement, kunde man i samme Reskript tilkiende give Stadtshauptman, at han skulde nøie vaage over, at ikke allene de nye antagne bleve øvede og tillærte til at blive gode Vold Soldater, men at og de nu værende blive holdte i den Fornødne Øvelse.

Da en Landværn er saare nødvendig, saa ønsker jeg meget, at Cancelliet vil tage denne vigtige Gienstand i Betragtning, og naaer de Folk, der have udtient, anses som dertil hørende, troer jeg at man og kunde fritage den for al Slags Samling uden i Kriigs Tiid eller i en truende Fare. Dens Indeling maatte være i Regimenter og Compagnier, Officererne havde i Fredstiid intet andet at gjøre end at holde Roullerne. Disse, som alle nævnes af Kongen, bør udnævnes efter de Regler, der ere bestemte for de øvrige Officerer dog med den

Forskiæl, at ofte en Gammel Mand, ja en Mand, der ei til Feltsoldat er oplagt, her med Nytte kunde tiene.

Kiøbenhavn den 26 December 1800.

Deres hengivne
Frederik C. P.

Til

Kammerherre Moltke, Precident for det Danske Cancellie.

9.

Min kiære Kammerher Moltke! Da et Selskab af Bedragere have sammenrottet sig for at bortrane Enken Holms liden Eiendom, søger hun om beneficium paupertatis, saa ville De forskaffe hende dette billige ønske opfyldt.

Kiøbenhavn
den 24 Januari 1801.

Deres meget hengivne
Frederik C. P.

10.

For omtrent 6 Uger siden tilstillede jeg Dem en Ansøgning fra een ved Norske Liv Regiment staaende Landsoldat, hvis Hustrue var indsat i Forbedrings Huuset for at have været medvider i et Tyverie. Denne Soldat søger nu om hendes Løsladelse paa Grund af at han ei ene kan forsørge sine smaae Børn; dette vilde De lade eftersee. Endvidere ønskede jeg at see Indelingen som Comissionen haver giort over Landeværnet.

Kiøbenhavn
den 31 Januar 1801.

Deres hengivne
Frederik C. P.

Til

Kammerherre Moltke, Precident i det Danske Cancellie.

11.

Jeg finder Udkastet til Reglementet for Borgervæbningen hensigtsmæssig. Det synes mig blot, at Multen for dem, der komme for sildig kunde nedsættes for det første Qvarteer til 4 β og for Udeblivelse til 1 Rd. Thi naaer man betænker, at disse Multers Bestemmelse overlades Mænd, der siælden handle selv og gierne, naaer det kommer an paa at give Anseelse, overgive sig Vilkaerlighed, maae man være Vaersom med at give mer Myndighed en Tingen fordrer, besynderlig da den Fattige og Rige maae være i een Classe, naaer han staar under Vaaben.

Kiøbenhavn den 11 Maj 1802.

Frederik C. P.

12.

Min kiære Kammerherre Moltke! I Betragtning af Omstændighederne troer jeg det fornødent, at Slaven Michel Groth løslades paa

Vilkaar, at han af den Engelske Chargé d’Affaire besørger bortsendt, men med det utrykkelige Bud, at han i fald han nogensinde lod sig (finde) i Kongens Stater, da at blive indsat igien til Fæstnings Arbeide.

Fra Trundhiem haver jeg erfaret, at de Matroser, der formedelst udøvet Vold vare hendsadte i Arrest, ere bortrømte og at de ere komne ombord paa et Engelsk Skiib. Da der er al Formodning om, at nogle af Borgerne have hiulpet til disses Flugt, maatte vel Cancelliet ved Øvrigheden nærmere undersøge denne Sag; til Grev Bernstorff haver jeg sendt Rapporterne, hos hvem De kan erholde samme.

Jeg ønsker De maae leve Vel og fornøiet.

Louisenlund den 26 Junii 1802.

Deres meget hengivne
Frederik C. P.

13.

Ved at tilbagesende Dem hoslagde Plan for det borgerlige Militair følger nogle Notater, jeg ved igiennem Læsningen af denne saa vel udarbejdede Plan, have opvakt min Opmærksomhed.

Frederichsberg den 14 November 1802.

Frederik C. P.

Til

Kammerherre og Cancellie Præcident Moltke.

[Bilag]

1. At enhver Borger inden et Aar skulde have en Uniform synes for den fattige et for kort Terminum; jeg troer at man dertil kunde bestemme 2 Aar.
2. Vagtholdets Nytte (Bytte) ved Borgerskabet indseer jeg ei burde indføres igien, da dette lettelig udarter.
3. At Amtsbalberene skal andsættes som Chirurger ved det Borgerlige Militair finder jeg lige saa uforment som at give disse Persohner en Uniform som Regimentschirurgerne, hvilke sidste ere Videnskabsmænd, de første dog neppe kan ansees for andet end simple Balberer. Nyttens af Chirurger ved Borgerskabet indsees forresten ei.
4. Den Ugifte(?) der befries af de i Forestillingen andførte Grunde for Persohnlig Tieneste burde erlægge noget Klækkeligt.
5. At lægge samtlige Udgifter paa Byen troer jeg muelig, da det er kun 6000 Rd. paa Gaardene og 4000 Rd. som Borgerne selv svare.

14.

Min kiære Kammerherre Moltke!

Ved at tilbagesende Dem vedlagde, kiender jeg ingen anden Maade at hæve de i Henseende til det Helsingørske Borgerlige opkomne Uenigheder end at beordre Bojunge*) at sammentræde med

Magistraten og General Major Stricker og da, efter først at have udtaget alt hvad der hører til Brand Corpset, Organisere Artilleriet og derved imodtage Borgerskabets Tilbud. Det maatte dog tillige udtrykkelig befales, at de Rettigheder, Kongen Eengang haver givet det Borgerlige Artilleri skulde vedblive.

At denne Sag kommer til Ende er got, og mig synes, at det mig tilstillede Promemorie i ingen Henseende viser andet end uvillige imod de Mænd, som have formeret det Borgerlige Artilleri; at Borgerskabet vil tiene paa Fæstningen, er meget roesværdigt, thi dette maae jeg formode, naaer de vil være Artillerister.

K. d. 5 J.**) 1803.

Deres hengivne

Frederik C. P.

[*) Major Boye-Junge. **) 3: Januar, som det fremgaaer af Kancelliets Breve i den omhandlede Sag].

15.

Hermed følger en Ansøgning fra en Mand, som forsaavidt at han er den eneste Mand, der boer paa Saltholmen er nyttig ved adskillige Leiligheder. Desuden haver han erholdt adskillige Forskud der. Jeg ønsker blot igiennem Dem at vide, hvorledes Sagen staaer, hvilket ei haster førend Fredag.

Justitiarius Kaaes haver nu tælt om en Uniform for Høiesteret. De Grunde han andfører, finder jeg andtagelig; jeg haver derfor tilladt ham nærmere at aftale Sagen med Dem, omendskiønt jeg i førstningen ikke ydede Tanken.

Kjøbenhavn den 17 Januari 1803.

Deres meget hengivne

Frederik C. P.

Jeg ønsker Dem de bedste og behageligste Efterretninger fra Deres Frue og medhavende Selskab.

16.

Min kiære Kammerher Moltke! Af Collegial Tidenden Nr. 5 den 29de Januari Side 72 indtil 74 finder jeg adskillige Bestemmelser, hvilke jeg efter min Tanke troer Kongen allene som Lovgiver kan give, og dog ere de blotte Cancellie Resolutioner. Jeg forventer Deres nærmere Erklæring for at jeg ganske kan skielne i denne Sag.

Kjøbenhavn den 30 Januarii 1803.

Deres meget hengivne

Frederik C. P.

17.

Herved tilstilles Dem en Ansøgning fra Gr. Knuht, som jeg ønsker Kongen om mueligt forelagt næste Fredag, da Sagen er grundet paa Billighed.

Da Uniformen for Høieste Ret neppe vilde opfylde Hensigten, saa ønsker jeg een anden Tegning forinden herom noget foretages.

Den Beregning De haver tilstillet mig betreffende Deres Broders Afdrag til Credit Cassen er ingenlunde tydelig for mig. Jeg ønsker derfor at vide hvor stor Laanet var, Afbetalings Maaden, som den nu er, hvor meget der er betaelt og hvad Deres Her Broder nu ønsker. Disse Oplysninger er særdeles nødvendige for mig, som ønsker at hielpe Deres Broder uden at gjøre noget i mod Credit Cassens Regler. Da i et andet Tilfælde jeg nok skal finde Udveie at hielpe denne værdige Mand.

Kiøbenhavn den 15 Februar 1803. Deres meget hengivne
Frederik C. P.

18.

Min kiære Kammerher Moltke! Jeg takker Dem meget for Deres 4 Breve, og for de mig tilstillede Sager.

Jeg maae vist ei have udtrykket mig tydelig ved min Afreise til Dem om de Sager jeg ønskede deels udsat, deels mig underrettet om; dertil hører alle Sager af Vigtighed som for Exempel Embeder, Benaadninger, Vigtige Foranstaltninger. De mig tilstillede Sager haver jeg vedtegnet Resolutioner ved.

Hvad Rau angaaer da synes mig, at man gerne kan tillade ham at give 4 Maskerader for næste Vinter

.....

Hovedkvarteret Jeg er for bestandig
Rensborg den 23 Juli 1803. Deres hengivne
Frederik C. P.

Til
Kammerherre Moltke, Præcident i det Danske Cancellie.

19.

For den mig tilstillede Pro Memoria takker jeg Dem ret meget. Dersom De troer at falde mig besværlig ved at høre fra Dem, feiler De aldeles; thi intet kan være mig behageligere end at underholde mig om Kongens og Landets Tieneste.

Sagen betreffende Forhøret om — og Medskyldige ønskede jeg snart til Ende; imidlertid synes det nu, at den nærmer sig til Enden. hvortil jeg vil anbefale Dem Sagen.

At Lunding som Belønning for troe Tieneste forfremmes, er ligesaa billigt som det vilde være latterligt at forfremme -- til noget, i sær da han vist baade for hans Moralske og ellers Naragtige Vandel neppe fortjener at være Raadgiver i Stadens Raad.

De Gratificationer, som De vist ei uden Grund foreslaaer, ønsker

jeg hellere at De udsætter indtil jeg kunde have et Valg af de mange fortiente, som dog her neppe ere betænkte.

Kammerherre Bülow's Reise tillader jeg gierne.

Det fornøier mig meget, at De gjør Reisen til Møens Tugthuus; thi local Kundskab er dog saare vigtigt, naaer der handles om Indretninger.

Ligeledes ønsker jeg Dem megen Fornøielse til Deres Reise til Valloø.

Hovedkvarteret
Rensborg den 10 August 1803.

Deres hengivne
Frederik C. P.

Til
Kammerher og President Moltke.

20.

De tvende Forestillinger fra Cancelliet haver jeg her ved den Fornøielse at tilstille Dem, som og at takke Dem for Deres Skrivelse.

Hvad Byefoged Wulfsberg betrefter finder jeg med Dem, at hans Sag af Cancelliet bør komme i nærmere Overveielse, naaer eengang Belønnings(?) Tillæggene skal foredrages Kongen.

I Henseende til det Chirurgiske Embeds Besættelse i Løgstør, da er Mikisch mere duelig end man havde turdet haabe at erholde til et saare ubetydeligt Levebrød.

Omendskipøut der er meget, der taler for Jens Olsen Kruses Benaadning, synes mig dog, at Afstanden er saa stoer fra at miste sin Haand til 2 Aars Tugthuus Arbeide, at jeg heller ønskede, at det maatte hedde paa Kongens Naade, men at Cancelliet efter 2 Aars Forløb blev paalagt at forelægge Sagen og indstille denne Forbryder til Benaadning. — At Conferensraad Colbiørnsen gjør Reisen næste Aar til Norge, finder jeg ligesaa passende, som at Etatsraad Cold gjør Touren i Aar i Siælland.

Hovedkvarteret
den 31 August 1803

Deres hengivne
Frederik C. P.

Til
Cancellie Presidenten Kammerherre Moltke.

21.

Jeg er aldeles af de Tanker, at denne grove Forbryder Lars Petersen er af de Mordere, hvorpaa Benaadningen paa Livet næsten synes nødvendig. Men han bør indsættes i Arbeide i Tugthuuset sin Liivstiid og ei nogensinde bringes i Forslag til Benaadning.

Da Landværnets Organisation aldeles ei kan finde Stød, forinden Amtmændene give nøiagtige Lister til Compagnie Cheferne over Mandskabet indeelt i hvirkelig Landeværn og i de øvrige Classer af Landværn, saa maae jeg meget paaligge Cancelliet at paadrive

denne Sag. Ofte haver jeg tilskrevet Generalitetet denne Sag betreffende, men endnu ingen Svar faaet, hvoraf jeg maae formode, at den endnu er i Correspondense imellem Collegierne.

Louisenlund
den 21 September 1803.

Deres hengivne
Frederik C. P.

Til
Kammerherre og Precident for det Danske Cancellie.

22.

Min kiære Geheimeraad Moltke, det gjør mig meget ont, at De haver været syg; jeg haaber imidlertid, at blot den afvexlende Luft haver foraarsaget dette. Imod Student Bergs Andsattelse til (det) ledige Embede i Vordingborg finder jeg intet at erindre, naaer blot Listen paa Suplicanterne mig tilstilles med Kammerets Forslag som sædvanlig, og da vil jeg, naaer De bringer mig Sagen i Erindring, gjerne hielpe Manden.

Det er mig særdeles kiært at see Dem glad og at vide at dette er ei tilsyneladende, er mig i Sandhed det dobbelt kiært. Maatte jeg kun ved enhver Leilighed kunde vise Dem min Tiltroe og Erkiendtlighed for Deres Iver, da vær vis paa, at det vil være mig særdeles behageligt.

Glüchstadt
den 8 Juni 1804.

Deres altid hengivne
Frederik C. P.

23.

Jeg ventede, at General Toldkammeret ansaae Gr. Moltkes Forslag fra den Synspunct, jeg haver ligeledes anseet den fra og sagt ham det samme; men den gode Hensigt, han haver havt med dette Forslag, er vist saa vigtigt, at det af Dem gjorde Forslag at gjøre et Paalæg liig det, som alt igiennem det Danske Cancellie er foranstaltet i Christiansand, vil være mindre skadelig for det Hele, jeg troer derfor, at Sagen fra Toldkammeret kunde remiteres paa denne Maade til dette Collegium, som da nærmere kan overlægge og prøve Sagen.

Louisenlund
den 28 Juli 1804.

Deres meget hengivne
Frederik C. P.

Til Geheimeraad Moltke
Precident i General-Toldkammeret.

⁴⁰. Wegeners «Act. Bid. til Danmarks Hist.» I. 71 jfr. 314-17. —
⁴¹. Werlauff «det Kgl. danske Selskab» S. 152. 168. 170-72. 185. 229. L. Daa «Udvalg af Breve fra bekjendte Nordmænd til Prof. Nyerup» S. 54.

⁴². Engeltofts Dagbogsoptegnelser i D. Saml. for Hist. n. m. III. 97. 102. 129. 175. 189. — ⁴³. Ørsted p. a. St. II. 82-83. III. 298-99. 502-10. — ⁴⁴. Uddraget af Thonnings Forslag til et Koloni-Anlæg, som i Original findes blandt M.s Papirer.

⁴⁵. Ørsted p. a. St. III. 234-35. Venturini •Geschichte unserer Zeit• II. 584. — ⁴⁶. Wegener p. a. St. S. 343. 371. — ⁴⁷. Ørsted •Til Belysning af den nyeste Tids skandinaviske Politik• I. 4. 68-69. — ⁴⁸. I. K. Høstes Erindringer S. 42. 66. — ⁴⁹. Ørsted p. a. St. S. 70. — ⁵⁰. Høst p. a. St. S. 85, hvor der siges, at Frederik M. skrev •paa Fransk for at bevise Vigtigheden af de nordiske Rigers Forening•, og tilføies, at •Moltkes Skrivt staaer oversat i (Eggerts's) Geschichte der neuesten schwedischen Revolution•. Høst maa holdes for god Himmel, da han var personlig bekjendt med M. og netop ved sin Virksomhed i Anledning af Tronfølgervalget har kunnet havt Leilighed til at erfare, at denne var Pieccens Forfatter. I den nævnte Bog, der af Andre tillægges D. H. Hegewisch, findes Pieccen dog ikke oversat, men rosende omtalt: •Das vorzüglichste (af de fra Kjøbenhavn udgaaede Piecer) ist ein halber Bogen: aux Suédois par un habitant d'Altona; einfach aber überredend, wahr und herzlich in gleichem Grade•. — ⁵¹. Ørsted p. a. St., Schiern •Hist. Studier• I. 324. — ⁵². Ørsted p. a. St. S. 70-71. — ⁵³. Høst p. a. St. S. 89. — ⁵⁴. Wegener p. a. St. S. 419. — ⁵⁵. Smds S. 420-21. Kongen skriver den 1ste December 1813 •saaledes at jeg kan sammenkalde det (Raadet) imorgen eller paa Fredag•, og den 1ste December i det nævnte Aar faldt paa en Onsdag. — ⁵⁶. Ørstedes •Af mit Liv• o. s. v. II. 311-12. Wegener p. a. St. S. 192-93. 421. — ⁵⁷. Schinkels minnen VII. 316. — ⁵⁸. F. Ex. smds VIII. 175. Schiern p. a. St. S. 323-24. Wieselgreen •Essen• S. 212. 238. — ⁵⁹. Schinkel smds VIII. 32. 59 jfr. 338 Nr. 38. 328. 349. 352. Aalls Erind. ved Lange S. 336. •Bidrag til Norges og Sverriges Hist. 1812-16• af Yng. Nielsen, S. 148-49 jfr. 22. — ⁶⁰. Schinkel p. a. St. S. 338-39. I Prindsens Brev staaer denne Beretning med Anførselstegn, som udskrevet ordret af en Depesche.

⁶¹. Ørstedes •Til Belysning af den skand. Polit. S. 77*). — ⁶². Afskriver af disse Aktstykker findes blandt M.s Papirer. — ⁶³. Efter en Afskrivt. — ⁶⁴. Ligeledes efter en Afskrivt. — ⁶⁵. Geschichte des dänischen Hofes von Oettinger VII. 158. — ⁶⁶. •Breve fra Grev H. H. von Essen til Kronprinds Carl Johann• udg. af Yngvar Nielsen S. XVII-XXI og S. 28-29. Aall a. St. S. 421. Bernt Moes Tidssk. 1840-46 S. 80-81. 558. — ⁶⁷. Yng. Nielsen smds S. XVIII-XIX. — ⁶⁸. Sammes Bidrag til Norges og Sverriges Hist. S. 150. — ⁶⁹. Oettinger a. St., hvor det hedder om Bech, at han blev •wie es hiess, zu

lebenslänglicher Haft im blauen Thurme verurtheilt. — ⁷⁰. Maaskee var det en Afskrift af Brevet, da der i den senere Beretning i Stats-tidenden kun tales om, at Sverrig havde meddeelt Gjenparter af Brevene. Hvor Originalerne nu findes, vides ikke. Y. Nielsens Bidrag til Norges og Sverriges Hist. S. 150-51. — ⁷¹. Oversat efter en Afskrift af Brevet. — ⁷². Efter en Afskrift. — ⁷³. Efter Moltkes Konzept. — ⁷⁴. Efter en Afskrift. Hr. Arkivar Kancelliraad Secher har havt den Godhed at søge i Justitsministeriets Archiv om Aktstykker til Moltkes og Bechs Sager, men Intet har været at finde. Kancelliets Forestilling til Kongen, som det nedlagde efter at det havde indhentet Toldkammererets Erklæring, haves hverken i Konzept eller indheftet i Forestillingsprotokollen. — ⁷⁵. Kaas's Brev er skrevet paa Fransk. — ⁷⁶. Wieselgreens Essen S. 238. — ⁷⁷. Saavel Løvenskjolds Brev til M., som dennes Svar og Skrivelse til Kaas ere paa Fransk.

⁷⁸. Illustreret Tidende Nr. 435 for 26 Januar 1868. «Med Frederik Moltkes Portrait». Katalog over Aalborg Stifts og Amts offentlige Bog-samling af W. Boethe. 1865. Forordet. Saml. til jydsk Hist. og Topog. 1867. I. 327. Aalborg Stiftskalender for 1862 af J. Vahl S. 119. — ⁷⁹. Oehlenschlägers Erindr. III. 10. — ⁸⁰. Mindetale over Geheimestatsminister E. H. Schimmelmann af H. C. Ørsted S. 8. — ⁸¹. Minder fra min Barndom og Ungdom af C Hauch S. 203. — ⁸². Fra M.s fremrykkede Alder haves Vidnesbyrd herom i de Smaabreve, han vexlede med Tauber i Anledn. af Bibliotheket. Illust. Tid. p. a. St. — ⁸³. Dr. G. Baden til M. om Saxo Grammaticus og Traugen til en ny Udgave og Oversættelse af hans Historie. — ⁸⁴. Hauch p. a. St. S. 203, 206-7. Ørsteds «Af mit Livs» o. s. v. III. 188. Oehlenschlägers Erindr. p. a. St. og Sammes Levnet 1831 II. 307. — ⁸⁵. Af et Brev fra Haste til M. af 21 Mai 1814. Haste omtaler ofte i sine Breve til M. den stigende hjertelige Deeltagelse, han mødte hos denne. — ⁸⁶. Pavels Autobiographi S. 131. — ⁸⁷. «Deres Excellence har Ret: Læsningen af de Gamle er under visse Omstændigheder en sand Sjæle-Lægedom. Hvad De yttre om Vellejus Paternulus, har jeg endnu i dette Foraar havt Leilighed til at erfare . . . Han skriver saa elegant, at man har Taalmodighed med hans Smigrierer». Af et Brev fra Biskop Plum til M. af 27de August 1814. Østs Materialier for 1836 Nr. 77. — ⁸⁸. Rahbeks Minerva VI for 1818 S. 148-67. — ⁸⁹. Udvalg af Breve til Nyerup ved Daa S. 54. Ørsted «Af mit Livs» o. s. v. III. 192. Bidrag til M.s Karakteristik i Østs Mat. p. a. St. Hauch p. a. St. S. 204. — ⁹⁰. «Mig i Besynderlighed», skriver T. Baden, «er han uforglemmelig formedelst hans ædelmodige, indtil Fjendskab med de Mægtigere fortsatte Bestræbelser at see mig beskikket til min Faders Eftermand i Professoratet». Østs Mat. p. a. St. — I en Beretning i «Dagen» 1836 Nr. 169 i Anledning af M.s